

BAIS MEDRASH
BAIS YESHAYA

בית מדרש

בית ישעיה

מתנות לאביונים

האם המצוה נכלל במצות
צדקה

כַּב) כִּימִים אֲשֶׁר־נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים
מֵאִיבֵיהֶם וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם
מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב
לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה
וּמִשְׁלַח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְנֻנֹת
לְאֲבִינָיִם: (כג) וְקִבַּל הַיְהוּדִים אֶת אֲשֶׁר־
הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב
מֶרְדֵּכִי אֲלֵיהֶם: (כד) כִּי הָמָן בֶּן־
הַמֶּדְתָּא הָאֲנִי צִוָּר כָּל־הַיְהוּדִים
חָשַׁב עַל־הַיְהוּדִים לְאַבְדֵם וְהַפִּיל
פּוּר הוּא הַגּוֹזֵל לְהַמָּם וּלְאַבְדֵם:
(כה) וּבְבֹאֶה לְפָנַי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם־

וּשְׂמָא: כג כַּזְמֵן יוֹמֵיָא דִּי נָחוּ
בְּהוֹן יְהוּדָאִין מִבְּעֵלִי דְבִבְיָהוֹן
וּבִיִּרְחָא דִּי אַתְּהִפִּיךְ לְהוֹן מְדוּנָא
לְחֲדָא וּמֵאֲבֵלָא לְיוֹמָא טָבָא
לְמַעֲבַד יְתָהוֹן יוֹם מִשְׁתֵּיָא
וְחֲדָא וּלְשִׁדְרָא דוֹרוֹן אִינְשֵׁ
וּמִצְדָּקָא דְצִדְקָתָא מִתְּנֵן
דְּחִשְׂבִי: כג וְקִבְלוּ עַלְוֵיהוֹן
כּוֹלְהוֹן יְהוּדָאִין כְּתוּבָא יֵת דִּי
שְׂרִיאֵו לְמַעֲבַד וְיֵת דִּי גִזְרַ כְּתַב
מֶרְדֵּכִי בְּגִינְהוֹן: כד אַרוֹם הָמָן בֶּר
הַמֶּדְתָּא דְמָן יְחוּס דְאַגַּג מְעִיק
כָּל יְהוּדָאִין חֲשִׁיב עַל יְהוּדָאִין
לְהוֹבְדוֹתְהוֹן צְבַע פְּסָא אִיהוּ הוּא
עֲדָבָא לְשִׁגְוִשִׁיהוֹן וְלְהוֹבְדֵיהוֹן:
כה וְכֹד עֲלֵת אֶסְתֵּר קָדָם מְלָכָא
אָמַר לָהּ מְלָכָא יְתוּב זְמִינֵיהּ
בִּישָׂא דְחֲשִׁיב לְמַעֲבַד לְמֶרְדֵּכִי
וְלִיְהוּדָאִין עַל רִישִׁיהּ וַיִּצְלָבוּן
יְתִיָה וְיֵת בְּנֵי עַל קִיסָא: ט בְּגִין

הַפֶּפֶר יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הִרְעָה אֲשֶׁר־חָשַׁב עַל־הַיְהוּדִים
עַל־רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת־בְּנָיו עַל־הָעֵץ: (כו) עַל־כֵּן

תורא ארבעה עשר. מגילה ב. (כב) כימים אשר נחו בהם היהודים. שם. לעשות אותם ימי משתה ושמחה. שם דף ה. (כג) וקבל היהודים. זוהר פ' כי תשא. (כה) ותלו אותו ואת בניו על העץ. מגילה יט.

רש"י

(כד) כי המן בן המדתא. תשנ להומס ולאנדס: הספר. אמר המלך צפיו וזוה לכתוב ספרים
(כה) ובבאה. אסתר אל המלך להתחנן לו: אמר עם שחשונ מתחננו הרעה צראשו: (כו) על כן על כל

ביאור הגר"א

נצרכא] אלא לאסור את של זה בזה: (כב) והחדש אשר נהפך כו' - פירוש, כאשר יושבין בצרה כמו שהיה כאן, שסוברים שבאותו חודש יבא צרה, כיון שהגיע אותו [חודש] הם בצרה גדולה יותר. לכך אמר החודש נהפך, כי כל החודש נהפך מיגון לשמחה. וזה שאמרו בגמרא (תענית כט א): כשם שכשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך כשנכנס אדר מרבין בשמחה. ולכאורה קשה, היאך שייך זה בזה. אבל לפי מה שכתבתי אתי שפיר, כי כמו כשנכנס אב ממעטין בשמחה - שכל החודש היה ביגון, כך באדר כל החודש נהפך לשמחה, כנזכר לעיל: (כג) וקבל היהודים. פירוש,

שכולם קבלו כאחד. את אשר החלו לעשות כו' - פירוש, כמו שכתוב (לעיל פסוק יח): ועשה אותו יום משתה ושמחה. ואת אשר כתב כו' - דהיינו משלוח מנות ומתנות לאביונים: (כד) כי המן כו' - פירוש, זה היה הכל כתוב בספר, עד: על כן על כל דברי האגרת הזאת וכו', הוא טעם האגרת ששלח מרדכי, וזה עיקר הגם הגדול: (כה) ובבואה לפני המלך. פירוש, כשבא הדבר לפני המלך על בוריו, אמר: עם הספר כו': (כו) על שם הפור. על שם הנס, שהפך הקב"ה את כל המזלות, שזהו עיקר הנס. על כן על כל דברי האגרת הזאת כו' ומה הגיע אליהם.

איש לרעהו. תאני ר' יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שני מנות לאדם אחד דהכי כתיב מנות
 דמשמע שתיים לרעהו חד אבין בר אבין ור' תינא בר אבין הוה מחלפי סעודתיהו להדידי.
 רבינו שלמה זצ"ל פי' זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו וזה אוכל עם זה בפורים של שנה
 אחרת ורבינו גרשום זצ"ל פי' משדרי האי להאי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו. אמר רבא
 מיחייב אינשי לאיבטוסי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. כתב רבינו אפרים
 זצ"ל מהניא עובדא דקם (רבא) [רבה] ושחפיה לר' וירא לשנה אמר ליה תא נעביד כו' אידחיה
 ליה מיסריה דרבא ולית הלכתא כוותיה ולא שפיר דמי למיעבד רבי ואמר רבא סעודת פורים
 שאבלה בלילה לא יצא מאי מעמא ימי משתה ושמתה כתיב תני ר' יוסף שמתה מלמד
 שאסור בהספד משתה מלמד שאסור בתענית. בתשובות הגאונים זצ"ל מי שנשבע להתענות
 ביום פורים צריך לעמוד בשבתו או לא. כך אנו רואין שאין במשתה פורים [כרי שידחה]
 שבועה בשם שמים ולעשותה כמצוה שמשבע עליו מרד סיני ואינו דומה לסוכה ולולב
 ותפילין ומוזהר וכיוצא בהן בודאי אם נשבע שלא יקרא מצילה ושלא יקיים מצות כלל אנו
 רואין שאין שבועה חלה עליו כי כבר נאמר לו למשה בסיוני מה שסופרין עתידין לחדש
 ומאי ניהו מקרא מצילה וכשהוכיחו חכמים הראשונים אסמכתא דקראי שמגילת אסתר ברוח
 הקודש נאמרה דהא אמרינן אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מלתא
 דעריפא מכלהו קימו וקיבלו היהודים קימו למעלה מה שקבלו למטה אמר רבא לכולהו אית
 להו פירכא לבר מרד' יהודה אמר שמואל האי פילתא על מקרא מצילה משוי ליה רבנן
 דאמרינן התם אמר ר' יהושע בן לוי שלשה דברים עשו בית דין שלמטה והלכינו עליהם
 בית דין שלמעלה מקרא מצילה ושאלת שלום בשם והבאת מעשר מקרא מצילה דכתיב קימו
 וקבלו היהודים וכיון שזה הנשבע מקיים מקרא מצילה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות
 לאביונים ומקיים בדברים [האלו] וימי הפורים האלה לא יעברו יעשה סעודה ומשתה בלילה
 ויצא ידי שבועתו ואע"ג דלאו מצוה מן המצוות אלא משום שבועה שפיר דמי דאמרינן [רב
 אשי] הוה יתיב קמיה דרב כהנא נגה ולא אתאי רבנן אמר ליה מאי מעמא לא אתו רבנן אמר ליה
 דילמא עסקי' בסעודת פורים אמר ליה ולא איפשר למיכלה באורתא אמר ליה [לא] סבר לה מר
 להא דרבא דאמר רבא סעודת פורים שאבלה בלילה לא יצא אמר ליה אמר רבא הכי אמר
 ליה אין תנא מיניה ארבעין זמנין. מיסתייא להאי שנשבע למיהוי כרב כהנא מקמי דלישמעה
 להא שמעתא דרבא ואל יתללו שבועתו:

[רב] דין מגביית מעות פורים.

וכשם שאדם חייב לשמח בפורים כן חייב לשמח את העניים עם דתני ר' יוסף ומשלוח
 מנות איש לרעהו [שני מתנות לאדם אחד] ומתנות לאביונים שני מתנות לשני בני
 אדם כלומר די במתנה אחד לעני אחד דהכי משמע מתנות שנים לאביונים מצאתי
 בשם רבינו שלמה זצ"ל במעות פורים אין קצבה כל מה שירצה האיש ליתן יתן מפני שהוא צדקה
 וצדקה כל אחד ואחד לפי עינו הטובה והן ומנהג פשוט אצלנו לחלק מעות לעניים בפורים
 ומיני מאכל ומשתה. ומצאתי שכך היה מנהגו של רבינו קלונימוס הזקן כשהיה מחלק מעות
 לאביונים בפורים אינו נותן לעבדים ולשפחות כלום וכן היה אומר הנותן פרופה לעבד נזול את
 העניים ומראה עצמו כאילו מקיים ומתנות לאביונים האמור באביוני ישראל לפי שמתחלה
 נתנו עניים המתביישים לשלוח התינוקות לפתיהון על ישראל. ונהגו ליתן אף לשפחות
 ולמיניקות עובדות כוכבים שלא לצורך התינוקות ור' קלונימוס אינו נוהג כן אבל אומר מי
 שעושה כן טוב ממנו הזורק צרור לים וקורא על העושה כן וכסף הרביתי לה וכו' שהקב"ה
 הרבה זהב לישראל ממנו לעבדות המשכן אירע להם מעשה העגל ופרקו נזמי הזהב משל
 לאדם שהיה מנהגו לקבל אורחים באו אורחי ישראל וקיבלם באו אורחי כותים וקיבלם אמרי
 שופה הוא ודרכו בכך ואיבד מה שעשה בראשונה. שנו תכמים מגביית פורים לפורים ואין
 מדקדקין בדבר. ואין העני רשאי ליקח מהם רצועה לסנדלו אלא א"כ התנה עמו במעמד אנשי
 העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"ם ורבין [שמעון בן] גמליאל סיקל. הגאונים ז"ל פירשו אין
 מדקדקין בדבר שאין אומרין דיי לנו כך וכך לסעודתינו לא נפסיד כל הזוים הללו בסעודה
 אחת ורבינו שלמה פירש מגביית פורים מעות שגובין דגבאין מבני העיר לחלק לעניים
 לסעודת

ימנאו לאדם אזהרים רבים כמ"ס רז"ל (נ"ג טו:) או חזרה כחזרי
דאיוב וכן אמרו (אבות פ"א מ"ו) קנה לך חבר על כן המצוה לשלוח
שמי מנות לרעהו הטוב להיות שמח ושש עמו על שמי תשועות אלו
כזכור ישמע חכם ויוסף לקח (משלי א ה):

ואם ההל"ף סעודתו בש"ל חבירו יצא. צפרק קמח דמגילה (ז):
אזי בר אצין ורב חנינא בר אצין מחלפי סעודתייהו להדדי ופירש
הר"ן (ג: ד"ה גמ') לא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלוח לחבירו
ולהשאיר לעצמו ולפיכך שולחים כל אחד סעודתם זה לזה כדי

ו ואם ההל"ף סעודתו בש"ל
חבירו יצא. צפרק קמח דמגילה
אזי בר אצין ורב חנינא בר אצין
מחלפי סעודתייהו להדדי ופירש
רבינו דנפורים שעמדו זו עכשיו
בשנה זו היו מחליפין סעודתם זה
שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה
סעודתו כדי לקיים משלוח מנות
ועשו כן לפי שלא היתה ידם משגת
כדי שיוכל לשלוח מנות לרעהו
ולהשאיר גם לעצמו כראוי ועל כן
היו צריכין להחליף סעודתן וכן

מנות לאדם אחד. ואם החליף סעודתו בשל
חבירו יצא:

סימן תרצו

פרטי רמזי דינים החבואים בזה הסימן

[א] דינו בעשיית מלאכה: [ג] דינו בהספד וחגיגת וצידוק הדין
ואבילות: חתן ואבל אם ילכו לבית הכנסת:

א פורים מותר בעשיית מלאכה ובמקום שנהגו
שלא לעשות אין עושין והעושה אינו רואה סימן

לאכול סעודת פורים ולקיים מנות
משלוח מנות ורש"י פירש מחלפי
סעודתייהו זה אוכל עם זה צפורים
של שנה זו ובשנייה סועד חבירו
עמו וקשה לי על דבריו דאם כן
לא היו מקיימים משלוח מנות איש
לרעהו וא"כ שהיו שולחים מנות
איש לרעהו אס כן מאי אחא
לאשמועינן (ז):

תרצו פרטי רמזי דינים החבואים
החבואים בזה הסימן

[א] אפילו במקום שנהגו שלא לעשות
מלאכה לא נהגו אלא ביום מקרא מגלה לבד: [ח] מותר לישא אשה
בפורים: [י] פורים שחל להיות במוצאי שבת והאבל יושב בבית הכנסת
בשבת במנחה:

א) פורים מותר בעשיית מלאכה וכו'. צפרק קמח דמגילה
(ה): אמרינן דרבי נטע נטיעה בפורים ומתמייהו עליה דהא
תני רב יוסף שמתה ומשחה ויום טוב (אספר ט יט) א שמתה מלמד
שאסורים בהספד משחה מלמד שאסור בתענית ויום טוב מלמד שאסור
בעשיית מלאכה רבי בר ארביסר הוה וכו נטע בתמשה עשר ומי
שרי והא כתיב צמגילת תענית (תענית יח): את יום ארבעה עשר ואת
יום חמשה עשר יומי פוריא אינון דלא למיספד צהון ואמר רבא לא
נזרכה אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה הני מילי בהספד
ובתענית אבל מלאכה יום אחד ותו לא איני והא רב חזייה לההוא
גברא דהוה קא שדי כימנא צפוריא ולגטייה ולא זמח כימניה התם
בר יומיה הוה רבה צריה דרבא אמר אפילו מימא ציומיה [הוה] הספד
ותענית קבילו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב שמתה
משחה ויום טוב ולצסוף כתיב (שס כג) לעשות אוהם ימי משחה ושמתה
ואילו יום טוב לא כתיב ואלא רב מאי טעמא לטייה לההוא גברא
משום (פסחים ז): דצריס המותרים ואחרים נהגו צהם איסור הוה
וצאתריה דרבי לא נהגו ואיציעים אימא לעולם נהגו ורבי נטיעה של

פירשו הרמב"ם (פ"ג הט"ו) והר"ן ז"ל (ג: ד"ה גמ' ממני) אבל רש"י
ז"ל כתב וזה לשונו מחלפין סעודתייהו זה אוכל עם זה צפורים של
שנה זו ובשנייה סועד חבירו עמו עכ"ל ומשמע שרואה לומר שלא
היו שולחין זה לזה ופשיטא שאין שנה שניה מועיל להוציא את חבירו
די חובת משלוח מנות משנה שעברה אלא כך הוא הפירוש דכיון
דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהא שמח ושש עם אהביו ורעייו
ולהשקין צנייהם אהבה ואחיה ורעיית אס כן אס יסעוד אחד עם
חבירו ורעהו הרי הם צשמחה וצטוב לצ משחה יחד ופטורים הם
מעשה מחיוב משלוח מנות והוא הדין בשנה שניה וכן בכל שנה ושנה
אס יחזור ויסעוד אללו כמו בשנה שעברה נמי יוצאין שניהם ידי חובתן
אלא האמת אומר שהיו מחליפין בשנה שניה ועיקרו לא אחא אלא
לאשמועינן האי דינא דבסועד אלא רעהו פטורין שניהם מחיוב משלוח
מנות ולפי זה אין צריך לפרש כלל שהיו עניים אלא אפילו צעירים
כן הדין אלא שהמה היו אזהרים זה את זה ציתר עוז והסכימו טעוב
ויפה להם לשבח אחים יחד בסעודת פורים צשמחה וצטוב לצ משחה
כזכרת ה' אשר נתן להם כן נראה לי דעת רש"י ומקובל לע"ד משאר
פירושים שנאמרו זו:

תרצו א פורים מותר בעשיית מלאכה וכו' עד אינו רואה
סימן ברבה יצואם. כן כתב הרמב"ם וכן פסק

(הסמ"ק) [הסמ"ג (הל' מגילה רנ ע"ג)] והצ"ח ראה כדאיתא התם
שרב קלל אדם אחד שראהו שזרע פשתן צפורים ולא זמח הפשתן ההוא מפני שצאוחו מקום נהגו שלא לעשות מלאכה עכ"ל אלא
דקשיא לי דמראהו זו משמע דמשמתינן ליה דהא רב לטייה לההוא גברא וכן כתב בהגהות מיימוניות (פ"ג אה ת) צשם השאלות (ויקהל
סי' סו) עיי"ש ונראה ודאי דהא דקאמר דלטייה פירושו שקלל אותו בזה שלא ימנא מה שזרע אבל לאדם עצמו לא קלל והיינו הך דאינו
רואה סימן צרכה לעולם דרנה לומר דצמלאכה זו אינו רואה סימן צרכה ולא הוה חמור קללה זו כשמחא שהוא שם מיתה וקללה
של אדם עצמו ותדע דהא למאי דמשני רבא מלאכה לא קבילו עלייהו ורב דלטייה לההוא גברא דצריס המותרים ונהגו צו איסור הוה
ואס כן אין כאן איסור מדברי סופרים כלל כי אס מנהג והשתא כל שכן הוה מערב שבת וערב יום טוב דאיסור מלאכה צדידהו מדברי
סופרים הוה ואפילו הכי דייק תלמודא צפרק מקום שנהגו (פסחים ז): סימן צרכה הוה דאינו רואה אבל שמותי לא משמתינן ליה כל
שכן פורים דאין צו איסור מדברי סופרים דפשיטא דאין לשם עונש שמתא כי אס דאינו רואה סימן צרכה לכל היותר והיינו דלטייה:
אך קשה למאי שהיה גורם הרמב"ם (צבאורו לסמ"ג הל' ערבי פסחים א). צאותה הסוגיא דפריך תלמודא ולשמתינה מר שמותי כיון דלא
זמח כימניה היינו שמתיה וצריך לומר דהרמב"ם והסמ"ג ורבינו לא היו גורסין כך אלא גורסין כגירסא שלנו. ועוד נלפע"ד אף לפי

דרכי משה

ז) ואינו יודע מאי קשיא למר דאף אי סבירא ליה משלוח מנות איש
לרעהו הוה דוקא ובעי שילוח ממש ולכן אם אוכל עם חבירו אינו
יוצא מכל מקום אין זו קשיא דאפשר דרש"י סבירא ליה דמשלוח
לאו דוקא אלא הוה הדין אם אוכל עם חבירו דמי"ש אם אוכל עמו
בביתו או ששלחה אליו ואי קשיא ליה דאם אחד היה אוכל עם חבירו
בשנה זו אם כן השני לא היה מקיים משלוח מנות באותו פורים וכן
השני בפורים הבא אם כן מאי קאמר בסוף דבריו אם כן מאי אתא
לאשמועינן דסגי אשמועינן דהאחד יוצא במה שחבירו אכל עמו ולכן
אין [כדאין] לדחות דברי רש"י מכח קושיותיו. כתב מהר"ל (הל' פורים

סי' טו עמ' תל) דטוב לשלוח מיני מאכל ומשקה דדברים אחרים אינם
קרויים מנות וכן כתב בתרומת הדשן סימן קי"א וכתב עוד דאם שלח
דברים אחרים לא יצא. כתב מהר"י ברי"ן דבאשירי | קמא
דמגילה (סי' ז) משמע דאין משלוח מנות אלא ביום ולא | וכתב
עוד דאם אחד מחל על מנתו [מנתן] מחולה דאין אדם מקבל מנות
בעל כרחו. וכתב עוד דאשה חייבת בשילוח מנות ומתנות לאביונים
כמו שחייבת במקרא מגילה ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל
לא בהיפך משום גזירה שמא ישלח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין
אבל מתנות לאביונים אפילו איש לאשה הוי דרך צדקה עכ"ל

הגהות והערות

תרצו א] בגמרא שלפנינו איתא פסוק יט. וברפ"ר ב"י איתא "משחה ושמתה" והוא פסוק כב אבל "יום טוב" לא כתוב שם ומסקנה הגמרא מפסוק
כב מובא להלן בבית יוסף:

עח:

השוכר את האומנין פרק ששי בבא מציעא

6 נבא קמא ק: נקט
7 לקמן קח: עברה
8 וזו ה: 9 לקמן קו:
10 נבא קמא ק: נקט
11 מוספתא דמילה
12 פרק 6א: 2 חוספתא
13 פ"ד: 7 ויש פ"ד
14 משבטא: 8 כמו לקמן
15 צד ע"א.

הנהרות הגר"א

16 גמ' מנבת העיר
17 פ"ד ה"ד: ואין
18 מדרקון דב"ר (אב"י
19 בו עד לפורים) מא"מ
20 ו"צ ה"ד: ו"א"ש
21 ומנ"ס ל"ג כל ה"ז
22 לקמן קו ע"ב ועמ"ס
23 רבינו מא"מ סי'
24 (ה"ל ד' 1):

לעזר רש"י

25 מ"א: פירוש בקימ
26 (מוספתא שם פ"ו ה"ד,
27 פ"ט סי' 1) לקמן ע"ג
28 (ש"י) פסחים דף ק"א
29 סו"ט ד"ה לברכות
30 (מ"מ) ע"ג.

הנהרות וציונים

31 פי' על דרך סני הבור
32 והו' והב"ק מלשון
33 ב"ר ז"ל ור"ל (לקמן):
34 צ"ל אמר וקפ"ד
35 איבא דאמרי וכו'
36 ושב"ק (ע"ב):
37 צ"ל ה"בית (ב"ש),
38 וכו' בראשונים ובת"י:
39 ה"ד (מהר"ל):
40 בבית יוסף א"ח סי'
41 ח"ד ד"ה מ"ת העתיק
42 (ב"ש) 10 כתי'
43 תח"ל: 11 צ"ל ב"ש
44 (ב"ש) וכו' בבית:
45 (ש"י) פ"ב ר"ח
46 ל"ת (הנב"ס): 12 ב"ר
47 ה"רסא שבתאחר
48 במלכותו (ולפי"א)
49 להגות הרש"י ע"ל
50 "מלאכות": 13 צ"ל
51 נ"ס (ב"ש): 14 צ"ל
52 חזרת (ב"ש): 15 ע"ן
53 מהר"ל והמהר"א:

נקרא גולן. וקמה ליה גרסותיה להחייב בכל אונסיה וסיפא רבנן:
נותן לו דמי צמרו. דמיס שלמר לן נמכר בשוק דקניה צנולו לשלם
כשעת הגזילה: הוציאה. דמי עמיס וקמננין ולא שכר שלם: בשינוי.
ששינוי מנכות שהיה ואיכא למאן דלמור שינוי קונה בהגזול קמנא
(אבל גבי החמור לא נשתנה)

מגבת פורים פורים. משנת
שגופין הגזאין מנצי העיר לחלק
לעניים לסעודה פורים: 17 פורים.
כולה יתנוה לעניים לפורים: 18 ואין
מדרקון. ולמר דייס בפחות והמותר
יפול לסיס של זדקה. אבל לוקחין את
העניים. לרוב כלל המעות: והמותר.
שלא יספיקו לכולם פורים ימכור
ויפול לסיס של זדקה: אדעתא דמידי

אחרניא לא יהיב ליה. וכיון דלאו
אלעמא דהכי יהיב מנאלא מעות
מחוקת נעליס חוק מן היואלץ נסעודת
פוריס: דאתו ב"מחשידיה. לנצל הית
צמוד ואינו מקיים ששמעו עליו
שאמר ליקח טלית לפלוני עני ולא קנה
לו: נהוריתא. מולי"א נלע"ז היואלץ
בשוק העין: אבוקת. המולעיס
התלעו רגליה: אבוקת במילתא
דמ"בא. ראיתו עש שאולץ שיראס
של אורז המלך: בנ"י נב"א. כלי
פסקן: בנ"י דהב. כלי למר צבעין
אדום: וקפ"ד. שאין עש אוכל כלי
פסקן: אב"י אנגריא שאינה חוזרת.
הוה ליה כמתה או נשכרה: אם
בדרך הליכתה ניש"ה. שהאנגריא
מוליכתה לדרך שהיה זה רוצה להלך:
אומר לו הרי ש"ך פניך. שכן דרך
אנגריא טעל ממורו של זה ומחלך
נעליה אחריה וכל ממור שפוגע צו
ראשון טעלו ומחזיר לו את שלו והשיני
מחר אחר ממורו עד שפוגע באחר
הלךך אומר לו הואיל ואף מולך גרס
שכור ממור אחר ולך אחריו עד שיפגע
בממור אחר: הבריקה או שנשתתתה:
ד"ב לא קשיא. רומי"א דמתניתין
אהדדי דמני לשטיי כלן בחזרת וכו':
לרוב

או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך: אמר רב לא שנו אלא באנגריא
חוזרת אבל אנגריא שאינה חוזרת חייב להעמיד לו חמור ושמואל אמר
בין אנגריא חוזרת בין אנגריא שאינה חוזרת אם בדרך הליכה אמר
לו הרי שלך לפניך ואם לאו בדרך הליכה נישלה חמור
מיתובי. השוכר את החמור והבריקה או שנשתתתה אומר לו הרי שלך
לפניך מתה או שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור בשלמא לרב לא
קשיא כאן באנגריא חוזרת כאן באנגריא שאינה חוזרת אלא לשמואל קשיא
וכ"ל לשמואל נמו לא קשיא כאן שברך הליכה נישלה כאן שלא בדרך
הליכה נישלה הא מדרקתני סיפא רבי שמעון בן אלעזר אומר אם בדרך
הליכה נישלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לאו חייב להעמיד לו חמור
מכלל דלחנא קמא לא שאני ליה אמר לך שמואל לאו מי איכא רבי
שמעון בן אלעזר דקאי בוותי אנא דאמרי כרבי שמעון בן אלעזר איבעית
אימא כולה רבי שמעון בן אלעזר היא וחסורי מיחסרא והכי קתני
השוכר את החמור והבריקה או שנשתתתה אומר לו הרי שלך לפניך מתה או
שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור במה דברים אמורים שלא בדרך
הליכה נישלה אבל נישלה בדרך הליכה אומר לו הרי שלך לפניך
דברי

היתה נעלת ואפילו אינה חוזרת דלא דמי למתה דהכא מוכח דמולא ידיה גורס ואם שלא בדרך
הליכה נישלה גס נצחיס שאו לא מולו של שוכר גורס חייב להעמיד לו חמור אחר לעשות מלאכתו לאלתר דאפילו
חוזרת האנגריא את החמור לכאן צמד שמעיל חוזרת לשוכר אין לו לשוכר להחעב ממלאכתו ולא דמי להבריקה או שנשתתתה:
מכ"ל דתנא קמא לא שני ליה. ומ"ק ע"ף דהוי רבס לגבי ימדי:

דפטור ה"ל לאשמעינן טפי מתה כדרכה דפטור ללא מימא אירא
דהואו אחרת קטלה כ"ש הומתה צה והחלקה נצקעה דודאי אילו
לא שניה היתה מתה בענין זה ויש לומר דמשום דנחישא דהר מני
החלקה מני לה נמי נפטורא דנצקעה ועוד נראה דפטורא דמימס

נקרא גולן. הו רבי מאיר אילימא ר"מ דצבע
דתנן הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום
וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר
אומר נותן לו דמי צמרו א"ר יהודה אומר אם
השבח יתר על הציאה נותן לו את הציאה
ואם הציאה יתירה על השבח נותן לו את
השבח ממאי דלמא שאני התם דקניא
מעשה אלא הא רבי מאיר דמגבת

דתניא מגבת פורים לפורים 19 מגבת
העיר לאותה העיר ואין מדרקון ברבב. אבל
לוקחין את העגלים ושוחטין ואוכלים אותן
והמותר יפול לכיס של צדקה רבי אלעזר
אומר מגבת פורים לפורים ואין העני רשאי
ליקח מהן רצועה לסגדלו אלא אם כן התנה
במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר
משום ר"מ ורשב"ג מוקל דלמא התם נמי
דאדעתא דפורים הוא דיהיב ליה אדעתא
דמידי אחרניא לא יהיב ליה אלא הא ר' מאיר
דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר משום
ר"מ הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק לא יקח
בו טלית טלית לא יקח בו חלוק מפני שמעביר
על דעתו של בעל הבית ודלמא שאני התם
דאתו למיחשדיה דאמרי אינשי אמר פלניא
זבנינא ליה לבושא לפלוני עניא ולא זבן ליה
אי נמי זבנינא ליה גלימא ולא זבן ליה אם כן
ליתני מפני החשד מאי מפני שמעביר על
דעתו של בעל הבית שמע מניה משום דשני
הוא וכל המועביר על דעת של בעל הבית
נקרא גולן: השוכר את החמור והבריקה:
מאי והבריקה הכא תרגמו נהוריתא 20 רבא
אמר אבוקת ההוא דאמר לרו אבוקת במילתא
דמלכא אמרו ליה במאי במלי כסף או במלי
דב איכא דאמרי במלי כסף אמר וקמלוח
איכא דאמרי במלי דב אמר ושכוקה 21:

משנת של זדקה מותר לשנותן בכל
מה שירצה ואפילו נאל לדי גבאי
ואפילו אמר מורה זו לנדה 22 מותר
לשנותה למנה אחרת וי"ל דדוקא
בפוריס אמרין הכא דאין לשנות
ומגבת העיר לאותה העיר נמי דפוריס
דוקא. **רבי** אישור אומר מגבת
פוריס לפורים. ת"ק לא איירי אלא
בגבאי דלא ישנה ור' אלעזר איירי
בעני שנמת לו משנת לזוך סעודת
פוריס שאינו רשאי העני לשנות:
במילתא דמ"בא. אית דגרס
במולא פירוש היינו
פרדות כמו (שם ד' ב). מולאות של
בית רבי בעלי וכו' או בעלי כסף
לומר פרדות אדומות או לנצות ואין
נראה לר"י דנלשון ארמי לא קרי להו
אלא סודייתא 23:

באנגריא חוזרת. דיכול לעשות
מלאכתו כשתחזור
אע"פ שמתאחר 24 במלאכתו ששכ"ל
איחור אין חייב להעמיד לו חמור אחר
כמו הבריקה או שנשתתתה שמתאחרת
נמי במלאכתה ולא חיישין:

אם בדרך הליכה נישלה אומר
לו הרי שלך לפניך. פירש
בזקנוטרס שמוליכה בדרך שגס הוא
רוצה ליקח אומר לו משכיר הרי שלך
לפניך ושכור בהמה אחרת עד שס
ותימה דלמא ישכור בהמה אחרת
ואם השוכר אין נרין החמור בעליה
אלא בחזרה הוי א"ש אבל אם כן
צופה ה"ל לפלוני צן נרין חמור
לאלתר ל"ל נרין אלא בחזרה ונראה
כפי ר"ח דמפרש אם בדרך הליכה
שהאנגריא אין מחפשין נצחיס אלא
כשפוגעין בדרך והיינו דרך הליכה
אומר לו משכיר הרי שלך לפניך דמני

25 א מ"י פ"י מהלכות
26 פירות הלכה ד ותי'
27 נהגות ומגיד משה קמ
28 ע"ן טו טו"ש ע"מ
29 כ"י א"ש פ"ג:
30 ב ב מ"י פ"ג מה' מ'ג
31 מגלה הלכה טו
32 קמ"ע ע"ד טו"ש א"ח
33 כ"י הלכה ע"ג:
34 ג ד ד מ"י פ"ה
35 מהלכות פירות
36 הלכה א וי"ן מהלכות
37 ומ"מ קמ"ע טו"ש
38 כ"י פ"י טו ע"ף א':

ליקובי רש"י

נותן לו דמי צמרו.
נותן לו נעט זה דמי למר
לן כמתלה אם ירצה
דפירא ליה לר"מ כל
המקנה מדעת עניו
הקנה גולן וקפ"ד בשינוי
והמפרש ב"ק הגזול
ע"מ טעל אחר לעניו
אע"פ שהוא מעלה
עכ"פ דמיס וי"ד. קני
בשינוי לר"מ ולא יחייב ליה
אלא דמי צמרו אלל לא
דמי צמרו או זה יתן שכרו
משלם ויקח האמר (ב"ק
ד' ע"ג ע"ף א')

לרביס אמר
29. למר לן נעט שחמור
לו דקניה בשינוי ונחשבי
מעוט. ר' יהודה
אומר. אם כן חתיני
נמאל זה נהיה אם שינוי
לו מן השוק אלא מחזיר לו
את האמר מות שהיה
צבע ודו על החמורה
(לקמן ק"ד). דקניס ליה
לחא שניה לר"מ דו על
החמורה (ב"ק ד' ע"ג). אם
השכיר. ששפוט האמר
יתר על הילכה שהו"ל
לנע זה שמתקני ועמיס
ושכר ערומי כחא שכר
יוס. נותן לו הוציאה.
ולא מה שר"י קבלות
הוה טפי ואם הו"ל
ו"י (לקמן ק"ד). ולא
נחשו משחא ואגל"מ נמי
כולה לא יתקול אלא
צ"ה ואם יתלה יתירה
על השכר ויהי לו את
השכר שהשכיר את האמר
ואם ירצה לתת את שכרו
בכך שהשכר יתיר על
השכר יתן שכרו (ב"ק ד' ע"ג).
ותון לו נעט האמר את
הילכה קמ"ס ועמיס
ושכר ערומי שכר יוס
ולא ששכר כמו שהמה
עמו ואם הילכה יתירה
על השכר ו"י (ב"ק ד' ע"ג).
ורשב"ג ב"ק. אע"פ
דמשני לן שכר ומקפיד
איניס מני דלא סבר סה
[לקמן ק"ד]. בב"י כסף
אל בב"י דהב. מנסות
של פסקן לנכות או כפל
מ"י נב"מ (ב"ק פ"ה):

תוספות הרא"ש, תוספות רבינו פרץ, ותוספות רי"ד, על מסכת נבא מציצא עה

[דף עח ע"א - עט ע"ב]

תוספות רבינו פרץ

תוספות רבינו פרץ

ר' אביהו אומר מנבט פורים לפורים. פי' אם נתנו מעות לפני לנרץ סעודת פורים יקנה סעודת פורים.

ר' אבא אומר אבוקי. פי' מולטס התלע, מכאן ראייה למאי דפרי' לעיל דכשהמלמד לומד קמא, כשהלך אע"ג דלמי לומד כל (ל)זכור מ"מ נתן לו הכי, כל (שבת) [שכרו], דהא הלא דהמסכר אומר לו הכי, [הרי שלך לנרץ], אע"פ שאינה יכולה לעשות מלאכה [ששבת], כיון דמכל מקום היא מלאכה] קמא. **א"א שאנו אלא אנגרייא חוזרת.** פי' מעצמם אם לא שהבעלים הולכים אחריה דא"כ מאי קא מפליג בשואל בין דרך הליכה. **אם בדרך הליכה יפליג.** פי' ר"ח אם אהיה האנגריא היתה בענין זה שלא היו מחפשיין בבתיים אלא כשפושעין בהם בדרך אומר לו הרי שלך לנרץ שמואלך גרם שפגעו בך, דאילו היתה בבית לא היתה נשלת, ואפילו אינה חוזרת, דמיא למתה דמוכחא מילתא דמזל ידידיה גרם שכמה עוברי דרכים עוברים ואין פושעין בהם עבדי המלך ובמזל הרוכב תליא מילתא, אבל אם האנגריא היא כך כשעבדי מולך צריכין לבהמות מחפשיין אף בבתיים, נמצא דמזלו של בעל הבהמה גרם, ואין לתלות במזל הרוכב שהרי אף בבית היו לוקחים אותה כיון שצריכין לבהמות.

עצור המלך, כשפושעין בנמורים של בני אדם בדרך וחס זכרינן להם טענין אותם, ואין טענין אלא אותם שפושעין בדרך, אלא אינם מחפשיין בנמורים. ופעמים שמתפשין בנמורים אדם וטענין אותם נמש. והכי פי' אם בדרך הולכיה נשלת, פי' שפושע האנגריא היתה מה הענין שלא היו מחפשיין בנמורים, אלא כשפושעין אותם בדרך. ואם לאו, פי' שהענין של אותה אנגריא היו לפשע אף בנמורים, ולקחת אותה משם, אפי' אם לקמה בדרך (אין) מייד להעמיד לו חמור אחר, והשפח מולד דבעל הבית גרם, דלפי' אם היתה גרם היתה נשלת. **אם בדרך הולכיה נשלת,** כשהיתה השוכר מוליכה לפשו של משכיר, דאז יוכל לומר כפי' אפי' קאם אפי' ששם נשלה בנמורים של משכיר, מייד להעמיד לו חמור. ומכאן נראה, דאם שכר טורם למכיר, אפי' קאם שמתחיל בנמורים אפי' יוכל לחמור, דלפי' אפי' קאמה הלא מייד להעמיד לו חמור וכו', יתורו זו ויפטר, אלא ודאי אין יכול לחמור זו כשאינו מולד לשכור אחר.

דף עח ע"א

תוספות הרא"ש

א"ל ער הכא בעי צמייה לאו אנרא (נ"א: לוח גברא) **בעי צמייה.** הימה מאי קאמר והלא לא בעי צמייה עד הכא וגם לא שכיה לאגורי ואם כך מה צמייה ואמאי נותן לו כלום, וי"ל דמירי שבאורו (נ"א: שמואל) מקום שמת החמור יכול למכור סחורתו ולהשתכר בה ויש בני אדם שמוליכין שם סחורתם להשתכר אבל רוב בני אדם מוליכין סחורתם למוקם שהוא היה רוצה לילך כדי להשתכר יותר הילכך כיון שמת החמור ראוי שיתן לו שכר חצי הדרך.

אם יש בדמיה לישכור ישכור. והא דאמרן ליקח בסוף השואל (לקמן קג.) אי דאמר בית זה תפל אודא ליה ולא אמרינן אם יש בדמיה ליקח יקח לישכור ישכור כדאמרין הכא, וי"ל דלא דמי, דחמור שמת עומד לימכר ואני ראוי לחמור להיות חמור כבתחלה, הילכך אם יש בדמיה ליקח לישכור ישכור, אבל בית שנפל אין האבנים והעצים עומדים לימכר אלא מוסיף דמים ובוניה בית אחר וכיון דאמר ליה בית זה לא יקבל עליו להוציא יציאה בבנין זה כלום אלא בית זה השכיר לו לדור בו כל זמן שיכול לדור וכי נפל אודא ליה.

רב בספינה אדאם לא מבליגין קרנא. פרש"י וכו' ותנ' במתניתין חייב להעמיד לו חמור היכא דמת בבית הבעלים, דמוסיף ולוקח חמור או מיכילא קרנא אבל למוכרה ולהוציא הדמים לישכור אחרת לא, ובתנא דהא דחמור חמור זה, אבל בחמור סתם מודה רב דמכלינן קרנא כדמוכח סוגיא דשמעתין, ומתניתין בחמור סתם דאי בחמור זה היכי אמר רב לעיל אבל באינגריא שאינה חוזרת חייב להעמיד לו חמור אחר מ"מ מביה לו ונפל בסוף השואל (לקמן קג.) דאמרין בית זה אודא ליה דלא שייך כאן לחלק כמו שחלקנו לעיל גבי מתה לו בחצי הדרך.

והא דכתיב ליה ויבא הירא ארעא למרה וקא בליא קרנא. בשלמא אי לאו רב, ניחא לן ברייתא דיש תקנתא ליה ביה שאנו אמרינן ליקח בהם קרקע, אע"ג דלבסוף כליא קרנא רב מי יובל, מ"מ וזמנין דשלמי יומי משכנתא מקמי דלימטי יובל, אי נמי וזמנין דמתרמי ליה וזו ופרקי ליה הילכך האי עדיף ליה מלצויה ציבי, דאז כליא קרנא דלה לגמרי, אבל לרב דאמר לא מכלינן קרנא קשה, דלבסוף לא תשאר הקרקע ביד הוהו לן למימר שהעצמי יהיו ליהוה.

במוכר שהיה לישכור שנה. וקסי' הוה השתא כיון דלמן אודן כל כך מבר לא חשבני ליה כליא קרנא. ולימא ליה הב לי ספינתך ואנא מיייתנא דך חמורא, בשלמא אם לא נתן לא יתן כלל, ניחא

תוספות הרא"ש

ובעל הספינה לא מצי לקיים, ואין לפרש דהכא נמי הכי קא פריך אמאי לא יטול שכר חצי הדרך שלא הלך עדיין, אבל שכר חצי הדרך שהלך כבר ניחא ליה שיתן, דא"כ הא דקתני ואם לא נתן לא יתן דמשמע לא יתן כלל ואפילו שכר חצי הדרך הוה ליה לאקשווי אמאי לא יתן כלל, ואין לפרש ואם לא נתן שכר חצי הדרך האחרון לא יתן, דבשלמא לא יטול מציצא לפרושי אפלאג בתרא אבל אם לא נתן לא יתן משמע דלשון נתינה אכולי אגרא קאי.

דף עט ע"ב

תוספות רבינו פרץ

הא ספינה הבא חמור. פי' ומשלו לו כל השכר, אלא כיון סתם וספינה סתם מולקין, פי' אותו מצי שלל הלך, וז"ל, מדא הא דפירש' אם נתן לו יטול כלום מחמתו שהני שלל הלך, זה דוקא גדול כדפרי' דלמאי יטול ממה שלל השלים, ועוד קשה, הא דקאמ' הא ספינה הב לי ממך, פי' ומשלו לו כל השכר אפי' ממה שלל הלך, זה לא נהירא, דהא היינו ארנס שלל היה לו לעלל היין לידע שטענה הספינה דהוי אטום, וא"כ ספינה דבעל הספינה, דהא אמרינן לעיל אחת מיערסא פקידא דפועלים. לכן פי' ר"י כן מרדכי דמירי הבא ממני הדרך שהלך, וה"פ, אם נתן לא יטול, פי' ואתו השלם, ואם לא נתן לא יטול אפי' נתן אפי' לא יטול, ופי' אולימא כיון סתם וספינה זו אם נתן אפי' לא יטול, פי' אמאי לא יטול הא כל השלם שטענה הסוכר בריאה וחוקה, דמני למימר ספינה אמתא, וא"כ הוה ליה לטול הכל השלם שהלך, דלא דמי למחור שמת בחצי הדרך דנתן לו השכר של הדרך, משום דלמי' ליה אי הוה בעי למימר עד כאן לאו אגרא בעית למיכר, דלא דמי, דהתם שפיר הנהיכו סתם סחורתו של חצי הדרך ולא נפקרה סחורתו, אלא הכל לא הנהיכו כלל שכרי נאכד יינו. אלא כיון זו וספינה סתם אם לא נתן אפי' לא יתן, ליימא ליה אם ספינה שלי והבא (בתמורה, וא"כ טענה המשכיר בריאה וחוקה, וחצי הדרך הוה כה למיכר, דמי דאמרינן לעיל דכשעשה אפי' ספינה דפעלים, היינו דוקא לענין שלל יטול כל השכירות, אלא ממה שישערו מזה יטול, ומכאן ראייה להא דפרי' לעיל דכשהבעל הוציא אטום, ספינה דמלמד, היינו לענין דוקא שלל יטול כל שכירותה, אלא כפי מה שעשה מייאס אי אחת מולא אלא כיון זה וספינה זו טענתה כל פי' וא"כ בריאה, ולהכי זה המחמיר ידו על העלויה, אלא כשפינה סתם ויין סתם מולקין, פי' אותו מצי שטענה כל אחד ואחד גרועה היא.

דפרקיה למוענייה בגריה. פי' חצי הדרך הוסף לתת לה הפלות שיהיו לו סם, ומתחלה התנה עמו לתת סם כשלא ידעה והשכר לפי הנשואות.

בשום שני דקת. פי' שהיינו ספור לין מהר ולחמור, לאוהלא ימירתא, לרין אפי' לקנות חגלים משום שנתקנסה מוכרת לרין להפליגה פאנמטע אשקוס מים עמוקים סוף חתא נאשג', ואחא לא הודעמני שאכניס חגלים לרירינן לה. וז"ל, דכיון דהתנה עמם מתחלה, מצי מרעומת איכא עליה, וע"ק דלשון פקדא לא שטמה הכי, לנכ"ל דפרקיה למוענייה בגריה כגון שמכר סחורה שיש נפקיה לאדם אחר, והשתא תיבא דאמ' נפקא ליה לשני דעם, פי' לשני בעלים, דיכול לזמור לו איני נמכר אותו כמו שהיינו מצי אדוק, אי נמי, לאוהלא ימירתא, פי' להדלות את הסחורה לנאקם, ואם היה הולך עד הנמל לא היה נרץ לביא למעט חגל, ולשון פקד' כמו פדייה, שהוא פודה סחורה שלוקח הדמים ממנה.

בנייה עליה כפותו. ה"ג כלל הספרים. וז"ל דלמה לא יתן מלוי, שפיטוס דמני שפיר להיטתה, לכן גרי' ר"ח י"א, וז"ל כמא, והוא לשון קמא שגמית מתת מראשיתיה, וכמה הוא הקטן וכי נכנס, דמתן ממסכת טהרות הכר ששואו סדין וכמה ששאו מטפסת.

אשה בין גדולה בין קטנה. ואם בין גדול ובין קטן לא קתני, היינו משום דנגיבי שכיחי לה אף גדולים, ופשיטא דלדעתה דגדול אגרא נהליה, וע"י אומר משי"ת, דלהכי לא קתני אפי' נאלף אשה, משום דבעי למתני אפי' היא משעברת

דא"ל בעל היין לבעל הספינה מצינא לקיומי תנאי להביא כל יין שארצה, ואת לא מצינא לקיומי דספינה זו קאמרת והא קא טבעה הלכך לא אתן לך כלום, ולא דמי למת החמור בחצי הדרך דנתן לו שכרו של חצי הדרך ולא מצי אמר ליה הא קאימנא וחמורך מתה, דהתם נתנה שכר עד כאן כדפרישית לעיל (ר"ה אלו) אבל הכא לא נתנה כלום שהרי טבע יינו, אלא אם נתן אמאי לא יטול אפילו שכר חצי הדרך שהלך דבעל היין מצי לקיים תנאו וגם הפסיד יינו

תוספות הרא"ש

וליימא ליה הב לי חמור ואנא מיייתי דך ספינתא. הכי פי' אמאי לא יתן כלום, דמשמע אפילו בשכר חצי הדרך שהלך לא יתן, ואמאי הא קאימנא ומצינא לקיומי תנאי ואת לא מצינא לקיומי, אבל אין לפרש אמאי לא יתן הכל אפילו שכר חצי הדרך האחרון, דהא לעיל (ע"ג) משמע דכל אונס שארעה לבעל הבית שלא היה לו לידע יותר מן הפועלים פסידא דפועלים, גבי האי מאן דאגרא גרידי דלרולא וסוף פסק נהרא כפגנא דרומא, אי נהרא דלא עבדי לאסתכורי פסידא דפועלים ולא משלם בעל הבית כל שכרו, אע"ג דקיימי פועלים מאחר דאניס בעל הבית, אבל אם נתן לא יטול ניחא ליה דה"פ אבל אם נתן הכל לא יטול שכר חצי הדרך (והראשון) [תאחרון], ואין לפרש אם לא נתן שכר חצי הדרך האחרון לא יתן דאם לא נתן לא יתן לגמרי משמע כדפרישית לעיל.

אמר רב פפא לא משכחת לה אלא כספינה זו ויין זה. דכל אחד מייניהו לא מצי לקיומי לתנאי הילכך כל דחפיס אגריה מצי למימר לאידך לית לך גבאי ולא מיידי, אי משום יינין שלא הולכתי תהור לי ואוליכנו, ואי בעל היין מוחזק מצי אמר ליה לבעל הספינה לית לך גבאי ולא מיידי, אי מה שטחתי והולכתי ינין עד כאן בזה לא הירוחתי כלום, הולכינהו באותה ספינה שהתבתי ואתן לך שכרך, הימה כיון דמן הדין שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וכי בשביל שחפס שלא כדון חשבוהו בשביל זה והמשכיר מוחזק והלא לשוכר יש לו טענה מעלייתא על שכר חצי הדרך האחרון, וי"ל כיון שמדעתו הקדים לו כל שכרו נתרצה שיהא לו כל זמן שלא יישר בו לקיים תנאו.

אבל ספינה סתם ויין סתם הולקין. שהרי כל אחד יכול לקיים תנאו וכל זמן שלא הביאו לא זה ולא זה שניהם פושעין בדבר ואין יכול המוחזק לומר לחבור עד שתביא את שלך יישר הדבר וכי קודם שתביא את שלך אין לך לשלם, דמצי למימר עד שלא תביא את שלך אין עליך להביא את שלי, ושאתי ממייך שתביא את שלך ונמצאתי טורח ומפסיד מעותי בחנם, ומיהו כל אחד מהם שובביא את שלו ושכנגדו לא הביא יפסיד, וחולקין דקאמר היכא דשום אחד מהם לא קיים תנאו.

דפרקיה למוענייה בגריה. פרש"י קשה דהוה ליה למימר פירק לה, דמשמע פירק משוי ממקום שהיה שם לספינה, ועוד מאי תרעומת איכא בשנוי ידע"ש דניחא ליה דמרווח טפי ממוסיף ליתן משוי לתוך הספינה, ור"ח פי' דפרקיה לטוענייה בגריה כגון שמכר סחורתו שיש לו בספינה לאדם אחר ותרעומתו משום שני דעת של הקונה, שמה אדם קשה הוא והראשון נוח לו יותר, אי נמי לאשאל יתירא שמה ירצה זה הקונה והראשון יותר ונתנה הספינה צריכים לילך עם בעלי הסחורה עד שימכרו סחורתם וצריך לקנות חבלים ביוקר, ואין להקשות להאי פירושא אמאי לא משיי לעולם דמשבת לאגורי ומשום שני דעת, וי"ל דלא מצי לשנויי הכי דא"כ הוה מקשה ליה והא איכא רפסא דספינתא אבל מעיקרא לא אסיק אדעתיה רפסא דספינתא אבל בתר דאמר טעמא דרפסא לא מצי לשנויי הכי, והרוב"ב פי' לעולם דשכיח למיני והאי קדשה לך ורפסא דספינתא כגון שהחיר את חבילהה והוציאה על ידי ע"ד בנתת בידיו ולא היה רפסא דספינתא כלל אלא משום [שינוי] דעת של בעלים אחרים שלא הורגלו עמהם, אי נמי לאשאל יתירא, שאם היה

ברוח הקודש ובמסכת שבת (פ"ח ע"א) דרשי לה (מדרשא) [לדרשא] אחרינא תרתי ש"מ:

תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאדם אחד. כלומר לרעהו העשיר. ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם. ר' יהודה נשיאה שדר ליה לרב הושעיא אממא דעגלא תילתא וגרבא דחמרא. גרס רש"י שלח לו קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות, ופירש דהכא [תרי] מנות איכא, ולא גרס הדר שלח ליה איהו. אבל בכלהו נסחי גרסינן קיימת בנו רבינו ומתנות לאביונים. פירוש שלא היתה יקרה התשורה בעיניו ואמר שאינה מתנה לאדם כמוהו ולא יצא ידי חובת משלוח מנות איש לרעהו. הדר שלח ליה כלומר רבי יהודה נשיאה גופיה עגלא תליתאה ותלת גרבי יין שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו, כלומר שזו התשורה הראויה לך. ומסתברא דמתנות לאביונים היינו אפילו בשתי פרוטות דשוה פרוטה חשיבא מתנה אבל לא בפחות כדאיתא בגיטין (כ' ע"א) ובדוכתי אחריתי:

גרסינן בגמרא דבבא מציעא פרק השוכר את האומנין (ע"ח ע"ב), מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליטול מהם רצועה לסנדלו. והכי פירוש, כל מה שגבו ביום פורים סתם הרי זה כמפורש ואין הגבאין רשאים לחלקו לעניים ולקנות דבר אחר אלא לצורך סעודת פורים של עניים. וקתני עלה בתוספתא (דמכילתין פ"א ה"ה), ומגבת העיר לאותה העיר ואין מדקדקים פירשו בירושלמי שכל הפושט ידו ליטול יתנו לו, לומר שנותנין לכל אדם ואין מדקדקין אם הוא עני וראוי ליתן לו, שאין נתינה זו מדין צדקה גרידתא אלא מדין שמחה, שהרי אף לעשירים יש לשלוח מנות. ולפיכך נהגו ליתן מעות פורים לגוים ואפילו עשירים, שכיון שאנו נותנים לכל אדם אם לא ניתן להם יהא שם איבה וכדתנן (גיטין ס"א ע"א) מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום. ויש ג"כ בכלל אין מדקדקין בדבר שאין נותנים להם צורך סעודת פורים בדקדוק וצימצום אלא בהעדפה וכמ"ש בתוספתא (שם) אין מדקדקין במגבת פורים אלא (שוחטין) [לוקחין] את העגלים לרוב ושוחטין אותם ואוכלין (ואם יותר) [והמותר] ימכר ויפול לקופה של צדקה. ומאי דקתני סיפא ואין העני רשאי ליקח מהם רצועה לסנדלו אוקימנא כרבי מאיר דאמר כל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן וכאידך דתניא הנותן דינר לעני ליקח בו חלוק לא יקח בו טלית וכו' (*). ולית הלכתא כוותיה בחד מהני אלא רשאי העני לעשות מהם כל צרכו דנותן לא קפיד בהאי ומראה מקום הוא לו דאיהו לצדקה נתכוון ולעשות מצות בוראו ועני ליעבד כנפשיה, הרי זה כנותן מעות לבתו או לאחריים לקנות בו קרקע או להנשא בהם שאין קפידה בדבר [מה יעשה] מן הדבר עד שיתננה בפירוש, אלא תעשה מהם מה שתרצה, וכן

הערות כור לזחב

כ* ע"י ריטב"א ב"מ שם:

ערומים אפילו ידיו רחוצות יהיו ידיו שניות לטומאה לענין תרומה כדאיתא בפ"ק דשבת (י"ד ע"א). ופרכינן למימרא הסבר אסתר לאו ברוח הקדש נאמרה והא איהו קאמר דברוח הקדש נאמרה. ופרכינן נאמרה לקרות ולא נאמרה ליכתב ואוקימנא כרבי יהושע. ופירש רש"י שלא ניתנה ליכתב כלל אלא לקרותה על פה. וא"ת הא תנן (לקמן י"ז ע"א) קראה על פה לא יצא. יש לומר דההיא דר"מ ואידך תנאי היא ור' יהושע ושמואל לא סברי לה. מיהו קשיא לי הא דאמרינן בפרק הקורא (לקמן י"ח ע"א) רב ושמואל דאמרי תרווייהו לעז יונית לכל כשר, ואינהו דאמור [כרשב"ג, ופריך לימרו הלכה] כרשב"ג, ומהדרינן דאי הוה אומר הלכה כרשב"ג הייתי אומר הני מילי ספרים אבל מגילה דכתיב (אסתר ה, ט) ככתבם וכלשונם לא, כלומר הייתי אומר לא הוה שרי שתכתב יונית כספרים קמ"ל, אלמא רב ושמואל כתיבה בעו. והא לא קשיא כלל (דא"כ) [דאיכא למימר] הכי קאמר דאי אמרינן הלכה כרשב"ג הוא אמינא דוקא כתיבה בספרים עביד יוני כשורי בין ללשון בין לכתב, אבל לענין מגילה הרי יונית כשאר לשונות, קמ"ל לעז יונית לכל כשר ויוצא כל אדם בשמיעתו, אבל כתיבה לא בעינן כלל. מיהו הא ודאי קשיא דאמר שמואל בההוא פירקא (י"ט ע"א) הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא, ואי לא בעי כתיבה אמאי לא יצא לא תהא אלא קריאה על פה. ויש לומר דשמואל הכי קאמר שלא ניתנה ליכתב בכלל ספרי הקדש עד שתהא כמותם לטמא את הידים, אבל מכל מקום ניתנה ליכתב שלא תהא על פה והקוראה על פה לא יצא, ומאי דאוקימנא כר' יהושע משום דר' יהושע נמי הכי קאמר שלא תהא בכלל ספרי הקדש כדאמרינן שלשים ולא רבעים ולא חשיב רביעי אלא כשנמנה עם השלשה, ואסתר היתה רוצה שיכתבנה לדורות עם כתבי הקדש.

ואי קשיא לך הא דאמרינן מסכת יומא פרק אמר להם הממונה (כ"ט ע"א) מפני מה נמשלה אסתר לאילת השחר לומר לך מה שחר זה סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הניסים, ופרכינן והא איכא חנוכה ופריך ניתנה ליכתב קאמרינן, הניחא למ"ד ניתנה [ליכתב] אלא למ"ד לא ניתנה ליכתב מאי איכא למימר. דאלמא מ"ד שלא ניתנה ליכתב היינו שלא ניתנה ליכתב כלל דומיא דחנוכה, דאי נתנה למכתב מה שאין כן בחנוכה שאסור לכותבה [מאי קשיא ליה]. ויש לומר דכל שלא ניתנה ליכתב בכתבי הקדש ובקדושתם לא חשיבא כתיבה עד דנימא בה שהיא סוף כל הניסים וליכא שבחא בהא כולי האי. אי נמי מסתבר לי דהא מקשינן דודאי לישנא דסוף כל הניסים לא שייך שנכתבה לעצמה אלא כשהיא בכלל כל כתבי הקדש והיא סוף להם ודומיא דשחר זה שהוא מכלל לילה והוא סוף לה ואינה חלוק לעצמו:

אמר שמואל ידידי עדיפא מכלהו קיימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה שקבלו למטה. ומנא ידעינן אלמלא שנאמרה

ומנהג כל ישראל וכו'. כך כמזכיר בהלכות בשם רבינו האי גאון ז"ל: **יג שני** הימים האלה וכו'. שם פ"ק (דף ה'): לאסור את של זה בזה ששניהם אסורין בכל מקום: ושני הימים האלו וכו'. משנה שם (דף ו'): אין בין אדר ראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים ובגמ' בלשון אחרון הכי קאמי אין בין י"ד של אדר ראשון ל"ד של אדר וכו' הא לענין הספד ומתנות זה זה שזן ובהלכות וכן הלכתא. וכתיב רבינו דה"ה לע"ז ופשוט הוא: **אנשי** כפרים וכו'. במשנה (דף ה'): אע"פ שאמרו מקדימים מותרים בהספד ומתנות לאביונים ובגמ' (דף ט ד: ה'): אכל משנה אינה נוהגת אלא בזמנה: **יד מצות** יום י"ד וכו'. מפורש שם בהרבה מקומות: וזוהר בעשיית מלאכה וכו'. ממלוקת אמרוהי שם (דף ה'): פסק כרנא דהוא כהנא דלאמי ימי שמחה ומשחה קביל עליהו י"ט לאסור בעשיית מלאכה לא קביל עליהו וכן פסקו בהלכות ושאר הפוסקים: **אבל** אמרו וכו'. בני כפרים וכו'. כמשנה הנוכח למעלה (דף ה'): ובגמרא (דף ד: ג"כ הו"ל ואמרו בני כפרים מקדימין גזין

זו ביום ומתלקס זו ביום מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה. ורבינו כתב אם חלקו ולא אם חלקו מפני לישון המשנה שאמרו מותרין משמע אבל לא מייבזן אלא ראשון ואף פירוש הכריחה כן הוא לדעתו ז"ל: ובעודת פורים וכו'. מומרא שם (דף ו'): כלשונה. ופי' כלילה ליל שבו קורין את המגילה אבל כליל אחר יום הקריאה פשיטא שלא יאכל שבער עבר פורים:

[פ]כרי להודיע לכל העם שכולם נתלו ונתרגו כאחד. ומנהג כל ישראל שהקורא המגילה קורא ופושט **[ו]** כאגרת להראות הנם וכשיגמור חוזר ובורכה כולה ומברך: **יג** "שני הימים האלו שהן י"ד ומ"ו אסורין **[ק]** בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום. בין לבני כרכין שהן עושין מ"ו בלבד. בין לבני עיירות שהן עושין י"ד בלבד. ושני **[ו]** הימים אסורין בהספד ותענית **[ש]** באדר הראשון ובאדר השני. אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים מותרים בהספד ותענית ביום קריאתה ואסורין בהספד ותענית בשני הימים האלו ואע"פ שאין קוראין בהן: **יד** מצות יום י"ד לבני כפרים ועיירות ויום מ"ו לבני כרכים להיותן יום שמחה ומשתה ומשלוח מנות לרעים ומתנות לאביונים. יומות בעשיית מלאכה ואע"פ אין ראוי

זו וחיוב לחלק וכו'. שם (דף ו'). ומתנות לאביונים שמי מתנות לשני בני אדם: ואין מדקדקין וכו'. ירושלמי פ"ק דמגילה ללשון רבינו: ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת. משנה הנוכח פ' השוכר את האומנין במילתא (דף ע"ח:): מנגזת פורים לפורים: **יז** מוטב לאדם וכו'. דברי רבינו רש"י אליו:

כל

לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה **[ו]** סומן ברכה לעולם. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן יצאו. אבל השמחה והמשחה אין עושין אותם אלא ביום י"ד. ואם הקדימו לא יצאו. וסעודת פורים שעשאה **[א]** בלילה לא יצא ידי חובתו: **יח** כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו. ושותה יין עד **[ו]** שישתכר וירדם בשכרותו. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר ומשלוח איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד. וכל המורכב לשלוח לרעים משובח. ואם אין לו **[ו]** ומוחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו: **יח** יחייב לחלק לעניים ביום הפורים. אין פוחתין משני עניים נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין שנאמר ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני עניים. **[ז]** ואין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו. ואין משנין מעות פורים לצדקה: **יח** מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות

א טור ס' מל"ז סמ"ג סס: ב טור ס' מל"ז סמ"ג סס: ד טור ס' מל"ז סמ"ג סס: ה טור ס' מל"ז סמ"ג סס:

לחם משנה

מקום קריאתו בשביל זה. הא לאו מילתא היא כלל דנשלמא כשאנו יכולים לחלק ביום י"ד ויום ט"ו עמנו ודאי להחלוקה ביום הקדימה רשות אבל כשאין לנו יכולים לחלק ביום פורים עמנו כמו היכא דאחרמי בשבת או ודאי להחלוקה ביום הקדימה משום מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה: ואם אין לו מוחליף וכו'. שם (דף ו'): אבי בר אבין ור"ס מחלפי סעודתייהו להדי ע"כ. ופירוש רבינו ז"ל זה מנואר. ורש"י ז"ל פירש זה אוכל עם זה כפורים של שנה זו ובשניה סועד מצויר עמו. וקשה על דברי ד"ח"כ לא היה מקיים מנות משלוח מנות אלא אחד מהם שהיה נותן סעודתו למצויר אבל מצויר לא היה מקיים וכן הקשה מהר"ק ז"ל. ול"ל למדך דהוי עושין כך זה היה נותן סעודתו למצויר כמנהג בשנה זו ואחר שהיה שלו אז מצויר כשהיה נותן לו מאותה סעודה והיה סועד עמו נמלא שגם הוא נותן לו כיון שכבר היה קטני לו כמנהגו והרי נמן מהנחון לו:

יח ואין משנין מעות פורים וכו'. בפרק השוכר את האומנין (ב"מ דף ע"ח) אמרו על מתני' דהשוכר את האומנין להוליכה בשר וכו' אמרי כר"מ דלאמר כל המעציר על דעת בעל הבית גזין הוי. והקשו ר"י ר"מ וכו' אלא הא ר"מ דמנגזת פורים דמילא מנגזת פורים לפורים מנגזת העיר ללמטה העיר כ"י ר' אליעזר אומר מנגזת פורים לפורים ואין העני רשאי ליקח מהם לרעה לסגולתו אלא"כ ההנהגה נמנעת אנשי העיר דברי

יך אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה סימן ברכה. לא ידעמי למה לא חילק רבינו ז"ל בין אמרל דנהוג לאמרל דלא נהוג וזמנו שחילקו בגמ' וכן נעשה של שמחה שאמרו שם שמומרי. והטור ז"ל ביאר כל זה: בני כפרים שקדמו וכו'. נראה דס"ל דמ"ש במשנה (שם דף ה'). אע"פ שדמיין מקדימין וכו' מותרים וכו' ר"ל דרש"י למה מתנות לאביונים בזהו היום. וא"כ והיכי קאמר אע"פ שאמרו וכו' אדרבה הו"ל ואמרו הו"ל וכדקשו לעיל בגמ' דכריחה דאמרי אע"פ שאמרו והקשו אדרבה משום שאמרו הוא כהא נמי משום דלאמי מקדימין משום הכי רש"י דל"כ לא היו ראשון. וכ"כ ה"ק אע"פ שאמרו מקדימין מ"מ ראשון ולא מייבזן דמ"ש דמייבזן למה מתנות לאביונים א"כ מה הקשו בגמ' דכריחה נמא דמ"ש הכריחה נמי ה"ק דאע"פ שאמרו כפרים מקדימין וכו' דהוה ס"ד דמייבזן קמ"ל דגזינן כלומר אם ידעו גזינן דכן הוא פירוש הכריחה לדעת רבינו ז"ל. וי"ל דשפיר פריך דכריחה דאע"פ שפירשהו הוא רשות מ"מ לא החזיר דכריחה לישן רשות כדי שפול עליו לישן אע"פ כמו שהוזכר במשנה לישן מותרין שהוא רשות, א"כ י"ל דמתני' מאי דקאמר קאי אמתוין בהספד. וא"כ לדעת רבינו ז"ל החלוקה המעות ביום הקדימה רשות א"כ היכי קאמר ר"י בגמ' מפני שעיניהם של עניים נשואות ולכ"כ למלך ביום הקריאה לכך אין קולאין אותה בשבת הא לדעתו ז"ל דחילוק יום הקדימה רשות ולמה דמו המגילה

הנהגות מייבזנות

מר בריה דרבנא הוה יתיב כולי שחא בהעניתא בר מעצרתא ומעלי יומא דכפורי ויובא דפוראי, ע"כ: **[ב]** תניא רשב"ג אומר מצות שנהגות באדר השני אין נוהגות באדר הראשון חוץ מן ההספד ותענית כזה וכו'. רבי רבנא בשם רב ורבי סימון בשם רבי יודיע ור' הונא דצפורי כהרא רשב"ג הנהגות הלכה. לענין שבתות כותבין אדר הראשון ואדר השני רבי יהודה אומר אדר השני כותב ת' ודיו וכן כ"ק דשקלים, ע"כ: **[ג]** ס"ה אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים בלבד הא לענין הספד ותענית זה זה שוין, כתיב דכל הלכה מוכחת דמיידי שקראו תמגילה בראשון ושוב נמלכו לעבר את השנה וכן כתיב בשם רבינו שמחה עיין בהנהגה המתחלת תניא רשב"ג, ע"כ: **[ד]** בשאלותיה כתב רמאן דעביד עיבדתא באתרא דלא נהוג משבתין ליה מעובדא דרב דליישה לתרא נברא דרועי כיהנא ומסק דבאתרא דלא נהוג ביה הוה, ע"כ: **[ה]** פ"ק אמר רבא כ"י עד מאי עמנא ימי משחה ושבתה כתיב. וזוהי אם משהה סעודתו עד הלילה אומר מהר"ם שצריך לברך על הנסים כדאשכחן י"ב צ"ל של שבת במוצאי שבת משם ה"ר קובלין, ע"כ: **[ו]** פ"ק אמר רבא מיהיב אינש לבסוטי בפוראי עד דלא ידע בין אזור הבן לברוך מרדכי כתב רב"ב רכל הני לעצות בעלמא ולא לעכב: **[ז]** אבי בר אבין ורב תינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להודי: **[ח]** נרסין בפרק המקבל מעות פורים לפורים ואין העני רשאי לקנות מהן רצועה למגדל אלא א"כ התנה במעמד אנשי העיר זו דברי ר"מ שאמר משום ר"ע ורשב"ג טיקל והלכה בר"ע מרבהו, ע"כ: **[ט]** לא ידעמי מקומי, ובבבב"כ כ"ו אימא רב ל"ל של שבת צע"ש:

ופירש בה"ג אי זהו אריה ואת ואת ואת לכינה פרשנדהא דלפון אסתפא וכו' שאריה חצי לכינה ובענין זה מצונו במלכים דהיועש ושריה האוינו דמוכה בס"פ סופרים שהן לכינה על גב לכינה. אבל רש"י כתב אריה חסבה ולכינה החלק. וכתוב במסכת סופרים איש בריש דפא ואת בסופה ועשרת בסוף דפא ופרי"י כוה"ט וטקאמר הלשון ואת בסופה ע"כ בסוף שישה קאמר דאם ת"ל בסוף דפא ואת קאמר ועשרת בסוף דפא אלא ודאי ראש שישה וסוף שישה קאמר. וכן כתב מנה"מ כמגילה אסתר שכתב לעצמו וכן כתב ש"ן ותי"ו של פרשנדהא קטנות ואי נדולה וי"ו דיוחא אורכה חו"ן קטנה: **[פ]** בשילוי פ"ק א"ר יודן רמן איפא וכו' מספקא לראב"ה אי למצוה אי לעכב, ע"כ: **[צ]** אמנם כתב רב צמח גאון דהקורא את המגילה קורא וכוך כס"ה וכן מנהג בשתי ישיבות וביה רבינו שבבבל ובכל מקומות ישראל וכן כתב רב פלטי גאון אבל רבינו האי גאון כתב כרבינו הרמב"ם וי"ל מנהגא דהויא לנא דמאן קרי מגילה כורך ופושטא כאגרת וכשיגמור חוזר ובורכה כולה ומברך אבל הקורא וכוך כס"ה לא חוי לנא וכן כתב ס"ה משום וכן נמצא במנהגיה כותב בשם רבינו מאיר ש"צ וכן תהגת מנה"מ: **[ק]** במגילת תענית ובפ"ק מויתו לה וילף עמנא נמי מקרא שמחה אלמא שאמור בהספד משחה אלמא שאמור בהענית וכו' ואמרו רב לא נצרכה אלא לאסור של זה בזה ואת של זה בזה ונרסין בפ' אלו דרבים

ירושלמי

זמנים. הלכות מגילה פ"ג

יח כל ספרי וכו'. נמדרש, ויש כלן השנה. ולא כוננו כפשוטו לימות המשיח האמת יראה אם לרבו*:

אמר המגיד אן נוכל לישב שמינה הכז על קריאתן שלא יהיה על דרך הסיוע רק קריאת המגילה:

בסעודתו ובשלוש מנות לרעיו. שאין שם שמחה גדולה ויתומים ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. יח כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ [ה]ממגילת אסתר והרי היא קיימת כחמושה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם. ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסחרו מעיני ימי הפורים לא יבטלו שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מורעם:

הנהגות מיימוניות על הלכות פורים

יבא מפתח ביתו אלא קורא ביתו. אבל מדר"ם הנידן הורה שלעולם ילך לבית הנספת ערבית ושרית לשמוע מקרא מגילה ובשישבו לביתו חזר לאבול וחולין מנעלו ועיין בהלכות אבל פ"א ובסוף הלכות שמוחת כתב מדר"ם הנראה לו דאין אבולות נוהג בפורים כלל וע"ש בתלכות אבל. נוהג פורים. כלל פורים מתפללין ערבית על הנסים אע"פ שעדיין לא קראו את המגילה ודלא כאשר כתב רב עמרם בסדרו שאין אומרים על הנסים עד אחר קריאת מגילה דבואי שגא פורים מכל יו"ט שאומר מעין המאורע בערבית אע"פ שעדיין לא קדשו ולא מיניו לעולם תפלת ערבית הלוק מתפלת יוצר אלא לעולם מוכיזין בו וכו'. ולאחר תפלת ערבית משלימין קדיש וקורין המגילה אחר כך מתחיל ש"צ ואתה קדוש וסדר קדושה לפי שאסתר אמרה ואתה קדוש סמוך לפסוק אלהי אקרא יומם דמיניה דרשינן מקרא מגילה. ואם מצויא שבת הוא מתחיל ויהי נועם ואומר כפעם אחרת, אמנם ראב"ן כתב שאין לאומרו. ואומר פסוקים ויהי לך אבל ויבא לציון און אומרים לפי שאין גאילה בלילה:

שחרית מתפלל יוצר ומצויא ס"ת וקורין בווא עמלק ומוחזיק ס"ת למקומו וקורא המגילה ואחרי כן פותח באשרי וסדר קדושה. ונהגו לימור בקול רב. איש יודר, ומרבי יצא, ליעדים, כי מרדכי, ואין זה אלא מנהג לשמח התעוקות לזרם שמתוך כך יתגו דעתם לשתמע מקרא מגילה ויש מקומות שאין נוהגין כן. ונהגו לימור אשר תבא בלילה, ע"כ:

כתב תלמיד אחד לפני רש"י ראינו בני אדם שנהגו לחלק מתנות פורים לעבדים ולשפחות העובדים בבית ישראל והיה הדבר קשה בעיני רבי לפי שנאמר ומתנות לאביונים וה הנותן לעבדים ולשפחות נחל את האביונים ומדמה בעצמו כאילו מקיים ומתנות לאביונים הנאמרים באביוני ישראל ולפי שמתחלה התחילו העניים המתביישים לשלוח תעוקות שלחן ביד עבדים מניקות להחזיר הילדים לבתי אבותיהם נהגו לתת אף לשפחות ומניקות ואין רבי נוהג בדבר זה ומדברי רבי טוב מננו לזרוק צדור לים שמראה שמתנות היום נעשה אף לעבדים וקורא רבי עליהם וכסף הרבתי להם והב עשו לבעל שהרבה הקב"ה והב לישראל והביאו לעבודת המושבן בא לחן מופעה העגל ופרקו נמו הרהב משל לאדם שהיה מקבל אורחים באו אורחים ישראל קבלם באו אורחים עבדים קבלם אבר את הראשון שאמר שומה זה דרבו בכך, וכן נמצא בשם מורי רבינו ששמע בשם רבינו אפרים ולפיכך כתב דבעיר דרשה שלא הרגילו בכך אסור להרגילם אבל במקום שהרגילו אין לבטל הדבר מפני דרכי שלום כדתנן מפרנסין עניי עבדים עם עניי ישראל וכו' ומחזיקין ידיהם בשביעות ושואלים שלומם כבשלום ישראל מפני דרכי שלום, ע"כ. פורים שחל להיות במוצאי שבת אבל היושב בבה"ב לא יצא מיד אחר כריכו כבשאר מוצאי שבתות אלא ישאר שם עד אחר התפלה וקריאת מגילה ויבום פורים לא יצא מביתו אלא קוראין לו ומתפללין עמו או קורא בעצמו וכן אם פורים הל באמצע השבוע לא

הלכות חנוכה פ"ג

שמנוכה ופורים אינן אקרוים בהספד ומענית אלה הן עממן אצל לפניהם ולאחריהם מותרין וכשאלמרו פ"ק דר"ה (דף י"ט): לא בטלה מנילת מענית לענין חנוכה ופורים דוקא ציומן אצל לפניהם ולאחריהם בטלה וזהו שאנו ממענין צ"ג בלדר:

ד כל שחייב בקריאת וכו'. (שם כ"ג.) אמר ריב"ל נשים חייבות צנר חנוכה שאף כ"ה היו בלוחו הנס והשאר שפוט הוא שהן חייבין ושם מפורש שח"ו פטורין ח"כ הרי היא כמגילה: והמדליק אותה וכו'. שם מומלל מבוחרת ולאמרו

פ"ג א בבית שני כשמלבי וכו'. ספר המאורע הזה פשוט ודוע צ"ב כמה מדליקין בשבת (דף כ"א): מ"ד צ"ה נכסליו יומי חנוכה דלא למספד בהון שכשנכנסו יוניס להיכל עמלו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית השמונלי ונלחם דקרו ולא מללו אלה פך אחד שהיה מונע בנותמו של כ"ג ולא היה צו להדליק אלה יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמנה לילות לשנה

א בבית שני כשמלבי ויון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות. ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו המהרות. וצר להם לישראל

מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים עד החורבן השני: **ב** וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן מהוד במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור: **ג** ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו שתחלתן כ"ה בכסליו ימי שמחה והלל יומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה: **ד** כל שחייב בקריאת המגילה חייב בהדלקת נר חנוכה והמדליק אותה בלילה הראשון מברך שלש ברכות ואלו הן. בא"י אמ"ה אקב"ו

א טור סי' תרע"ג עשין דרננין ה' ב טור סי' תרע"א סמ"ג ג: א טור סי' תרע"ו:

לחם משנה

הנביאים יחבטנו לגמרי ואין לומדים מהם לדבר מן הדברים וכמאן ליתיה וחמר שאין הדבר כן ספרי כל ספר וספר מהם לנו לומדים ממנו דברים הרבה וכו"כ יתבטלו אותם הדינים, זה אמרו שאין ספר שאין בו למודין, לכן אמר דאין הכוונה כמ"ש רבינו ז"ל שיגמו אלא קיימים יהיו אלה אע"פ שאין קוראים בהם ככל שעה אלה לשום עת רמוק מ"מ מנגילת אסתר קורדין:

פ"ג א בבית שני וכו'. כמנ היה וכשאלמרו פ"ק דר"ה לא בטלה מנילת מענית לענין חנוכה ופורים וכו'. פ"ק דר"ה (דף י"ט): אמרו והלכתם בטלה והלכתם לא בטלה קשיא הלכתם והלכתם ל"ק כלן כמנוכה ופורים כלן בשאר יומי. וא"כ לפי דעת רבינו ז"ל דלא בטלה כמנוכה ופורים ר"ל ציומיהו דוקא ח"כ ליימא חרי ואידי כמנוכה ופורים ומאי דקאמר בטלה הוא לפניהם ולאחריהם ודקאמר לא בטלה היינו ציומיהו. וי"ל דעדיפא מינה משני דבטלה היו לגמרי בין ציומיהו בין לפניהם ולאחריהם ועוד דקאמרו דגמלר הוא דמתוך קשטא דמילתא דקוס לה לגמלא דכמנוכה ופורים לא בטלה ובשאר יומי בטלה: **ד** והמדליק אותה בלילה הראשון מברך ג' ברכות כו' וכל הראיה אותה ולא בירך סבדך שתיים. כמנ היה ז"ל מומלל מבוחרת ולאמרו בה הרוחה אותה וכל בירך. ונראה לי שיש ט"ס בדבריו וכן ר"ך לניגו וזמרו בה וכל הרוחה אותה מברך *כ"ה הגי' בדפוס וייתכא וגי' ספרינו ממוקמת בטוב בלא שום דוקא: כלומר

דברי ר' יעקב שאמר משום ר"מ ורשב"ג מיקל דמיו דלילתא התם לאו טעמא משום דמעביר על דעת בעל גזלן הו"ל אלא דלדעתא דפורים הוא דיהיב ליה לדעתא דמדי אסרינא לא יהיב ליה וחזרו לומר אלה הא ר"מ דהניא ר"ש ב"א אמר וסמיקו מהיהא דסבר ר"מ כרייתא דהמעביר על דעת בעה"ב גזלן הו"ל ומשמע להו להלכות ולהכ"ש ז"ל דכיון דמקנהא סבר ר"מ הכי ח"כ איגלאי מילתא דמאי דקאמר מעיקרא ואין העני רשאי וכו' מתוך טעמא דמיהא דלדחו נגמלא דלימא הסם דלדעתא דפורים וכו' לא קמה וא"כ כיון דטעמא משום דמעביר על דעת בעה"ב גזלן הו"ל כיון דליה הלכתא כותפיה בהא ה"ה דהיהא דמגבנת דכילא חד טעמא הו"ל והכי לא כתבו בהלכות צ"ב השוכר את האומנין היהא דאין העני רשאי. אבל רבינו ירוחם ז"ל כתב דיש גורסים בהיהא דאין העני רשאי וכו' דברי ר"מ שאמר משום ר"ש וכו' וכו' ודאי דלכתא כהיהא צרייתא דהא ק"ל כר"ע מחבירו ולפי זה היהא דמיה דלילתא הסם משום דלדעתא וכו' קמה לה וטעמא דהיהא כרייתא לא הו"ל משום מעביר על דעת בעל הבית גזלן הו"ל וכן הוא דעת הטור ז"ל שביא היהא דאין העני רשאי לוקח מהם רצועה וכו'. ודעה רבינו ז"ל שלא הזכיר זה הוא כדעת ה"ה:

יח כל ספרי הנביאים וכו'. השיג ע"י הראש"ד ז"ל [לא יבטל] דבר מכל הספרים שאין ספר שאין בו למוד וכו'. נראה כוננו שהוא הביין בדברי רבינו ז"ל שר"ל ספרי

הנהגות מיימוניות

סדרי תורה אינן עתידין ליבטל מה טעמא קול גדול ולא יספ ר"ל אמר אף מגילת אסתר והלכות

יח [ה] ירושלמי גרסין ר' יוחנן ורש לקיש ר"י אמר הנביאים והכתובים עתידים ליבטל וה'

הלכות מגלה סימן תרצג תרצד

קס. באר הגולה

1 משנה שם ל. ז בית יוסף שכן נהגו.

ד. ^(טו) מוציאין ספר תורה וקורין בפרשת וקרא (ט) עמלק ואף על פי שאין בה אלא תשעה פסוקים, ופולין פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים: הגה (י) ואין המנהג לכלל פסוק האחרון של הפרשה. (יא) וקורין המגלה ואחר כך סדר קדשה. הגה כשיש מילה בפורים (יב) מלין התינוק קדם קריאת המגלה. (מהרי"ל ומנהגים):

תרצד דין מעות פורים לעניים. וכו' ד' סעיפים:

א מהא דקני רב יוסף מגלה ז.

א. *תיב (א) כל אדם (ב) לתן לפחות ^(טו) (ג) שתי מתנות ^(טז) לשני וכו' הגה ^(א*) יש אומרים שיש לתן קדם פורים מתצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, וזכר למתצית השקל שהיו נוהגין בארץ. ומאחר ששולש פעמים כתוב תרומה בפרשה יש לתן שלש (מרדכי ריש פרק קמא דיומא) ויש לתנו (ד) בליל פורים קדם שמתפללים מנחה (מהרי"ל), וכן

באר היטב

ס. קדם. דכתיב ויששון זו מילה:

6. שתי מתנות. עין פרי תדש וכיד אהרן. ואם נתן לאחד שער שתי מתנות אם יצא עין הלכות קטנות חלק ב סימן לט דנוטה לכאן ולכאן, עין שם. ולא יתן להם קדם פורים, דלמא אכלי להו קדם פורים. וכתבו ב"ח וט"ו, אפילו עני המתפרנס מהצדקה תיב, כמו בארבע כוסות, מה שאין בן בשאר צדקה שאינו תיב רק פעם אחת בשנה כדי לקים מצות צדקה, כמו שכתוב בירידה דעה סימן רמח ורמט:

שערי תשובה

פתחיה וישפיר דמי, ואף אם יש לו חמש שקודא בו מגלה מעל מקום הוצה לקרות גם הלל בלא ברכה לא הפסיד דאפשר דעדיף אמירת הלל שלא נתקן שיהיה בכשרות קצת כספר תורה מה שאין בן קריאת המגלה שעקר תקנתה להיות כתובה כחקנה, ולכן יוצא ירי שניהם: (ג) מוציאין ספר תורה כו' ועין בשכות יעקב חלק א סימן ט, פן כרף שהלך לעיר ודעתו לתור בזמן קריאת המגלה דהינו, ביום ט"ו שלו שאז אינו תיב לקרא כיו"ד והוא מהחלל בבית הפנסה עם הצבור, וכול לעלות לתורה בפרשת וקרא עמלק אף על פי שאין עליו היום חייב קריאת המגלה, ועין שם לענין יום התענית כשהתקן אין מתענה שיוצא לארץ ביום טוב שני של גלויות, וכתבתי מה בשערי אפרים. עין שם:

(א) שתי מתנות. עין באר היטב. ועין פרי תדש דסבירא לה דעני פטור ממתנות לאביזנים ומשלוח מנות תיב, והכריז יוסף כתב בדברי הב"ח וט"ו כדקדמא לן בירידה דעה סימן רמח דאפילו עני המתפרנס מצדקה צריך לתת מה שנתנו לו ובמחויק ברכה כתב שכן כתב במשה יהודה, עין שם בשם ירע יעקב שאם נותן מעות צריך שיתן שער שיקנה שלש ביצים אכל ואם נותן אכלים צריך שיתן לו שער שלש ביצים מפה. כך נראה לפוסק ריהטא, ולפי זה אם מחלק לעניים מנה לכל אחד פרוטה לא יצא ידי חובתו, ועדין צריך להתשוב, עד כאן לשונו. ואין גוף הספר כדי לרצות טעמו, ובכל דוכתי נתינה בפרוטה, עין בפסחים דף לב ובגשין דף כ בחוספות שם, ואפשר שלמר ממה שכתב בחלין ריש פרק ראשית הגז שיתן לו משקל חמשה סלעים לעשות מטנו כגד קטן שנאמר חתן לו שיהא בו כדי מתנה, וכן כתב הרמב"ם בפרק י מהלכות כבורים ובשלחן ערוך יורה דעה סימן שלג חתן לו שיהא בו כדי מתנה המועלת, ולפי זה יש לומר שהוא הדין כאן אינה קרויה מתנה אלא אם כן יש בה כדי מתנה המועלת והינו, כדי שער סעודה, ואמנם שם דף קלח אימא דהא דלפינו כדי לעשות כגד קטן מדכתיב לעמד לשרת נפקא, ועין בשו"ת נודע ביהודה מהדורא תנא חלק יורה דעה סימן רא שכתב בענין הפרשת חלה שיש בנה שתי מצות, אחת לאפקועי אסור טבל ועל זה אין לו שער מן התורה והשני לקדם מצות נתינה לכהן יש לו שער מן התורה, דכתיב נתנו כדי נתינה כו', ושם נשא ונתן בדברי החוספות בגשין דף כ וכתב עליהם, עין שם שהארץ נוצר בהרמב"ן בגשין שם שכתב ולענין מלתא דהוי דנרא דקמונא הוי נתינה בפרוטה וגם שאני, עין שם, ונפלאיתי שלא הזכיר מתניתין דריש פרק ראשית הגז, ומדברי המשנה למלך יש לומר מתנות עניים הוי לה, והמעין יראה שהדברים קרובים, עין שם. ומה שכתב בשם הלכות קטנות בנותן לאחד שער שתי מתנות כו' נראה מלשון הש"ס והפוסקים דידא לא יצא כפחות משני עניים, ועין בפרי תדש שהקשה אימא שתי מתנות לכל אביו וכדפריך ביומא גבי ונתן על שני השעירים כו' עין שם, ובכריז יוסף הארץ קנה עין שם, ובאליה רבה בשם

באר הלכה

תרצג ד ^(א*) מוציאין ספר תורה וכו'. הנה תוספות מגלה (דף ד) פתבו דאין מחזיר הספר תורה למקומו אלא יושב ואוחז בידו עד שקראו את המגלה, ובכבוש משמע דמחזיר הספר תורה למקומו ואחר כך קורא המגלה, וכן כתב בדף החיים, אחר כך מצאתי בבית מאיר וזה לשונו, הנה יתר הפוסקים השמיטו דברי התוספות, שמע מנה דלא סבירא להו, ונראה דהטעם, משום דהאוחז הא גם כן חייב לכוון לצאת שמיעת קריאת המגלה, כדאיתא סימן תרצ סעיף יד, ואם יאחז ספר תורה בידו יחא לכו על הספר תורה, כדאיתא בסימן צו לענין תפלה, עד כאן לשונו:

תרצד א ^(א*) לתן לפחות וכו'.

ונתפסקתי, מתנה לאביון אי מהני על מנת להחזיר, ומשלוח מנות לא מהני כי מצוה מאכל ומשקה שישמחו בפורים. ומתצית השקל אם מחלקין לעניים יוצאין ידי מתנות לאביונים [פרי מגדים]:

^(ב) לשני עניים. ולא יתן להם קדם פורים דלמא אכלי להו קדם פורים ומגן אכתבם בשם המאור. ומנהג העולם לתן קדם פורים אף דמתנות לאביונים מצותו דוקא ביום פורים, צריך לומר דעל כן נותן שתי מתנות לאביונים גם ביום פורים, וגם יש הרבה עניים החוזרים על הפתחים בפורים ומתצית השקל):

^(א*) יש אומרים שיש לתן וכו'. ועני המתפרנס מן הצדקה צריך עיון אם תיב לתן מתצית השקל ופרי מגדים):

מגדים]. עוד כתב, נראה לי דלכתחלה צריך לתן לאביון דבר הראוי להנות ממנו בפורים, מאכל, או מעות שיוכל להוציא בפורים: (ג) שתי מתנות. זהו מדינא, אבל באמת מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים יתומים ואלמנות, ודומה לשכינה, שנאמר להחיות רוח שפלים (ולחיים) [ולחיות] לב נדכאים וכו'. והנה השתי מתנות צריך לתן משלו ולא משל מעשר, וההוספה שמוסיף יוכל לתן משל מעשר (ד) בליל פורים. ובמדינתנו נוהגין לתנו בשחרית קדם קריאת

שער הציון

ג י. בית יוסף: תרצד א. א. גמרא וחוברת פסקי תרא"ש: ב. מגן אברהם בשם הש"ח:

ב בריקתא במציצא עה. ג שם. ד ר"ט בשם רבי אפרים. ה טורכי פרוק קמא דמגלה.

וזהגין בכל מדינות אלו, ויש לתן שלשה חצאי גדולים במדינות אלו, כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו. ובמדינות אויסטרייך יתנו שלשה חצי ווינר שנקראו גם כן מחצית, וכן לכל מדינה ומדינה ^(א) ואין חייב לתנו רק מי שהוא (ה) מבין עשרים ולמעלה. ויש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד שלש מחצית אלו, ואין נוהגין כן: **ב.** (ו) **אין משנים מעות פורים (ז) לצדקה אחרת:** הגה (ח) ודוקא הגבאים (מרדכי פרק קמא דבבא בתרא), אבל העני יכול לעשות בו (ט) מה שירצה: **ג.** אין מדקדקים במעות פורים, אלא כל מי שפושט ידו לטל נותנים לו. (י) ובמקום שנהגו לתן (יא) אף לעכו"ם, נותנים: **ד.** (יב) במקום שאין עניים, יכול לעכב (יג) מעות פורים שלו לעצמו ונותנם במקום שירצה:

שערי תשובה

באר היטב

הרמב"ם, טוב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוש מנות לרעים, שאין שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים יתומים ואלמנות וגרים, ודומה לשכינה, שנאמר להחיות רוח שפלים ולהשיב לב נדכאים, עד כאן לשונו: (כ) ואין. עין באר היטב. ומה שכתב במקום דהיינו לתת המעות מחצית השקל להחזון כו', במחילה כבודו שנגב בזה על ידי טעות שנפל במגן אברהם וחסר הציץ על ספיף ב אין משנים מעות פורים כו' ועל זה קאי הגגן אברהם כמבאר במשאת בנימין וכמו שכתבנו פה אפרים, ומעולם לא עלה על הדעת שיהיה מנהג לתת מחצית השקל להחזון, והבאר היטב שהוסיף מרעות חבות מחצית השקל לא כן יפה והוא מכשול הגורם לגבאי צדקה שהם יד עניים לגרע כהם של עניים מצדקה זו שנותנים למחצית השקל, לתתם להחזון. וזה לשון המשאת בנימין, מה שנותנים בכמה קהלות שנותנין מעות פורים הכל לשלית צבור הקורא את המגלה לו לבדו ואין מחלקים לעניים מעות פורים כלום אי שרי למעבד הכי או צריך לכסל המנהג משום דתנא מגבת פורים כו', תשובה, ודאי דלאו שפיר למעבד הכי ומנהג קשר הוא לחלקו לעניים, אמנם הינו, ודוקא האין שגבו בהדיא לצרף לעניים כו' או שמתנה אותה העיר כו', אבל באותן מקומות ששכר נהגו לתן מעות פורים הכל לחזון הקורא המגלה אינו ודאי אסור, שכל הנותן כו' ומחשבת כל אחד אדעתא דחזון ואין כאן דין מעות פורים, אף על גב דמגלה בפני דאינשי לקרוקם בשם מעות פורים לאו בשמא תליא מלתא אלא בגביית תליא מלתא, וכן פרש רש"י מגבת פורים, מעות שגבו הנכאים מכני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים כו', מה שאין כן בנהגו דידן מעולם לא גבו אדעתא דעניים כו', עד כאן לשונו, מבאר שהיה דרך אותן המקומות לגבות מעות מבצלי בתים על דעת לתן לחזון הקורא המגלה והיה נקרא בשם מעות פורים, וכנה כתב המשאת בנימין דינו, אבל אין להקל במחצית השקל, והאומר מנהג על

ג. ואין. דהינו חיובא ליבא ומנהגא איבא, דכתב לבוש, ונהגין לתן מעות פורים בעד כל אחד ואחד אפלו בעד היילדים, ונותנים המצודות גם מהילד, הנהגות מנהגים. ואיתא במשנה, כל קטן שהתחיל אביו לשקל על ידו שוב אינו פוסק. במקום דהיינו לתת המעות מחצית השקל לחזון אין אסור בדבר, דכל הנותן אדעתא דמנהג נוח, משאת בנימין סימן נד. אבל לא נפקי בזה ידי מתנות לאביונים אלא אם כן מחלקים מהם לעניים, מגן אברהם. וכתב של"ה דמחצית השקל וכל שפן מתנות לאביונים ומשלוש מנות אין קא ממעות מעשר, ואם קא להוסיף מוסיף משל מעשר, מהר"ל בתשובה סימן נו. ועין נכנסת הגדולה וביד אהרן. ומעות שחשב בלבו לחלקם ביום פורים אינו רשאי לשנותה, בית יוסף בשם הגהות אש"ר. ועין ביוהר דעה סוף סימן רנח: **ג.** נותנים. ולכתחלה אין לנהוג כן לתן לעובדי כוכבים, מגן אברהם:

מקומות שכבר נהגו לתן מעות פורים הכל לחזון הקורא המגלה אינו ודאי אסור, שכל הנותן כו' ומחשבת כל אחד אדעתא דחזון ואין כאן דין מעות פורים, אף על גב דמגלה בפני דאינשי לקרוקם בשם מעות פורים לאו בשמא תליא מלתא אלא בגביית תליא מלתא, וכן פרש רש"י מגבת פורים, מעות שגבו הנכאים מכני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים כו', מה שאין כן בנהגו דידן מעולם לא גבו אדעתא דעניים כו', עד כאן לשונו, מבאר שהיה דרך אותן המקומות לגבות מעות מבצלי בתים על דעת לתן לחזון הקורא המגלה והיה נקרא בשם מעות פורים, וכנה כתב המשאת בנימין דינו, אבל אין להקל במחצית השקל, והאומר מנהג על

באור הלכה

משנה ברורה

^(א) ויש לתן שלשה חצאי גדולים במדינות אלו. הנה דרך העולם לפרש חצאי גדולים חצי גדול פולניש, והינו מה שקורין במדינתנו (חצי גראשיו), ולא משמע כן בדרך משה, עין שם, ואולי הוא שם מטבע אחרת שנקרא כן במדינתו, שכתב שם, שחצי גדול הוא תשעה פשוטין קטנים, ובמדינתנו כעת אין לנו מטבע זו. ולפי מדינתנו נראה דמדינת יוצא במטבע קטנה שנקרא חצי גראש, אבל מקל מקום אין זה מטבע חשוכה כלל אפלו אם נותן שלשה חצאי, אם לא שנותן גם בעד בניו הקטנים. וראיתי איזה גבאים שנותנין מתחלה בהקצרה של צדקה שלשה חצאי רובל כסף, וכשבא אחד לתן המחצית השקל נותן לו הגבאי תחת מעותיו השלשה חצאי רובל כסף והוא נותן אותם להקצרה, אבל אין זה מחזון, דאם הגבאי נותן לו רק בתורת שאלה על איזה רגעים וגם הנותן אין דעתו להקנותם לצדקה, הלא אין זה נתינה כלל והוא מערים רק לעצמו בזה, ואם פונת הגבאי בעצמו באמת להקנות לו והוא נותנם לצדקה, זהו עצה רק להראשון ולא להאנשים שאחריו, כיון שכבר נעשו צדקה אין רשות להגבאי להחליפם תחת שלשה חצאי גדול פולניש, ואולי כיון שפכר נהגו כן הוי לה כאלו התנו בהדיא כל הנותנים לצדקה שנותנים על אפן זה שיהיה להגבאי רשות לזה. ונהנה בזמן הגר"א היה מצוי חצי זהוב פוליש, וכתוב במעשה רב שלא היה נותן כי אם חצי זהב אחד פוליש, אבל כעת אין מצוי מטבע זו כלל, אם לא שיתן חצאי גדול פולניש או חצי רובל כסף. ומי שעזרוו הקדוש ברוך הוא שיקול לתן רובל כסף אחד זכר למחצית השקל ושלשה חצאי גדול פולניש לענין מה שכתוב בפרשה שלש פעמים תרומה, וכהנ"ל אומרים האחרון שכתב רמ"א, אשרי וטוב לו:

והעכו"ם ומקום יש לעני רשות להוציאן לשאר צרכיו: **ג.** (י) ובמקום שנהגו וכו'. אבל בעיר ^(א) שלא הרגלו עדין בכך, זה הנותן פרוטה לעכו"ם גוזל לעניים, ומראה בעצמו פאלו מקים בהם ומתנות לאביונים: (יא) אף לעכו"ם נותנים: מפני דרכי שלום: **ד.** (יב) במקום שאין עניים. ישראל: (יג) מעות פורים שלו. הינו, מה שגבו כבר מפניו ואין מוציאין למי לחלקם. ויותר נראה דרוצה לומר, מה שרגיל לתן בכל שנה לצרף עניים:

שער הציזון

שם העות כזה וסיס שם דיש להחמיר: ט. מגן אברהם בשם המשאת בנימין, וכפי מה שפרש בשערי תשובה דקאי רק אמעות פורים ולא אמחצית השקל: י. מחצית השקל: ג. יא. ומכל מקום אף בעיר תרשה, כל שיש בזה דרכי שלום נהגים [משפחות זכב בשם בית יוסף]:

ג. פרי מגדים: ד. מגן אברהם: ה. מגן אברהם: ו. ו. רש"י: ז. גרסא זו חוכא בבית יוסף וכן גרסתו בגמרא, ואף דכהר"ף ורא"ש לא נזכר גרסא זו, מפל מקום מסתברא דגם הם מודים לדניא: ח. בית יוסף. ועין ביוהר דעה סוף סימן רנח ובחזון משפט סימן ריב ספיף ח דהביא

תרצה דיני סעודת פורים. וכו' ד' עיפים:

(8) הגה מצוה להרבות בסעודת פורים (טור). (א) ובסעודה אחת יוצאים (מרדכי סוף פרק קמא): **א. בסעודת פורים** (ב) **שעשאה בלילה, לא יצא ידי חובתו:** הגה ומכל מקום גם בלילה וישמח (ג) וירבה קצת בסעודה. (תשובת מהרי"ב): **ב.** ^(א*) **חייב איניש לבסומי בפוריא (א*) עד דלא ידע (ד) בין ארור הקן לברוך מרדכי:** הגה ויש אומרים דאין צריך להשתפר כל כך, אלא ישמה יותר מלמודו (כל בו) ⁽²⁾³ (ה) ויישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור הקן לברוך מרדכי ⁽⁴⁾ (מהרי"ל) ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון לבו לשמים. ואין להתענות בפורים (ו) מלבד תענית חלום. (ז) ועין לעיל סימן תקסח וסימן תקע. יש שנהגו ללבש בגדי שבת ויום טוב בפורים, וכן נכון (מהרי"ל). ונוהגים לעשות סעודת פורים (ח) לאחר מנחה, וערבית יתפללו בלילה, ומתפללים מנחה תחלה (ט) בעוד היום גדול, ורב הסעודה צריכה להיות ביום (מנהגים), ולא כמו שנהגין להתחיל סמוך לערב ועקר הסעודה היא ליל ט"ו. וכשחל

א שם במרא במגלה
ו ב מימרא דרבא שם.
ג גמ נה מימרא דרבא
שם.
(*) יש מפרשים
שצריך קודמי וארור
הקן חשונה ודין
בחשונה דין ושצריך
לשתות כל כך עד שלא
ידע לבין המספר.

באר היטב

6. ישמח. אפלו בליל י"ד. עין ב"ח, וכן כתב שריי כנסת הגדולה. וילבש בגדי שבת גם כן מבצרב, ומצאתי, וכן כתב בסדר היום וזה לשונו, וימצא בביתו גרות דולקות ושלחן ערוך ומשה מצעת: **ג.** ויישן. ויש אומרים שלא ידע לחשב שארור הקן בגימטריא ברוך מרדכי, מגן אברהם. וט"ו כתב, לפי עניינת דעתי נראה לפרש דצריך האדם לתת שבת לו יתברך על טובה כפולה שעשה עמו, הראשונה היא פרענות שהביא הוא על הקן. ואלו לא נתברך מרדכי אלא היה נצול עם כל ישראל דינו, אלא שברכו למרדכי בגדלה מאד והטובה יתרה, על פן אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתו מן ארור הקן שזה מפלה שלו לברוך מרדכי שזה מעלתו שנה, עין שם: **ג. מנחה.** ושל"ה כתב דיעשה הסעודה קדם מנחה, עין שם:

שערי תשובה

פי מה שכתב בכאר היטב אין שומעים לו כי הוא מנהג בטעות ואם נהגו צריך לבטלו, ולרדיי חזי שליח צבור יקאי ה' אשר רצו לזכות במחצית השקל מקמת דברי באר היטב אלו והראיתי להם שהוא טעות וחזרו בהם ומשכו את ידם מן הוא והלאה. ומה שכתב המגן אברהם שהביא הפאר היטב אכל לא נפקי בזה כו', זה מבאר גם כן דקאי על הד מעות הנקני לנבאים שנקרא עליהם שם מעות פורים:

(8) מצוה להרבות בו. ועין בכרפי יוסף בשם אהר קרוש בחשובה כתב יד, אם עשה סעודת פורים בלא לחם, יצא. ועין שם בשם מהרי" מולכו, מי שאכל בליל פורים ונמשכה סעודתו עד היום ואכל קצת ביום נצא. ועין בכנסת הגדולה ופרי חדש דבלילה אפלו אבוקה כנגדו לא נצא, ומה שכתב הבית יוסף שיש מפרשים בעין לילה שאין אבוקה כנגדו הינו, אף ביום ובכית אפל, אכל כשאינו אפל פשיטא שאין צריך הדלקה, דשקלא בטיהרא מאי מהני, ואני ראיתי חסידים ואנשי מעשה כשהיו יושבין בסעודה לאחר מנחה היו מדליקין גרות לשמת כשעושה סעודה ביום מדליק אבוקה ודרך שמחה ויום טוב, עין שם, וכעת לא מצאתי בתרומת הדשן, ועין במחזיקי ברכה מה שכתב על ספר שונה הלכות בזה. וכתב בסור וקציעה, נראה לי שאין צריך להתיר לעשות בסעודת פורים זכר לאכילות ירושלים כיון דחייב לבסומי עד דלא ידע כו': (ב) ויישן. עין באר היטב. ועין בסדור עמודי שמים שכתב שאביו הגאון ז"ל היה נוהג בימי פתירתו לקום המימרא כפשוטו, וזו שהוא חילש בטבעו (וא שמשטתה עד שאפשר שיבא על ידי זה לירי מעשה או דברים שלא כהגון) אין לו לשתות יותר מדאי, וראיה לדבר ריב"א, ודו"ק, עד כאן לשונו, ונזכרת במה שכתב ריב"א הוא ראשי תבות ר' יהודה

משנה ברורה

תרצה (א) ובסעודה אחת יוצאים. לאפוקי ממצאן דאמר דחייב לאכל גם בלילה של י"ד, דמיא דמגלה. ומכל

מקום נכון לאכל גם בלילה, וכדלקמה בסעיף א בהג"ה: **א (ב) שעשאה בלילה.** הינו, ב' בליל י"ד, ד' בליל ט"ו לבני עירות א' פשיטא דכבר עבר זמנה: (ג) **וירבה קצת בסעודה.** ואפלו כשחל הי"ד במוצאי שבת, דעשה סעודה חשובה בסעודה שלישית מכל מקום צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים, אף אינה סעודה כמו למחר, דשם צריך להרבות יותר. כתבו האחרונים דנכון ללבש בגדי שבת גם כן מבצרב, וימצא אחר כך בביתו גרות דולקות ושלחן ערוך ומשה מצעת: **ב (ד) בין ארור הקן.** שזה מפלה ראשונה, שנשל "נקמה רבה ממנו, ועוד טובה יתרה מזה גדלת מרדכי, שברכו הקדוש ברוך הוא שעלה למעלה ראש, והנה קדם שנשתפר נתן בודאי תורה להשם יתברך על שתי הטובות, ועל כן אמרו חז"ל שלא יפסיק מלתן שבת

באר הלכה

תרצה ב (א*) חייב איניש וכו'. ואם תאמר, האין יחייבו חז"ל מה שנוהג בתורה ובנביאים בכמה מקומות השכרות למכשול גדול, ויש לומר, מפני שכל הנסים שנעשו לישראל בימי אחשורוש היו על ידי משתה, כי בתחלה נטרדה ושתי על ידי משתה ובאה אסתר, וכן ענין הקן ומפלתו היה על ידי משתה, ולכן חייבו חכמים להשתפר עד כדי שיהא נזכר הנס הגדול בשתיית היין. ומכל מקום כל זה למצוה ולא לעכב [אלהי נבחה]:

(8) **עד דלא ידע וכו'.** וזה לשון הפארי, חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתייה עד שלא יחסר שום דבר, ומכל מקום אין אנו מצווין להשתפר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטרינו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת השם יתברך והודאה על הנסים שעשה לנו, ועין שם מה שמבאר דברי הגמרא. וזה לשון החי אדם, כיון שכל הנס היה על ידי יין, לכן חייבו חכמים להשתפר ולפחות לשתות יותר מהרגלו כדי לזכר הנס הגדול, ואמנם היודע בעצמו שיזלזל או במצוה מן המצוות, כגשילת ידים וברכה וברכת המזון, או שלא יתפלל מנחה או מעריב, או

על זה בשמחה, עד שיבא לידי כך שלא יבחין עוד מה בין טובה זו לזו. ועין באליה זוטא, דמכל מקום יראה להיות זהיר בענין נטילת ידים וברכת המוציא וברכת המזון ויהיה שמחה של מצוה. ועין בפרי מגדים שכתב, דענין סעודת פורים ומתנות לאכזוניים ומשלוח מנות אפשר דצריך כונה על זה לשם מצוה: (ד) ויישן ומתוך שישן וכו'. וכן ראוי לעשות ופרי מגדים: (ו) **מלבד תענית חלום.** ויתענה 'עד אחר מנחה, ויאכל קדם ביאת השמש רק פעם אחת. הנשבע להתענות בפורים יראה להתיר שבועתו: (ז) **ועין לעיל סימן תקסח.** סעיף ה, ובסימן תקע בכל הסימן: (ח) **לאחר מנחה.** הא דלא נהיגי לעשותה בשחרית, משום שטרודים במשלוח מנות ונמשכין ברב עד המנחה, ואסורין להתחיל בסעודה קדם מנחה: (ט) **בעוד היום גדול.** כתב אליה רבה בשם של"ה, המשבח, מי שעושה סעודה בשחרית. וכתב עוד, שיקבץ אנשי ביתו וחבריו, דאי אפשר לשמח פראוי ביחיד. ומכל מקום יהיה שמחה של דברי תורה, וכדלקמה:

שער הציין

תרצה א. מגן אברהם: **א** ב. לבני עירות, ולבני כרפין כ"טו: ג. מאמר מרדכי ומכאו הגאון ר' ישעיה פיק בהגהותיו. ודברי הפגן אברהם צריך לצני על דברי המחבר (שם): ד. וגם דברי הנביא אין שני על ליל ט"ו. ועין בפרי מגדים דבליל ט"ו אין מחייב לאכל קצת, אכל פת למאן דאמר דבעיניו, אין צריך כי אם ביום י"ד לעירות וט"ו לכרפין. ועין בטאמר מרדכי דמה על לשון הכאר היטב סעיף קטן א: **ב** ה. ט"ו והג"א. ועין ביד אפרים באור נזקד בזה. ומגן אברהם פרש בשם יש אומרים, דארור הקן בגימטריא תק"ב כמו ברוך מרדכי ומשנשתפר עד שלא ידע לחשב הגימטריא פטור מלהשתפר עוד: ו. מגן אברהם: ז. פרי מגדים, דכן מוכח ממה שצ"ח הפגן אברהם לצני בסימן הקנב: ח. אחרונים: ט. תרומת הדשן: י. הגר"א:

(*) (סוף סימן שעח). ד שבת כד קרב הונא ורב ששת. ה הגהת מימוני בפרק ב מהלכות מגילה בשם הר"ם וארחות חיים בשם הר"י מקורביל. ו טור בשם אביו הרא"ש. ז ציתוי לעיל. יוש סימן תרצה.

פורים ביום ששי יעשו (י) הסעודה בשחרית משום כבוד שבת (מנהגים). ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית הרשות בידו (תרומת הדשן). יש אומרים שיש לאכל (יא) מאכל זרעונים בפורים, זכר לזרעונים שאכל (יב) דניאל וחכריו בכבל (כל בו). טוב לעסק מעט בתורה קדם שיתחיל הסעודה, וסמך לזכר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה (מהרי"ב). ותיב במשנה ושמחה קצת בשני ימים י"ד וט"ו (מנהגים), וכן נהגו. ויש אומרים (יג) דאם הזיק אחד את חברו (יד) מלח שמתת פורים פטור מלשלם (תרומת הדשן סימן קי) ועין בחשן משפט בדיני נזיקין: ג. (טו) אומר על הנסים בכרפת המזון, בכרפת הארץ ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה, (טז) אומר על הנסים דכתר תחלת סעודה אזלינן. ויש מי שאומר שאין לאמרו (יז) (ונוהגין כסבא (י) ראשונה): ד. (יח) חייב (יח) לשלח לחברו (יט) שתי מנות (י) בשר (ד*) או של (כ) מיני אכלים, שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו, שתי מתנות לאיש

שערי תשובה

בר אילעי, רוצה לומר שרי יהודה בר אילעי אמר בירושלמי דלא שתי אלא מפסקא לפסקא וחוגרני צדי כו', משמע דפורים לא שנתה כיון ששתיתו היה מזיק לבריאת גופו: (ג) ראשונה. עין באר היטב. ועין בהר הנרמל סימן ז שכתב דגם מהר"ל לא קאמר אלא בשבת, אכל בפורים לא היו סתרי אהרני מה שאינו אומר על הנסים בתפלה וזה שתיקה היא ואינו סתירה כדבור ושפיר צריך להזכיר על הנסים בלילה אפלו התפלל תוך סעודתו, עין שם, ועין באלהי רבה שדעתו כהגון אברהם, וגם הביא מהמהר"ל שמהר"ן ושאר לומדים התפללו מערים אתר הסעודה כהצות לילה, וזה דלא כשלי"ת, ואם רוצה למצא תקנה שיתפלל בבית הכנסת ולא יתבטל התמיד נראה לי שילכו בלילה, או סמוך ללילה יזכרו ברכת המזון ואחר כך ילכו להתפלל ויוכלו לאכל ולשתות ולשמח עוד דהא מצוה בשמחה בשני ימים, וגם כל הזיר שמרתת שישכח להתפלל יעשה כן, עין שם, ובסידור עמודי שמים להגאון יעב"ץ כתב שאף אם מתפלל בתוך הסעודה אומר על הנסים, והכי עבדנא עבדא, עין שם: (ו) בשר. ועין באר היטב. ועין באשל אברהם ריש סימן תרצה בשולח מנות ונאנסו כו', ואין לו שבת לשם פמנות לאכילתם כי אם לא, ומה שכתב שם דלא כספר בני חזאי, עין שם שבעמ"ח המזון תחלה ואחר כך יתפלל ערבית להוציא עצמו מפלגתא, וגם שלא ישמח ולא יכרך ברכת המזון, מגן אברהם: ז. בשר. מבשל הראוי לאכילה מהר"ל. והוא הדין משקה, שלי"ה. השולח מנות כסות וכלים בשביל מנות, אם יכול למכרם מיד לקנות לצורך סעודה מהני, הלכות קטנות חלק ב סימן קסג, ומדברי בעל תרומת הדשן סימן קיא משמע קצת דלא יצא, עין שם. יד אהרן. נסתפקתי מי ששלח לחברו בשביל מנות תרנגולת טרפה והוא לא ידע ואכל ואחר כך ביום פורים עצמו נודע לו שהיתה טרפה

באר היטב

ד. פטור. ואם פנו להזיק חזב, עין חשן משפט סוף סימן שעח, ועין מגן אברהם סעיף קטן ז: ס. על הנסים. ואם שכח על הנסים בכרפת המזון מחזירין אותו דלא סגי דלא אכיל, שלי"ה רש"ל משה משה. וכתבו הש"י ומגן אברהם דהינו דוקא בסעודה הראשונה שאוכל בפורים, דהא עקר הטעם דיש חיוב סעודה באותו יום דכתיב ימי משתה ושמחה ואם פן סעודה ראשונה שאוכל בו ביום בו קים סעודת פורים בזה, ואין לנו לתלות הדין במה שאנו קורין לסעודה שאחר המנהג סעודת פורים, ואם פן אם כבר אכל סעודה אחת ביום שוב אין מחזירין אותו, עין שם. ואלהיו זוטא כתב בשם מהר"ל מפראג שפסק דלא כשלי"ה ומהרש"ל אלא כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו נסים, עין סימן תרפב: ו. ראשונה. עין סימן קפח סעיף י מה שכתב שם. ומצאתי כתוב במקדכי כתוב בקלה היה אוכל סעודת פורים בערב שבת יתפלל ויפרס מפה ויבדוק המזון יאמר על הנסים, עד כאן לשונו, ובמטה משה ובמנהגים כתבו, הואיל ולא התפלל ערבית, משמע דאם התפלל שוב אינו אומר על הנסים, וכן כתבו שלי"ה ומהר"ל בתשובה סימן נו, לכן נראה לי דיברך ברכת המזון ויתפלל ערבית ויבדוק המזון, מגן אברהם: ז. בשר. מבשל הראוי לאכילה מהר"ל. והוא הדין משקה, שלי"ה. השולח מנות כסות וכלים בשביל מנות, אם יכול למכרם מיד לקנות לצורך סעודה מהני, הלכות קטנות חלק ב סימן קסג, ומדברי בעל תרומת הדשן סימן קיא משמע קצת דלא יצא, עין שם. יד אהרן. נסתפקתי מי ששלח לחברו בשביל מנות תרנגולת טרפה והוא לא ידע ואכל ואחר כך ביום פורים עצמו נודע לו שהיתה טרפה

באר הלכה

שינה קלות ראש, מוטב שלא ישמח, וכל מעשיו יהיו לשם שמים, עד כאן לשונו: ד (ג*) חייב לשלח לחברו וכו'. החי אדם הוכיח מן הירושלמי דאם שולח לעשיר דבר פחות אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות, וכן משמע ברשב"א לפי גרסא אחת שם בגמרא. אכן שאר פוסקים לא הזכירו דבר זה, ונכון לזהר בזה לכתחלה: (ד*) או של מיני אכלים וכו'. בטורי אבן מסתפק אם שלח שתי מנות לאיש עני אם יוכל לחשבם לתרמי, לקיים שלוח מנות, דגם העני בכלל איש אומרים דמחזירין אותו ויש אומרים דאין מחזירין אותו, וספק ברכות להקל. ודוקא בסעודה ראשונה שאוכל בו ביום, אכל בסעודה שניה שאוכל אחר המנהג, שקורין סעודת פורים, וכבר אכל סעודה אחת ביום, ושוב אין מחזירין אותו לכלי עלמא, אלא כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו'. פשחל פורים בערב שבת ומשכה סעודתו עד הלילה, חייב להזכיר של עכשו דהינו, רצה, ואם פן איף יאמר על הנסים דהוי תרמי דסתרי, וכיון דאין הזכרת על הנסים חמור כל כך לכן יאמר ורק של שבת, וכל זה אפלו כשלא התפלל עדין, ובפרט אם התפלל מקדם, בודאי אינו כראי להזכיר אחר כך על הנסים בכרפת המזון, וכדלקמיה: (טו) אומר על הנסים. יש אומרים דוקא כשלא התפלל ערבית עדין, אכל משהתפלל שוב אינו אומר על הנסים, ויש אומרים דבכל גוני אומר, ועל פן מהנכון כשיברך ברכת המזון קדם שיתפלל, להוציא עצמו מפלגתא, ואם רוצה למצא תקנה שיתפללו קצת מהצבור בבית הכנסת פדרפו תמיד, נראה שמשגיג הזמן בלילה יברך ברכת המזון ויאמר על הנסים וילך לבית הכנסת להתפלל, ואחר כך יכול לאכל ולשתות ולשמח עוד, דהא מצוה בשמחה בשני ימים: (יז) ונוהגין וכו'. ויזה אבן לא אמרו, כבודאי אין מחזירין אותו אפלו לדעת המחמירין הנ"ל, דהא אפלו בלכתחלה יש פלגתא אם לאמרו, וכנ"ל: ד (יח) לשלח. בתשובת בנין ציון סימן מד נסתפק אם הביא בעצמו המנות ולא על ידי שליח אי יוצא, פיין דכתיב ומשלוח ניקמא דבעינן דוקא על ידי שליחות, עין שם: (יט) שתי מתנות. בעניי הקפידו ליתן לשני עניים, דמצוה לחלק, מה שאין פן בעשיר דדי כשנותן לאחד: (כ) מיני אכלין. ולא בגדים ושאר דברים. והוא הדין משקה דשפיר דמי, דשתיה בכלל אכילה, וכן סגי באחד אוכל ואחד משקה, ובעינן שיהיה

משנה ברורה

(י) הסעודה בשחרית. הינו, קדם חצות היום לכתחלה, ועין ביד אפרים מה שכתב בשם מהר"ל: (יא) מאכל זרעונים. בלילה הראשונה: (יב) דניאל וחכריו. וגם אסתר אכלה זרעונים כדאמרין פרק קמא דמגילה, וישנה לטוב, שהאכילה זרעונים: (יג) דאם הזיק וכו'. בב"ח מחלק בין הזק גדול לקטן, בין בגוף בין במזון, דבהזק גדול מקפידין ואין מנהג לפטר בהזק גדול: (יד) מכח שמתת פורים. פרוש, שעשה מלח שמחה, אכל אם פנו להזיק חזב: ג (טו) אומר על הנסים בכרפת המזון וכו'. ואם שכח לומר על הנסים, יש אומרים דמחזירין אותו ויש אומרים דאין מחזירין אותו, אכל בסעודה ראשונה שאוכל בו ביום, אכל בסעודה שניה שאוכל אחר המנהג, שקורין סעודת פורים, וכבר אכל סעודה אחת ביום, ושוב אין מחזירין אותו לכלי עלמא, אלא כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו'. פשחל פורים בערב שבת ומשכה סעודתו עד הלילה, חייב להזכיר של עכשו דהינו, רצה, ואם פן איף יאמר על הנסים דהוי תרמי דסתרי, וכיון דאין הזכרת על הנסים חמור כל כך לכן יאמר ורק של שבת, וכל זה אפלו כשלא התפלל עדין, ובפרט אם התפלל מקדם, בודאי אינו כראי להזכיר אחר כך על הנסים בכרפת המזון, וכדלקמיה: (טו) אומר על הנסים. יש אומרים דוקא כשלא התפלל ערבית עדין, אכל משהתפלל שוב אינו אומר על הנסים, ויש אומרים דבכל גוני אומר, ועל פן מהנכון כשיברך ברכת המזון קדם שיתפלל, להוציא עצמו מפלגתא, ואם רוצה למצא תקנה שיתפללו קצת מהצבור בבית הכנסת פדרפו תמיד, נראה שמשגיג הזמן בלילה יברך ברכת המזון ויאמר על הנסים וילך לבית הכנסת להתפלל, ואחר כך יכול לאכל ולשתות ולשמח עוד, דהא מצוה בשמחה בשני ימים: (יז) ונוהגין וכו'. ויזה אבן לא אמרו, כבודאי אין מחזירין אותו אפלו לדעת המחמירין הנ"ל, דהא אפלו בלכתחלה יש פלגתא אם לאמרו, וכנ"ל: ד (יח) לשלח. בתשובת בנין ציון סימן מד נסתפק אם הביא בעצמו המנות ולא על ידי שליח אי יוצא, פיין דכתיב ומשלוח ניקמא דבעינן דוקא על ידי שליחות, עין שם: (יט) שתי מתנות. בעניי הקפידו ליתן לשני עניים, דמצוה לחלק, מה שאין פן בעשיר דדי כשנותן לאחד: (כ) מיני אכלין. ולא בגדים ושאר דברים. והוא הדין משקה דשפיר דמי, דשתיה בכלל אכילה, וכן סגי באחד אוכל ואחד משקה, ובעינן שיהיה

שער הציזון

הדשן: יז. מאמר מרדכי ונהר שלום ותי אדם: יח. ט"ו ומגן אברהם: יט. כן מצד התי אדם, דלא כדמשמע מהמגן אברהם דיאמר על הנסים גם כן: כ. עין מגן אברהם: כא. שם: כב. שער תשובה: כג. מגן אברהם ושאר אחרונים: ד. כד. מגן אברהם: כה. פוסקים: כו. גמרא:

יא. סידור עמודי שמים: יב. מגן אברהם. עוד כתב בשם כל בו, יש שאין אוכלין בשר בלילה כדי שלא יטעו שהוא סעודת פורים, ועיין בזה תלוי לפי מנהג המקום: יג. הרי ברך פרענקל: יד. פוסקים: טו. מהרש"ל ומ"מ ושלי"ה והש"י: טז. אליהו זוטא בשם מהר"ל מפראג, וגם המגן אברהם סובר כו מעשר הדין, ועין באלהי רבה שכו מוכח גם בתרומת

הלכות מגלה סימן תרצה תרצו

קסב. באר הגולה

ח רמב"ם בפרק ב מהלכות מגלה. ט מהא דאבוי בר אבין ורב חנינא בר אבין שם במגלה. י כפרוש הר"ן שם.

אחד. וְכָל הַמְרַבֵּה לְשַׁלַּח לְרַעִים מִשְׁפַּחַת. וְאִם אֵין לוֹ, מִחֲלִיף עִם חֵבְרוֹ, (כא) זֶה יְשׁוּלַח לְזֶה סְעוּדָתוֹ וְזֶה שׁוֹלַח לְזֶה סְעוּדָתוֹ, כְּדִי לְקַיֵּם וּמִשְׁלוּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרַעְוָה: הַגַּה וְיֵשׁ (כב) לְשַׁלַּח מְנוֹת פִּיּוֹם וְלֹא בְּלִילָה (מדברי הרא"ש פרק קמא דמגילה). וְאִם שׁוֹלַח מְנוֹת לְרַעְוָה וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לְקַבְּלָם (כג) אוֹ מוֹחֵל לוֹ, (כד) וְיֵשׁ (כה) וְאִשָּׁה חַיִּבַת בַּמְתָּנוֹת לְאֲבִיוֹנִים וּמִשְׁלוּחַ מְנוֹת כְּאִישׁ, וְאִשָּׁה תִּשְׁלַח לְאִשָּׁה וְאִישׁ לְאִישׁ, אָבָל לֹא בַּהֶפֶךְ, שְׁלֹא יָבֹא אִישׁ לְשַׁלַּח לְאֶלְמָנָה וְיָבֹאוּ לִידֵי (כו) סֶפֶק קְדוּשִׁין, אָבָל בַּמְתָּנוֹת לְאֲבִיוֹנִים (כז) אֵין לְחוּשׁ:

תרצו דיני הספד ותענית ועשית מלאכה בפורים. וכו' ח' קע"ח:

א. פורים (א) מתר בעשית מלאכה, ובמקום שנהגו שלא לעשות (ב) אין עושין (והאינדא נהגו) (ג) בכל מקום שלא לעשות (כל כו). וְהַעֲוֹשָׁה אֵינוֹ רוֹאֶה (ד) סִימָן בְּרַכָּה מֵאוֹתָהּ מִלְּאֲכָה לְעוֹלָם, קמא שם בגמרא אהא דלטיה רב. ג רמב"ם בפרק ב מהלכות מגלה מהא דלטיה רב שם.

באר היטב

אם יצא ידי חובת מנות או לא, עין בספר מצל מאש סימן סא. עוד נסתפקתי מי ששלח לחברו שבמדינת הים שני מנות או שני מתנות לשני אביונים קדם פורים ובפורים עצמו בודאי מגיעים לידו אי יוצא ידי חובתו או לא, מי נימא כיון דבשעה ששלח לא היה חיב בהם לא נפיק או דלמא כיון דבפורים עצמו שהוא שעת החיוב הגיעו לידו נפיק, עין יד אהרן שדעתו נוטה דיוצא ידי חובתו שפיר בזה, עין שם. מי ששלח לחברו דג וביצה שעליו או פת ופניו טוחות בביצה יש להסתפק אי יוצא ידי חובתו של משלוח מנות, ערות בעקב סימן צב, עין שם. ועין קנסת הגדולה: מ. ביום. והוא הדין מתנות לאביונים: ט. ואש"ה. לא ראיתי נזהרין בזה, ואפשר דוקא באלמנה, אבל אשה שיש לה בעל בעלה משלח בשבילה לכמה בני אדם, ומכל מקום יש להחמיר, מגן אברהם. נראה לי דמי שאוכל על שלחן חברו ולא הכין לו כלום פטור מלשלח מנות, וכן משמע קצת ברש"י גבי מחלפי סעודתיהו להודי, ועין ש"ו סעיף קטן (ו) [ג]. ומכל מקום צריך עיון, וטוב להחמיר, מגן אברהם. וכתב בסדר היום, יקבץ כל אנשי ביתו וחבריו, דאם אדם יושב בחדר אי אפשר לשמח כראוי, וכן כתב רש"י ז"ל בפסוק משפחה ומשפחה: 6. אין עושין. ועל ידי אינו יהודי שרי עין ריש סימן תסח, מגן אברהם. וכתב הש"ו נראה דפרקמטיא מתר כיון ששמחה היא לו, עין שם:

שערי תשובה

כני חיא גופה משמע דעשו שלא יצא, שקתב בנגבו או בנותן מתנה על מנת להחזיר אף על גב דכצלקא מהני, יש לחלק, דהקא עקר התקנה משום שמחה וכיון שנגבו או חזרו ונטלו ליכא שמחה, עין שם: (ה) ואש"ה. עין באר היטב. ועין בפרי חדש שקתב דאיש כתיב ולא אשה, וכשבות יעקב חלק א סימן מה כתב שחששם כרור כיון שגם הם היו באותו הנס, וגם כתיב קבלו היהודים והנשים בכלל, ומה שקתב איש, עין בקדושין דאיש ספק כרור לעשות, ובקא קמא דף קט מבעיא לה בגזל גירת אף על גב דכתיב איש דלמא ארחי דקרא הוא כו', ולכן יש לומר דבמתנות לאביונים לא כתיב איש משום דמקבילין צדקה מן הנשים, ועין שם. מה שקתב הרמ"א במתנות לאביונים אין לחוש, מלבד מה שקתב בדרוכי משה בשם מהר"י בר"י יש לומר כפשוטו דמשלוח מנות אשה לאיש או איש לאשה מראה הרגל דכר וחקה מה שאין כן במתנות לאביונים שהוא דרך צדקה כו'. ועין שם בשאלת יעב"ץ חלק א סימן קח השיג גם כן על הפרי חדש מהני טעמי שקתב השבות יעקב וכתב גם כן כמו דחיבים במקרא מגלה אתקיש עשיה לזכירה גם כן, וגם ששעם שאף הם היו פנים שיש לכל מצות הנהגים בפורים, ומכל מקום אי מעל ורצם לחוד דאשה נמי זרע מקרי היה מקום לומר דפטורי כמו מצוה דאורייתא שהזמן נקמא כו', ועין לעיל סימן תרפ"ו סעיף קטן ה בשם שאילת יעב"ץ חלק ב. ועין בברוכי יוסף כאן בשם מהר"י מולכו שמתפק באחד שאמר קחי זה המטבע למעורר החרים והתקדשי לי בו וכו', עין שם, ולעניות דעמי פשוט להחמיר בזה על כל פנים ספק. ומה שקתב הרמ"א אבל במתנות לאביונים אין לחוש הינו, בסתמא שרינן שישלח לה בהודת צדקה ואין לחוש שקתב לידו ספק קדושין כמו דחישנן במנות, ועין מה שקתבו לעיל בשם השבות יעקב בזה:

(א) אין עושין. עין באר היטב. ועין בר"י יוסף בשם בית דוד, מי שהיה בונה ביתו קדם פורים על ידי עובד כוכבים, כיון דאושא מלתא מכשל ביום פורים, עין שם, ונראה ששם במקום שנהגו שלא לעשות אף על ידי עובד כוכבים, ואפשר דסבירא לה דבגן בית כפרהקסא יש להחמיר טפי, וצריך עיון:

משנה ברורה

מין אכל המבשל ולא בשר חי, דמשלוח מנות הראוי מיד לאכילה משמע. כ"י ויש אומרים, דכיון שהוא שחוט וראוי להתבשל מיד, שרי: (כא) זה שולח לזה וכו'. ויוצא ידי חובתו כ"י אף על פי שהולף אחר כך לסעוד אצלו: (כב) לשלח מנות ביום. והוא הדין מתנות לאביונים, אם לא שקיים המצוה דשלוח מנות לאיש אחד ומתנות לשני אביונים ביום אין נפקא מנה כמה שרוצה להוסיף עוד בלילה: (כג) או מוחל לו. ורצה לומר, שאומר הריני פאלו התקבלתי: (כד) יצא. והפרי חדש חולק על זה, וכן התחם סופר בסימן קצו מתמה על זה: (כה) ואש"ה חייבת וכו'. שפלך היה באותו הנס, וצריכה היא לשמח ולשמח לב אביונים, וכתיב, קימו וקבלו היהודים וגו', וגם נשים בכלל. וכתב המגן אברהם, לא ראיתי נזהרין בזה, ואפשר דוקא באלמנה, אבל אשה שיש לה בעל, בעלה משלח בשבילה לכמה אנשים, ומכל מקום יש להחמיר: (כו) ספק קדושין. שיאמרו שזהו סבלונות שאחר הקדושין, וחישנן שמה קדשה כבר בפני עדים ואינם לפנינו: (כז) אין לחש. דזה ה"ו במעות וליכא למחש לסבלונות, ואפלו אם נותן לאביון מאכל כ"י הוא דרך צדקה ואינו דרך סבלונות: תרצו א (א) מתר בעשית מלאכה. דאף על גב דכתיב משתה ושמחה ויום טוב, מכל מקום לא קבלו עליהם לעשותו יום טוב, אכן אחר זה נהגו מעצמן באיזה מקומות שלא לעשות: (ב) אין עושין. ועל ידי עכו"ם שרי: (ג) בכל מקום שלא לעשות. ופרקמטיא מתר, ששמחה היא לו: (ד) סימן ברכה. כגון אם זרע איזה דבר אינו מצמיח לבית יוסף. אבל הר"אם כתב שאינו מרויח, אבל אינו מפסיד גם כן [מגן אברהם]:

באר הגולה

לרעהו, ולקיים מתנות לאביונים, ואם נתן עוד מתנה אחת לעני אחד, יצא או לא, והביאו הגאון ר' עקיבא איגר בחדושי. קתב הפרי חדש, עיר ספק מקף ישלחו המנות כ"י, שהוא לרב העולם. ועין בפרי מגדים שפסק בזה: תרצו א (א) אין עושין. עין בפרי מגדים דדוקא ביום, אבל בלילה עד הנין שרי לעשות אף במקום שנהגו שלא לעשות. ובתשובת חתם סופר סימן קצה מחמיר בזה:

והפרי חדש חולק על זה, וכן התחם סופר בסימן קצו מתמה על זה: (כה) ואש"ה חייבת וכו'. שפלך היה באותו הנס, וצריכה היא לשמח ולשמח לב אביונים, וכתיב, קימו וקבלו היהודים וגו', וגם נשים בכלל. וכתב המגן אברהם, לא ראיתי נזהרין בזה, ואפשר דוקא באלמנה, אבל אשה שיש לה בעל, בעלה משלח בשבילה לכמה אנשים, ומכל מקום יש להחמיר: (כו) ספק קדושין. שיאמרו שזהו סבלונות שאחר הקדושין, וחישנן שמה קדשה כבר בפני עדים ואינם לפנינו: (כז) אין לחש. דזה ה"ו במעות וליכא למחש לסבלונות, ואפלו אם נותן לאביון מאכל כ"י הוא דרך צדקה ואינו דרך סבלונות: תרצו א (א) מתר בעשית מלאכה. דאף על גב דכתיב משתה ושמחה ויום טוב, מכל מקום לא קבלו עליהם לעשותו יום טוב, אכן אחר זה נהגו מעצמן באיזה מקומות שלא לעשות: (ב) אין עושין. ועל ידי עכו"ם שרי: (ג) בכל מקום שלא לעשות. ופרקמטיא מתר, ששמחה היא לו: (ד) סימן ברכה. כגון אם זרע איזה דבר אינו מצמיח לבית יוסף. אבל הר"אם כתב שאינו מרויח, אבל אינו מפסיד גם כן [מגן אברהם]:

שער הציזין

כו. מגן אברהם בשם מהר"ל: כח. הפרי חדש. וכן משמע קצת מהש"ו בסעיף קטן ד ופרי מגדים: כט. פרי חדש. ולא העמקתי דברי הש"ו דלדידה רש"י מחמיר באפן זה המבאר בשלחן ערוך. כי לעניות דעתי אין לחמירי אחרי דמקב"ם מעמיק כן להלכה, וכן תר"ן ושג"ל הלקט בשם רבנו גרשון והשלחן ערוך העמיק כן: ל. עין בשערי תשובה כשם שבות:

יעקב: לא. מגן אברהם: לב. משערי תשובה, עין שם: תרצו א א גמרא: ב. מגן אברהם ושאר אחרונים. והוא הדין כשאין לו מה לאכל שרי לעשות מלאכה ולהפך בגדי חברו בשכר, דכל זה שמחה הוא לו (פרי מגדים): ג. ש"ו ושאר אחרונים. עוד כתב הפרי מגדים, דכל דבר שיהיה בו הפסד שרי, דכל דבר שמחה מתר בפורים:

כתב בספר ארמות חיים אסור לקרות בתורה ולהזכיר על הנסים כי אם נארכעו עשר עכ"ל וכתב עליו בית יוסף ואינו יודע מה איסור יש בהזכרת על הנסים ע"כ ולפע"ד הדבר פשוט לאסור הוא ולא אמר על הנסים בתמשה עשר נר"ך לחזור ולהתפלל דמשנה ממטעם הצרכה שטעמו חכמים הוא ולא דמי לתפלה צמולאי שנת שמים דמדיל צראשונה ואינו מדיל בשנייה ואפילו הכי אם הדיל בשניה לא מחזירין ליה כמו שכתב הר"ף ריש פרק תפלה השחר (ברכות יח.) דהתם ודאי כיון דמולאי שנת הוא ותקנת חכמים להדיל בתפלה צמולאי שנת ושפיר עבד דאדיל אלא דלכתלה אין נר"ך לאדולוי בתשלומין אבל הכא בתמשה עשר לאו פורים הוא ולא אחקון לומר על הנסים בתפלה אלא לפורים:

תרצד א חייב כ"א אדם וכו'. כלומר כל אדם אפילו עני המקבל זדקה חייב לתת ממה שנחטו לו לשאר אציונים צפורים דאין דין מתנות לאציונים צפורים כדין שאר זדקה דהכשר מלות פורים כן הוא לתת מתנות לאציונים וכדין ארבע כוסות צפסח (פסחים ט:). ואפילו משלות מנות חייבים צ' העניינים אף על פי שלא יספיק להם בסעודהם לאכול לעתים ולשלוח גם לאחריים וכדמשמע מרז חנינא צר אצין ואציי צר אצין לפי פירוש רבינו לקמן בסיומן תרצ"ה א"ס כן הוא הדין למתנות לאציונים צפורים אבל שאר זדקה דכל השנה אין עני המקבל הזדקה חייב צה אלא פעם אחת בשנה יתן דבר מועט לזדקה כדי לקיים מלות זדקה וכמו שכתוב ציורה דעה סיומן רמ"ח ורמ"ט:

גז דלית ציה אלא ט' פסוקים וקיימא לן (כ"א): דאין (פוחתין) (פוחתין) מעשרה פסוקים צצית הכנסת היכא דמפסיק עניינא שאני וכן כתבו המוספות (שם ד"ה אין) והרא"ש (פי"ג) צפרק הקורא עומד ועכשיו נהגו לחזור פסוק אחרון כדי להשלים עשרה פסוקים: **כתב הכל צו צסוף סימן מ"א (צ):** פורים שחל להיות צמולאי שנת שקורין המגילה לאור הנר מצד צורה מלאוהי האש קודם ויש חולקין ואומרים שאינו נר"ך לנר"ך עליו לפי שכבר נפטר ציוצר המאורות ג' אמנם טעמא דמסתבר הוא שלא יהנה ממנו כלל צרכה:

תרצד פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

א חייב כ"א אדם ציתן מתנות צעניינים וצפחות שתי מתנות צשני עניינים. צפרק קמא דמגילה (ו.) טני רז יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו (אסתר ט' כג) שתי מנות לאיש אחד ומתנות לאציונים (שם) שתי מתנות לשני בני אדם וכן כתב רבינו דין מתנות לאציונים

א חייב כ"א אדם ציתן מתנות צעניינים וצפחות שתי מתנות צשני עניינים. במעוה פורים: [ב] מעות שחשב בלבו לחלקם ביום פורים אינו רשאי לשנותם: [ד] במקום שאין עניינים מה יעשה במעות פורים:

א חייב כ"א אדם ציתן מתנות צעניינים וצפחות שתי מתנות צשני עניינים. (ו.) טני רז יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו (אסתר ט' כג) שתי מנות לאיש אחד ומתנות לאציונים (שם) שתי מתנות לשני בני אדם וכן כתב רבינו דין מתנות לאציונים

א חייב כ"א אדם ציתן מתנות צעניינים וצפחות שתי מתנות צשני עניינים. במעוה פורים: [ב] מעות שחשב בלבו לחלקם ביום פורים אינו רשאי לשנותם: [ד] במקום שאין עניינים מה יעשה במעות פורים:

על הנסים צעריצת פורים אף על פי שלא קראו את המגילה ללא כסדר רז עמרם שפסק שאין לאמרו עד לאחר קריאת המגילה א [א] (ג): **ומ"ש ואם צא אמרו דאין מחזירין אותו.** נמצא צהלכות חנוכה (פי' תרפ"ב):

המגילה: ב ובבוקר מתפללין כבשאר ימים אלא שמוסיפין על הנסים בהודאה וכן בלילה ואם לא אמרו אין מחזירין אותו. ולעיל בהלכות חנוכה כתבתי אם מסיימין בו כשם שעשית וכו':

ג ואין קורין ההלל. כתב רב עמרם ז"ל מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם כיון שהוא יום נס ונגאלו בו צריכין אנו לבקש רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה ובתשובה [לגאון] מצאתי שאין גופלים על פניהם וכן המנהג: ד ומוציאין ספר תורה וקורין שלשה בפרשת בשלח מויבא עמלק עד סוף סדרא וקורין המגילה (ד) ואחר כך סדר קדושה:

סימן תרצד

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] כמה מתנות חייב ליתן לאציונים: [ב] מעות שגבו לפורים אין רשאי לשנותן ואין העני רשאי להוציאן לדבר אחר: [ג] כל הפושט ידו ליטול אחד ישראל ואחד גוי נותנין לו:

חייב כל אדם ליתן מתנות לעניינים (א) ולפחות שתי מתנות לשני עניינים.

הנסים [צט"ו] אסור כי אם נארכעו עשר עכ"ל ואינו יודע מה איסור יש בהזכרת על הנסים. וכתב עוד שם (אות ט) השיר שהיו הלויים אומרים צמקדש צגיון לדוד (תהלים ו):

ד **ומוציאין ספר תורה וקורין שלשה בפרשת ויהי בש"ח מויבא עמלק (שמות י"ח) עד סוף סדרא.** משנה צפרק צני העיר (ז): צפורים וצא עמלק וכתב הר"ן (יא. ד"ה מחני') ואף על כן מעשרה פסוקים צצית הכנסת היכא דמפסיק עניינא שאני וכן צפרק הקורא עומד ועכשיו נהגו לחזור פסוק אחרון כדי להשלים עשרה פסוקים: **כתב הכל צו צסוף סימן מ"א (צ):** פורים שחל להיות צמולאי שנת שקורין המגילה לאור הנר מצד צורה מלאוהי האש קודם ויש חולקין ואומרים שאינו נר"ך לנר"ך עליו לפי שכבר נפטר ציוצר המאורות ג' אמנם טעמא דמסתבר הוא שלא יהנה ממנו כלל צרכה:

תרצד פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[ב] מעות שחשב בלבו לחלקם ביום פורים אינו רשאי לשנותם: [ד] במקום שאין עניינים מה יעשה במעות פורים:

א חייב כ"א אדם ציתן מתנות צעניינים וצפחות שתי מתנות צשני עניינים. במעוה פורים: [ב] מעות שחשב בלבו לחלקם ביום פורים אינו רשאי לשנותם: [ד] במקום שאין עניינים מה יעשה במעות פורים:

א חייב כ"א אדם ציתן מתנות צעניינים וצפחות שתי מתנות צשני עניינים. במעוה פורים: [ב] מעות שחשב בלבו לחלקם ביום פורים אינו רשאי לשנותם: [ד] במקום שאין עניינים מה יעשה במעות פורים:

ג **ומ"ש ואין קורין את ההלל.** כלומר שמתן הראוי היה לקרוא הלל על נס הנעשה ציום זה וכבר נתנו טעם לדבר צפרק קמא דמגילה (יז.) משום דקריאת המגילה זו היא הלילה וצא אמר מי דמי צשלמא התם הללו עבדי יי' (תהלים קיג א) ולא עבדי פרעה אבל הכא מאי נימא הללו עבדי יי' ולא עבדי אשורוש אכתי עבדי אשורוש אן כלומר דהא לא נגאלו אלא מן המיתה צלנד אבל עדיין נשארנו משועבדים לאשורוש: **כתב רב עמרם (שם) מנהג בשתי ישיבות ציפול ע"פ פניהם וכו' ובתשובה מצאתי שאין גופלין ע"פ פניהם.** כן כתבו המוספות צפרק קמא דמגילה (ד.) ד"ה פסק) וכתבו גם כן דאין אומרים למנחם (תהלים כ) משום דכתיב ציה צרה וצרה צפורים לא מדכרינן וכן נוהגים העולם וז"ל ארמות חיים (הל' פורים אות ג) אין אומרים תחינה ולא למנחם ושיר מומור צשני הימים אבל לקרות בתורה ולהזכיר על

יהודי ולומר ליהודים היתה אורה וגו' (אסתר ח ט) ועוד דאורה זו תורה ושמחה זו מילה שנאמר (תהלים קיט קסב) שש אנכי על אמרתך וגו' (מגילה טז): ב] והיינו שיסמכו זו לזו ודלא כתשובת מהרא"י סימן רס"ו בכתביו דכתב דימול אותו לאחר גמר התפלה כמו בשאר ימים:

תרצד (א) ובמרדכי בריש פרק קמא דמגילה בהגהות (ט"ו תשעו) מה שנותנים ג' מחציות לפורים משום דכתיב בפרשת כי תשא (שמות ל' יג, טו) שלש פעמים מחצית השקל ובמקום שאין עניינים יכול לעכב מעות פורים [שלו] לעצמו וליתנן למקום שירצה עכ"ל. וכתב מהר"י ברי"ן אף מעוברות נותנים ג' מחציות וסימנך זה יתנו כל העובר (שמות ל' יג) עכ"ל. וז"ל ההגהות מצאתי מעות פורים בכל מקום שיש מטבע קבוע לוקחין המחציות של אותו מטבע

הגהות והערות

פירוש אין ברכה זו מיוסדת מצד שאסור ליהנות מן הנר בלא ברכה כשאר ברכת הנהנין, לפי שכבר נפטר הנאת הנר בברכת יוצר המאורות [מה שמכריזן בשתיית] שבה נכלל אור הנר, ואם כן חיובה במוצאי שבת אינו אלא זכר למה שאירע לאדם הראשון [עיי' לעיל בטור ריש סימן צח], והואיל וכן הוא, יכול לברך אחר כך עכ"ל עיי"ש:

פירוש שם ד"ש להבדיל קודם הקריאה וכן כתב הכל בו (שם) דלא כמנהג נרבונ"א דנהגו לקרות קודם הבדלה והמנהג שלנו כמנהג נרבונ"א קורין המגילה ואשר הניא ואומרים ויהי נועם ומבדילין ואומרים ויתן לך וכן הוא במנהגים (שם): (ג) וכן נוהגין כדברי מוהר"ם. וכתב במנהגים שאין אומרים על הנסים בשושן פורים וכן כתב בית יוסף בשם ארחות חיים דאסור לומר על הנסים בשושן פורים וכתב עליו ואינו יודע מה איסור יש בהזכרת על הנסים עכ"ל.

ואינו מבינו דמאחר דאין צריך לאמרו אם אומרו הוה הפסק בתפלה ובברכת המזון ואין לך איסור גדול מזה: (ד) וכתבו מהר"ל (שם סי' יא ע"י תכ"ו) ומנהגים (שם ע"י קסא) ובהגהות אות י' אם חל מילה בפורים מלין התינוק ואחר כך קורין המגילה כדי שיהיה גם כן בכלל הגהות והערות

תרצג [א] עיין רש"י מגילה ד ע"א שמתוספות שם ד"ה פסק מהסדר שכתבו דבלילה אין מזכירין על הנסים משמע שסוברים כרב עמרם ועיין מגן אברהם סימן תרצו סק"א: [ב] **ושם** כגמרא איתא שמחה זו יום טוב ששון זו מילה ובמהר"ל איתא שמחה וששון זו מילה: [ג] **כתב** הכנסת הגדולה סימן זה בהגהות בית יוסף שיטה כט בשם הר"ש הלוי וזה לשונו ג"ב

פירוש שם ד"ש להבדיל קודם הקריאה וכן כתב הכל בו (שם) דלא כמנהג נרבונ"א דנהגו לקרות קודם הבדלה והמנהג שלנו כמנהג נרבונ"א קורין המגילה ואשר הניא ואומרים ויהי נועם ומבדילין ואומרים ויתן לך וכן הוא במנהגים (שם): (ג) וכן נוהגין כדברי מוהר"ם. וכתב במנהגים שאין אומרים על הנסים בשושן פורים וכן כתב בית יוסף בשם ארחות חיים דאסור לומר על הנסים בשושן פורים וכתב עליו ואינו יודע מה איסור יש בהזכרת על הנסים עכ"ל.

ואינו מבינו דמאחר דאין צריך לאמרו אם אומרו הוה הפסק בתפלה ובברכת המזון ואין לך איסור גדול מזה: (ד) וכתבו מהר"ל (שם סי' יא ע"י תכ"ו) ומנהגים (שם ע"י קסא) ובהגהות אות י' אם חל מילה בפורים מלין התינוק ואחר כך קורין המגילה כדי שיהיה גם כן בכלל הגהות והערות

האש קודם. ויש חולקים ואומרים שאין צריך לכרך עליו, לפי שכבר נפטר ביוצר המאורות. אמנם טעמא דמסתבר הוא, שלא יהנה ממנו בלא ברכה, ע"כ, ומה שכתב לפי שכבר נפטר ביוצר המאורות כו', הכי קאמר, מפני שאין ברכה זו מיוחדת מצד שאסור ליהנות מן הנר בלא ברכה הוא, כברכת הנהנין, לפי שכבר נפטר הנאת הנר בברכה יוצר המאורות שבה נכלל אור הנר. וא"כ חיובא במוצאי שבת אינו אלא זכר למה שאירע לאדם הראשון, והואיל וכן הוא, כבר יכול לברכה אח"כ, מהר"ש הלוי בתשובה חלק אר"ח סימן (כ"ה) [כח] בשם זקנו ז"ל. ולענין הלכה נקטינן שיבדיל מקודם, שאין ראוי שיהנה מן הנר קודם הבדלה, ודלא כהגה ז"ל, דליתא:

ב בהגה, [ואין אומרים על הנסים רק ביום י"ד] אבל לא בט"ו. וכתב הב"י [עמוד תרע ד"ה כתב רב] שאינו יודע מאי איסור יש בהזכרת על הנסים בט"ו, ע"כ. והדבר ברור דכיון דלא מחייב להזכיר, דהוי הפסק וצריך לחזור לראש כמו שכתבתי סוף סימן ק"ח בסייעתא דשמיא יעוי"ש:

ד בהגה [כשיש מילה בפורים] מלין התינוק [קודם קריאת המגילה]. אין דין זה מחזור, ופרטי דין זה כתבתי בסיומן תרפ"ז סעיף ב' יעוי"ש.

סימן תרצד

א [חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים]. בפרק קמא דמגילה [ו, א] תני רב יוסף, ומשלוח מנות איש לרעהו שני מנות לאיש אחד, ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם. וא"ה אימא שתי מתנות לכל אביון דהוו שתיים שהן ארבע, וכההיא דאמרינן פרק ג' דיומא [לו, א] גבי קרא דנותן אהרן על שני השעירים גורלות, יכול יתן שנים על זה ושנים על זה כו'. [וכן פירש רש"י בפרשת תרומה בפרשת כרובים דכתיב [שמות כה, יט] ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה. ועיין תוספות דפרק קמא דחגיגה דף ג' [ע"א] ד"ה חרש באזנן⁹⁹. וי"ל דאי הוה כתיב ולאביונים מתנות הוה מצינו לפרושי לשני אביונים ארבע מתנות, אבל השתא דכתיב ומתנות לאביונים, משמע דבשתי מתנות מפטר, והדר קאמר שיחלקם לאביונים דהיינו שתי מתנות לשני בני אדם. וזכר לזה, הא דאמרינן פרק ב' דתענית [יז, א] השתא דכתיב ופרע לא ישלחו פרע להוי שלוחי הוא דלא לישלחו, נראה לי ודוק:

יש מי שכתב [עמוד תרע ב"ה ד"ה חייב] שעני המתפרנס מן הצדקה שחייב גם הוא במתנות לאביונים. ואין לזה טעם, אלא מסתברא ודאי דפטירי ●

ב [אין משנין מעות פורים לצדקה אחרת וכו']. בהגה, אבל העני יכול לעשות בו מה שירצה. אבל הטור [עמוד תרעא] כתב, ואין עני רשאי להוציאן בדבר אחר אלא בסעודת פורים. ויראה שטעמו, דבפרק האומנין [בבא מציעא עה, ב] בעינן לאשכוחי דרבי מאיר סבירא ליה כל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן, ואמרינן, הא רבי מאיר דמגבת פורים דתניא מגבת פורים לפורים כו', רבי אליעזר אומר, מגבת פורים לפורים, ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר, ורבי שמעון בן גמליאל מיקל. ודחינן, דילמא התם נמי, דאדעתא דפורים הוא דיהיב ליה, אדעתא דמידי אחרינא לא יהיב ליה. וכתב רש"י ז"ל [ד"ה אדעתא] וכיון דלאו אדעתא דהכי יהיב (נמי), נמצא מעות בחזקת בעלים חוץ מן היוצאין בסעודת פורים, ע"כ, ודעת הטור ז"ל, דההיא דמגבת פורים לאו טעמיה דרבי מאיר משום מעביר דעתו של בעל הבית, אלא אפילו לדין דקיי"ל דלא כרבי מאיר¹⁰⁰, בהא מצינן למיפסק כותיה דרבי מאיר משום דאדעתא דפורים יהיב ליה אדעתא דמידי אחרינא, לא.

הספר תורה, ונראה לי שאינו דומה, אבל אם כבר התחיל לגלול נראה לי דלכולי עלמא אין לחוש, אבל לא יגלול ויברך, ספר סדר היום [סדר פורים] עכ"ל. ומה שכתב שאינו דומה לספר תורה, לפי דהתם היינו טעמא כדי שלא יהיו הגוללין טרודין מלשמוע הפטרה מפי המפטיר וכמו שכתב רש"י באלו נאמרין [סוטה לט, ב ד"ה עד שתגלל]. ומה שכתב שלא יגלול ויברך, יצא לו מהא דאמרינן בירושלמי פרק ב' דברכות [הלכה ה], אסור לעשות מלאכה עד¹⁰¹ שיברך:

ב [אין לשוח בעוד שקורין אותה]. כתב הטור [עמוד תרסט], דבעל העיטור [הלכות מגילה קיד, א] כתב, מסתברא כיון שברכה אחרונה במנהגא תליא מילתא, אין לגעור במי ששח בקריאתה, דלאו הפסקה היא, אלא בקריאה תליא מילתא, ואינו נראה, דכיון שהוא מברך צריך שלא להפסיק, דמאי נפקא מינה דתלי במנהגא, סוף סוף הוא מברך עכ"ל. ובאמת שטענת הטור על בעל העיטור ז"ל אינה טענה, דכיון דמודה דכל שאינו מברך לבסוף יכול להפסיק, א"כ גם כשמברך לבסוף למה לא יוכל להפסיק. אלא שמכל מקום דברי בעל העיטור ז"ל אינן מחוורין כלל, דהא גבי הלל לא התירו להפסיק אלא ברשות, ותנן [סוכה לח, א; לט, א] מקום שנהגו לברך אחריו יברך. ועוד, דבריש פרק היה קורא [ברכות יד, א] בהלל ובמגילה מהו שיפסיק, אמרינן קל וחומר, קריאת שמע דאורייתא פוסק, הלל דרבנן מבעיא או דילמא פרסומי ניסא עדיף. הנה מאן מוכח בבירור הפך דעת בעל העיטור ז"ל, דלהפסיק במגילה שלא ברשות פשיטא ליה דאסיר וגוערין בו, כי קא מבעיא ליה הוא, אפילו ברשות אי מצי להפסיק או לא. ואף על פי שהרב המגיד בפרק ג' מהלכות כנוכה [הלכה ט] כתב, שמדברי הרמב"ם [שם] נראה, שבגי הלל פוסק לכל דבר, ואינו כדון קריאת שמע שאינו פוסק אלא לדברים ידועים, ושכן בדיון, שהרי אין ברכה מתוקנת לאחריו ותלויה היא במנהג, ע"כ, כבר כתבתי בסיומן תכ"ב סעיף ד' [ד"ה ולכאורה] שאין דבריו מחוורין, יעוי"ש. ובירושלמי [מגילה פרק ב הלכה ב] אהא דתנן היה "דורשה" ומגיהה כו', קאמר עלה, ובלבד שלא יפליגו דעתם לענינים אחרים, וזה פשוט. ולכן ראוי לגעור במי ששח שיחת חולין, ומיהו יכול לשאול מפני היראה, ומשיב מפני הכבוד:

אם הפסיק באמצע אפילו שלא ברשות, כתב הב"י [עמוד תרסט ד"ה וז"ל] בשם תשובת הרשב"א [ח"א סימן רמד] דלא הוויא הפסקה שיהיה צריך לחזור לראש, אלא מתחיל ממקום שהפסיק ואילך, ועיין מה שכתבתי בסיומן ס"ה [אות א ד"ה ודע] בסייעתא דשמיא.

ד מי שהוא אנוס קצת כו' [יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מלפני המנחה ולמעלה]. דין זה הוא מבעל תרומת הדשן [סימן קט] שלמד כן מההיא שכתבו התוספות בריש ברכות [ד"ה מאימתין] בשם ר"ת, דלרבי יהודה דסבירא ליה דזמן תפילת ערבית מפלג המנחה ולמעלה, הוא הדין לקריאת שמע. ודבריו דחויים מצד רוב הפוסקים שחולקים עליו, והפסק האמיתי שזמן קריאת שמע הוא משעת צאת הכוכבים, וכמו שכתבתי בסיומן רל"ה בסייעתא דשמיא, וכל שכן במגילה דמפקינן לה [מגילה ד, א] מקרא, דכתיב [תהלים נב, ג] ולילה ולא דומיה לי. ובפרק ב' דמגילה [כ, ב] אמרינן, הא קיי"ל דעד צאת הכוכבים לאו לילה הוא. ולכן הדבר ברור כשמש שאין לסמוך על הוראה זו, ואין לקרוא המגילה אלא משעת צאת הכוכבים, וכל שקרא קודם לכן לא עשה ולא כלום ויברך ברכות לבטלה. וכבר כתבתי זה סימן תרפ"ז סעיף א' יעוי"ש:

סימן תרצג

א בהגה, וקורין המגילה ואח"כ מבידילין. והב"י [עמוד תרע ד"ה כתב הכל] כתב וז"ל כתב הכלבו בסוף סימן מ"א פורים שחל להיות במוצאי שבת שקורא מגילה לאור הנר, מברך בורא מאורי

TD. וכן גרסו הב"י סימן קצא עמוד רנט סוף ד"ה ואהא, והב"ת שם ד"ה ירושלמי. ולפנינו בירושלמי הגירסא "כשעה שיברך".
 TH. הקטע המוסגר נוסף ע"פ ליקוטי פרי חדש.
 TH. עיין ב"י חושן משפט סימן שט עמוד שכא ד"ה והרמב"ם.

ב טור בשם הרמב"ם.
ג משנה ובגמרא שם.
ד טור בשם תוספתא.
ה טור לדעתו וכן כתב
רש"י א בתשובה.

(א) *1* ושהחנינו, (ב) וביום אינו חוזר ומברך שהחנינו: הגה ויש אומרים דאף ^(א) ביום מברך שהחנינו (טור בשם רבנו תם והרא"ש והמגיד). וכן נוהגין בכל מדינות אלו. (ג) ואחד יכול לברך והשני קורא (הנהגות אשרי פרק ב). **(ד) ולאחריה נוהגים לברך (ה) הרב את ריבנו וכו'.** (ו) **ואם לא ברך לא לפניו ולא לאחריה, יצא:** הגה ונהגו לומר בלילה אשר הניא **(ז) אכל לא ביום** (כל בו ובית יוסף בשם אורחות חיים). **(ח) ואין לברך אתריה *2*** אלא ⁷ בצבור: **ב. (ט) אין ^(ט) לשוח בעוד שקורין אותה:**

שערי תשובה

(א) ביום. עין פאר היטב. ועין באליה רבה שאין צריך להתחיל בראש רק יתחיל ממקום שפסק הראשון, עין שם, ובשבות יעקב חלק א סימן מב הסכים לדרךיו כזה וכתב, ואם יאמר האומר מה בכך שיתחיל בראש, אף אמה אמר לו שהרי מאר הקפידו תנ"ל על טרחה דצבורא כו', רק שיהיה הגומר בשעת הפרכה שברך הראשון כדאימא בשופר סימן תקפה סעיף ג, עין שם, וכן כתב בדגול מרכבה המגלה דומה לשופר שמוציא ולכן מתחיל ממקום שפסק זה. ונראה שאם לא קרא רק קצת פסוקים אינו מאריך טרחה ויתחיל מראש, וגם נראה דאם רב הצבור מסכימים שיתחיל מראש ולייל פורים במוצאי שבת טוב להתחיל מראש שלא יהיה נפשם עגומה בקריאה לתענין, אף אם הוא בשאר הימים שהתענית קשה עליהם יש להקל כמו שכתב האליה רבה והשבות יעקב להתחיל ממקום שפסק הראשון, ועין בשערי אפרים שער ו סעיף ס ובפתחי שערים שם בתחלתו: **(ב) ויש.** עין פאר היטב. ועין בגודע ביהודה חלק א שהביא דברי הטור בשם פלל העשור שמתיר להפסיק באמצע הקריאה ודברי

באר היטב

6. ושהחנינו. וכוון בכרפת שהחנינו גם כן על משלוח מנות וסעודת פורים שהם גם כן מצות, של"ה. ונראה לי דיכון זה בכרפת שהחנינו דיום, כי זמנם ביום. ונראה לי דמי שאין לו מגלה לא יברך שהחנינו על משלוח מנות וסעודה, דזהו דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת יום טוב, כגון אברהם: **ג. ביום.** דעקר מצות קריאתה ביום, אם נשתמק הקורא באמצע המגלה, השני צריך להתחיל בראש, כמו שכתוב סימן רפד סעיף ה, אכל אין צריך לברך תחלה, דהיינו בכרפת הראשון, כגון אברהם: **ג. לא ביום.** שכבר אמרו פיוטים, לכוש: **ד. בצבור.** ואלהו זוטא כתב בשם פוסקים לברך ביחיד, עין שם. ועין בספר אליה רבה נסתת ברכה אחרונה על נכון: **ט. לשוח.** והקורא עצמו רשאי להפסיק, שלטי גבורים, כגון אברהם:

משנה ברורה

תרצב א (א) ושהחנינו. ונכון לכונן ⁶ בכרפת שהחנינו גם על משלוח מנות וסעודת פורים, שהם גם כן מצות.

7. ויודיע זה להשליח צבור המברך, דבצעי פונת שומע ומשמיע. וכוון זה בכרפת שהחנינו דיום, כי זמנם ביום. ומי שאין לו מגלה לא יברך שהחנינו על משלוח מנות וסעודה, דזהו דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת יום טוב [כגון אברהם]. ויש אומרים דראוי לברך זמן על היום מפני תקפו של נס שהיה בו, וכיון דזמנן לזמן קאתי הרי הוא ככל מועדי ד' שמברכין עליהן זמן, ועין בבאור הלכה (אות א), אכן אם היה לו מגלה בלילה וברך אז שהחנינו, לכלי עלמא אין צריך שוב לברך ביום. אם אכל קורא את המגלה ⁷ יברך אחר הברכות, משום ברפת שהחנינו, שאין האכל מברך להוציא רבים בכרפת שהחנינו, והאכל יקרא את המגלה: **(ב) וביום אינו חוזר ומברך וכו'.** דהרי כבר ברך בלילה. וטעם הדעה שניה דסוברת דאף ביום וכו', דעקר ⁷ מצות קריאתה ביום הוא. אם נשתמק הקורא באמצע המגלה, דעת האחרונים דאין צריך הקורא השני העומד תחתיו להתחיל בראש, רק יתחיל ממקום שפסק הראשון [וכל שפן שאין צריך לברך מחדש, דיצאו כל הקהל בכרפת הראשון]. והוא טרחה דצבורא. ועין בשערי תשובה: **(ג) ואחד יכול לברך.** בין ברכה ראשונה ובין לענין ברכה אחרונה, ובכלד שיכון להוציא השומעים והם יכונו לצאת: **(ד) ולאחריה נוהגים לברך.** כי בגמרא איתא דברכה דלאחריה תליא במנהגא, במקום שנוהגים לברך יברך, ולכן כתב המחבר דהאידינא נוהגים לברך: **(ה) הרב וכו'.** ואין לומר האל הרב, כיון שכבר זכר השם, שאמר אלהינו ויש גורסים האל

באור הלכה

תרצב א *1* ושהחנינו. עין משנה ברורה סעיף קטן א מה שכתבנו אומרים דראוי לברך וכו', הוא ממור וקציעה ע"פ.

על המגן אברהם וזה לשונו, ולא ידעתי מה בכך שהוא דבר נהוג, והלא בלאו מצות שלוח מנות וסעודה ראוי לברך זמן על היום, ואף שהוא מהברי קבלה צריך חזוק כשל תורה, יותר ביחיד מפני תקפו של נס שהיה בו, וכיון דזמנן לזמן קאתי הרי הוא לענין זה ככל מועדי ד' שמברכין עליהן זמן, וזמן לא בעי כוס, והלכתא אומר אפלו בשוק, ויום הכפורים שאין בו אכילה ושתייה אלא שבייתה ומנוחה, אף על פי כן מברכין אותו וכו', ומסיים שם דשפיר הוא לכתחלה למאן דלית לה מגלה, למסמך זמן אכוס דסעודה, עד כאן לשונו. ובאמת לפי סברתו שיברך זמן על עצם היום מפני תקפו של נס שהיה בו, אם כן היה לו לברך גם כן ברפת שעשה נסים, ובאמת מצאתי במאירי על שבת לענין חנכה, [והוא הדין בענינו לענין פורים] וזה לשונו, מי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לו לראות, יש אומרים שמברך לעצמו שעשה נסים ושהחנינו בלילה ראשון ושעשה נסים בכל הלילות, והדברים נראים, עד כאן לשונו. וגם על עצם תמיהתו שמתמה על המגן אברהם, והלא בלאו מצות שלוח מנות וכו' ראוי לברך זמן על היום וכו', לא אדע, דאפשר דגם המגן אברהם מודה לזה, אלא דהוא מורי שבלילה היה לו מגלה וברך אז שהחנינו וממילא יצא על עצם הזמן ומה שמצד הפרי מגדים דלדעת המחבר יוצא בכרפת שהחנינו דלילה על משלוח מנות וסעודה דיום לא נהיך, וגם רהטא ולשנא דמגן אברהם לא משמע כן, אכל אם לא היה לו כלל אפשר דגם הוא מודה. **אחר** כך מצאתי ברבפי יוסף וזה לשונו, אם אין לו מגלה וברך שהחנינו, אף לא יברך ברפת שעשה נסים ובכרפת הרב את ריבנו וכו' מלכו. אכל האחרונים כתבו דגם שהחנינו לא יברך, עד כאן לשונו, ולא אדע באיזה אחרונים מצא דבר זה לכתוב ממגן אברהם ואלה רבה שהעמיקו, ומהם אין ראיה, כמו שכתבנו, וצריך עיין למעשה. ועין לעיל בסימן תרעו בשער הציון אות ג:

2 אלא בצבור. הנה בבית יוסף כתב דארחות חיים כתב כן בשם הגר"ש הלוי.

ובאליה רבה הריע כהשלחן ערוך שאין לומר. וכן אין לומר ברוך אתה ה' האל הנפרע, רק ברוך אתה ה' הנפרע, עין שם: **(ו) אם לא ברך לא לפניו וכו'.** דברכות אין מעכבות. ונראה דאם נזכר באמצע שלא ברך, יברך בין הפרקים: **(ז) אכל לא ביום.** דכבר אמר פיוטים: **(ח) ואין לברך אתריה וכו'.** אכל הברכות שלפניה, לכלי עלמא ביחיד צריך לברך: **ב. (ט) אין לשוח בעוד שקורין אותה.** הינו, בין השומע ⁷ ובין הקורא אסור להם לשוח לכתחלה, ואפלו בדברי תורה. ולענין דיעבד יש חלוק, דהשומע אם שח בעת הקריאה לא יצא אפלו אם חסר ⁷ לשמע תבה אחת, דהא לא שמעה פלה, אכל הקורא יצא, ולפעמים אפלו לכתחלה מתר, כגון לשאל ⁷ בין הפרקים מפני הכבוד, כמו לענין קריאת שמע בסימן סו. וכל זה לענין שיחה באמצע הקריאה, אכל אם שח בין הברכה לתחלת הקריאה, בין השומע ובין הקורא,

שער הציון

תרצב א. א. מגן אברהם בשם של"ה: **ב.** פרי מגדים: **ג.** דרך החיים: **ד.** פוסקים: **ה.** ר' יעקב עמרין בסודו ואלה רבה ושבות יעקב ודגול מרכבה, ולא כגון אברהם: **ו.** אור זרוע ודרכי משה, וכן משמע מהג"ח דאפלו ברכה שלפניה מתר, אכן בחודשי הירטב"א פרק הקורא עומר, דזוקא בברכה שלאחריה אכל בשלפניה הקורא עצמו כתב לברך: **ז.** הלא חמיר מקריאת שמע דקיימא לן דבין הפרקים שואל מפני הכבוד:

בשו"ע מסיף ד' בהג"ה אם שלח מנות או מחל"ל יצא, כן הוא בדפוס אמשטרדם, וטעות סופר, וצ"ל "לו" ברי"ו יצא, וכן הוא בשאר דפוסים, ובסימן תרצ"ו או מחל"ל בהג"ה דאם האכל יצא. ובפרי חדש [כאן ד"ה ומ"ש בהג"ה או מחל"ל הקשה מגלן זה, ובדרכי משה [כאן סוף אות ב; סימן תרצ"ו אות ב ד"ה וחי"ב מבורר זה (מהריב"ש) [ממהר"י ברוטא]:

תרצ"ו (א) בכ"ז. עיין ט"ז. שלא לעשות, ובדפוס אמשטרדם חסר מלת "שלא", טעות סופר, ועיין מ"א [ס"ק] א' ובדרכי משה [אות] א' בשם הכל בו דהאינא קבלו שלא לעשות, ולאסור של זה בזה, י"ד לכרכין כו', אין מנהג אף עתה. ועיין ר"ן ריש (כ"ב) [פרק ב*] [דמגילה ה, א ד"ה וגרסין] היה כותבה, היא אמרה פורים מותר בעשיית מלאכה, היינו אי מרנא אסור, וכן לחלק בין מצוה או לא, אבל מנהגא לחוד, יש לומר צורך מצוה ופסקי הלכות ומגילה מותר לכתוב. ושם דחי דמירי בכפרים, יע"ש. ועיין סימן תס"ח [מ"א ס"ק ה] כערב פסח בלילה עד הנץ שרי אף נהגו שלא לעשות, וראה כל שכן פורים. והוא הדין אם יש [הפרד] [הפסד] [דברך דשרי, דכל דבר שמחה מותר בפורים. ועיין דרכי משה [אות א] הביא דברי הר"ן במגילה, היה כותבה, ירושלמי [מגילה פ"ב הלכה ב] [הוא אמרת פורים מותר במלאכה, ב"ד ברכין, ופירש הר"ן ז"ל [שם] דחל ט"ו בשבת וקורין ב"ד כו', וכל שכן כפרים המקדימין לכניסה שמתורין במלאכה ביום שקורין. ובמ"א כתבנו מזה באות ב' [מזה] מסברא דנפשין. וסובר הירושלמי דאין לחלק בין כפרים לכרכין. ועוד י"ל דסובר שלא בזמנה לכפרים צריך עשיה לעיכובא, ואין שייך יומין עשרה ולא יוקין, מה שאין כן לכרכין ב"ד יש לומר הוה זמנה. ואין צורך לפרש כן. ודע, שמה שכתב בהג"ה והאינא נהגו שלא לעשות, כל בו [ענינים לרמ"א אות א], כן כתב בב"י [עמוד תרעה ד"ה כתוב בארחות] בשם ארחות חיים [הלכות מגילה סימן כו], ובדק הבית [ה] כתב כל בו. והר"ב משמע שלא ראה בדק הבית של הב"י, כמו שכתבתי בכללי איסור והיתר ביורה דעה [אחר פתיחה כוללת, אות ה]. וסיים בב"י והעושה משמתין "כיון" שפשט איסורו בכל ישראל, ובאליה רבה [ס"ק] א' בשם שיירי נוסח הגדולה [הגב"י אות ב] דאין מנדין, וצ"ע. ומשמע דאמנהגא אין מנדין, כי אם פשט איסורו ברוב ישראל, הא עיר אחת מנהגא לא. ועיין פסחים ג"ב [ע"א]. ובר"מ הלכות יום טוב [אות כב]:

יד ואשה. עיין מ"א. ועיין פרי חדש [סוף אות ד] דליש כתיב [אסמך ט, כג]. וי"ל כ"ה"ה איש והוא הדין י' אשה, וגם היו בלחמו הנ' [מגילה ד, א], וכשיש לו בעל רשום בעלה עליה, ולאמנה עתה. וי"ל וי"ל קטנים ממנכין כלל ענין אף נדרבנן. וי"ל ש"פ. עיין מ"א. ומשמע מאלל אסור לשלוח לאשה אף לאביונים. ועיין אליה רבה [ס"ק] י"ד, וכוננו למה שכתב הר"מ ז"ל פרק ב' ממגילה הלכה ה"א [י] מוטב להרבות לאביונים, "אלמנות", אלמא אף מאלל שרי, יע"ש:

תרצ"ו א בכ"ז מקום. עיין מ"א דעל ידי עי"ש שרי, כמו שכתב רמ"א שם. ונראה הוא הדין כשאין לו מה לאכול, דשרי לעשות מלאכה ולמפור בגדי תבירו בשכר, דכל זה שמהה הוא לו, ועיין ט"ו [ס"ק] א'. ועיין סימן תקנ"ד [ס"פ ז' וי]. [סעף כג] בכל מקום תלמודי חכמים נעלין משום אבילות בית המקדש, וכאן אין שייך זה: **ב אינו.** עיין מ"א. ועיין ב"י כתב דהר"מ ז"ל הוליא זה מהא דלטייה רב לההוא גברא דשרי כיתנא ולא למא [מגילה ה, ב], ומבואר בגמרא למירין ב' דנהגו איסור בלחמא דההוא גברא, ומשום הוי לא למא. ובהגות מיימוניות [מגילה] פרק ב' אות מ' כתב דוקא נמקום שנהגו איסור. ומיהו יראה, אף אם נלמד נמקום שנהגו איסור אין רואה נכרה, דוקא ביומיה, י"ד לעמיות וט"ו לכרכין, הא ט"ו לעמיות י"ד לכרכין לא. ויש להסמך כשחל ט"ו בשבת וקורין ב"ד, אז שרי במלאכה. ויראה דשרי, דכפרים נמי ביום קריאה שרי. שוב מלאכה נר"ן פרק [קמ"א] [שני] [שם ה, א ד"ה וגרסין] כן. ועיין ט"ו [משננות וזכ אות א] זה: **ג סימן ברב"ה.** עיין מ"א. כעת לא מלאמיו צניאור נב"י דמפסיד הכל, רק מיימי הגמרא [שם] דלא למא כיתנא. אלל ממה שכתב דהר"מ [מגילה ג, ד] דכתב אין רואה סימן נכרה, מרב מיימי לה, וכיון שגורם ולא למא כיתנא, מבוואר דמפסיד הקין. אלל הר"א"ס סובר דאין מריח כו', ויש למר דקונר דהר"מ ז"ל שכתב ואין רואה סימן נכרה לאו מריח ילף לה, אלל ממוקם אחר. ויש למר שגורם ולטייה ולא למא כיתנא, כי קללת תלמוד חסד כרב, ודלוי אין חזרת ריקס, ובעלמא אין מריח. ועיין [מ"א] אות ב' דהר"א"ס נשם הר"מ אף נמקום שנהגו לעשות אין רואה סימן נכרה, ועל כרחק ממוקם אחר ילף. וכעת אין סמ"ג ע"ש ביאור הר"א מוזחי בידי. ויש לעיין רבי און נעע נטיעה בלחמא דלא נהגו, והא אין רואה סימן נכרה, ומה נפקא מינה נטיעה, וגם אין רוח חכמים נוחה, וצ"ע: **ד פסקי א"לכות.** עיין מ"א. ועיין מה שכתבתי ט"ו [אות א] בירושלמי מהא דכותנא על כיון לנז, הביאו הר"ן ריש פרק ג' דמגילה: **ה אסוריה.** עיין מ"א. ועיין יו"ד [סימן] מ"א [סעף ה' ו] ונלח הגולה ללמדי חסד דורשים עליו ואומרים קדיש אחר הדרשה, נשם רמ"י [לגוס]:

תרצ"ו א] ותענית. וכן אין אומרים צידוק הדין ולא קדיש על הקבוצות. אך אם מת תלמיד חכם שדורשים עליו, אז אף על פי שאין מקום אומרים צידוק הדין, מכל מקום אומרים קדיש על הדרשה (רמ"י לט"ט סעף ג), ופשוט הוא. ויש אומרים מי שנשבע להתענות בפורים, אין בה במוצא פורים לדחות שם שמים, ואפשר לו לעשות סעודת פורים בלילה וירוצא ידי חובתו (כ"ת יוסף סמן מלפני עמוד מעבד ד"ה ומכאן בשם ארחות חיים הלכות מגילה סימן לו):

יד אפרים

תרצ"ו (שי"ט סעף א) שלא לעשות כו'. הנה בהגות מיימוני (מגילה ב, ד אות ה) בשם שאלות (שאלות ס' כתב דמאן דעביר משמתנין ליה, מעובדא דלטיא רב להאיא דורע כיתנא [מגילה ה, ב] וכן כתב הרד"ה [המאור שם ד, כו], וכן כתב בב"י [עמוד תרעה ד"ה כתוב בארחות] בשם ארחות חיים [הלכות מגילה סימן כו], ונראה ששאר פוסקים חולקים. ועיין פרי חדש סימן צ"ו סעף ב' [מהרי"א איסור אות יח]:

(שם סעף ב) את ש"ל בזה ב', בש"ס [מגילה ה, ב] משמע דעירות שיש ספק אם מוקפים חומה מימות יהושע בן נון שפיר הוה מנהג לאסור בשניהם. ועיין בדרכי משה [אות א] בשם אבודרהם [עמוד רח] דאף ביום ב' נהגו הנשים שלא לעשות:

חכמת שלמה

(שם מה) ואם שלוח מנות צריכה והיא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא זכר, י"ג, עיין חמיוני על א"ח משנת תר"ח נחשונה לנ"ק קלפאק, קנה מקומה בחלוקת יום הכיפורים סעף תר"ח, מה שכתבתי בענין זה הש"ך לנאן, ע"ש דיוק:

[כאן, אחר אות ח], ועיין עטרת זקנים כאן [אות א] דאין אומרים צידוק הדין,

באר היטב

(ט) ואשה. לא ראימי מהרין בזה, ואפשר דוקא בלמנה, אלל אשה שיש לה בעל, בעלה משלח בשבילה לנמה בני אדם, ומכל מקום יש להחמיר, מ"א [מ"א ס"ק ד]. נראה לי דמי שאוכל על שנתן מצורו, ולא הכין לו ליום, פטור מלשלוח מנות, וכן משמע קל"ה נרש"י גבי מלפני סעודתיהו להדרי, ועיין ט"ו [ס"ק מ"א]. וכן, ומכל מקום ל"ע, וטוב להחמיר, מ"א [ס"ק יג]. וכמה שפירס היום [סדר פורים] וכן כל אנשי ביתו וחביריו, דלס אדם יושב ביחוד אי אפשר לשמות כראוי, וכן כתב רש"י ז"ל בפסוק [אסמך ט, נח] משפחה ומשפחה: **תרצ"ו (א) אין עושין.** ועל ידי עי"ש שרי, עיין ריש סימן תס"ח, מ"א [ס"ק א]. וכמה הט"ו [ס"ק א] נראה דפרקמטיא מותר, כיון ששמהם היא לו, ע"ש. (ב) א"לכות. ופסטי המקרא ואגרת שלום ומזכרת מונימו, וכן כל דבר שאין לרין עיון גדול, מטה משם ב"י, ארמות חיים, [מ"א ס"ק ד]: (ג) אינו מנהג. וצמחרי"ל [הלכות פורים עמוד מלג] ואבודרהם [עמוד רח] משמע דיש לנהוג כן: (ד) בהפסד. ומקום שנהגו צניוס ו' הולכין על הקבר לקוין, אסור בפורים. אלל האכל לנזו ילך שם עם חון אחר ויאמר לו השכנה, ואפילו צערז פורים אסור לילך שם, שלא יתשבו העולם שהאבילות נפקא ממנת פורים, ר"ש הלוי סימן י"ג, נוסח הגדולה, [מ"א ס"ק ה]:

למעט פורים והתקדשי כל בו וכו', עיין שם. ולענין פשוט להחמיר בזה על כל פנים ספק קידושין. ומה שכתב רמ"א אבל במתנות לאביונים אין לחוש, היינו בסתמא שרינן שישלח לה בתורת צדקה, ואין לחוש שיבא לידי ספק קידושין כמו דחיישינן במנות. ועיין מה שכתבתי לעיל בשם השבות יעקב בזה: **תרצ"ו (א) אין עושין.** עיין באר היטב. ועיין ברכי יוסף [אות ג] בשם בית דוד [ארי"ה סימן תעה] מי שהיה בונה ביתו קודם פורים על ידי עכו"ם, כיון דאורשא מילתא יבטל ביום פורים, עיין שם. ונראה ששם במקום שנהגו שלא לעשות אף על ידי עכו"ם. ואפשר דסבירא ליה דבנין בית בפרהסיא יש להחמיר טפי, וצ"ע: (ד) בהפסד. עיין ברכי יוסף [אות ח] בשם בית יהודה [ארי"ה סימן כד] דהוא הדין שאסור בכבירה. ועיין שם [ברכי יוסף אות ט בשם בית יהודה שם] **מבית השקף**

ראוי לעשות בו מלאכה, אמרו חכמים כל העושה כו' אינו רואה סימן כו'. משמע דקאי אדסמוך ליה, ונתן טעם על מה שכתב שאין ראוי כו'. וגם לא הזכיר כלל שם ממנה: **אב"ב ב"י משמע כו'.** שכתב דראיית הרמב"ם הוא מעובדא דרב [מגילה ה, ב] דחזי להאי גברא דורע פשתן בפורים, ולטייה ולא צמח הפשתן, הרי קראה דאינו רואה סימן ברכה. אם כן אין ראייה כי אם למקום שנהגו איסור, דפריך הש"ס התם לאמי דמסיך שם דאיסור מלאכה לא קבלו, ומותר מצד הדין, אם כן אמאי קלל רב להאי גברא, ומשני משום דבאים המתירים ואחרים נהגו בו איסור. אם כן על כרחך במקום דורע האי גברא היה מקום שנהגו בו איסור, ומקום שלא נהגו איסור אין ראייה שאינו רואה סימן ברכה: (פ"ק ג) סימן ב' אינו מצטייה ואם כן מפסיד אפילו הזרע, דהא כתב הרב ב"י דראיית הרמב"ם מההוא גברא דורע פשתן, כנוכר לעיל [ס"ק ב]. דלא צמח: ומשמע שם שגורסא אחרת היה לו. דלגורסתינו הא מוכח דהפסיד הזרע:

לפני אחד כשמחלקים לרבים הוה ליה מנה חשובה וכן בשתיה שיעור שתיה כשמכבדים לאחד בשתיה הוה ליה מנה. ואולי פרי משהו הוה ליה חשיבות כסגנון בריה שאינה בטילה מצד חשיבות. ומה שאוכלים למתק שתיית דבר חריף שיעורו כמו הניתן לחשוב כדי למתק היטב. ובמה שלליפתן כחומץ י"ל שהשיעור כפי סעודה בינונית היטב:

אולי אינו יוצא ידי חובה במשלוח מנות לבניו הסמוכים על שלחנו. בשליחות לקטן אולי אינו יוצא ידי חובה דכתיב [אסתר ט, ט] כב איש לרעהו דהיינו כוותיה איש שמורה גדול, ואולי מופלא סמוך לאיש הוה ליה בכך כאיש. ומכל מקום בסמוך על שולחן אביו י"ל שאביו אינו יוצא ידי חובה בכך כי מכל מקום קטן הוא. ובניו גדולים הסמוכים על שלחנו, גם על פי חיוב בתנאי חתנות כנהוג, מכל מקום אם שולח מותריות שאינו בכלל חיוב מזונות המוטל עליו להם, י"ל שיוצא ידי חובה. ושותפים או אחרים שפרנסתם מכיס שותפות גם כן יוצאים ידי חובה בשליחות זה לזה מה שאינו בכלל פרנסה הצריכה והוא מותריות, ומסברא יוצא ידי חובה בכך גם שחזור ושולח בשווי כמו ששלח אליו וגם פרוטה אחת אין חילוק ביניהם, ואין צריך לחשוב בהכיס בכך כלל, מכל מקום יוצא ידי חובה כי בשליחות הראשון היה מוטל חשבון עליו בכך ושולח משלו, וממילא השני גם כן יוצא ידי חובה כי שולח משלו, שעל ידי זה אין חשבון עוד לטובתו כמו שהיה עד ששלח:

של"ח ונאבד י"ל שבכך הולך כזכי יוצא ידי חובה בנתינתו להשליח ובזכות בגין השלוח אליו:

פוסר מלוה אינו שליחות בכך. ואולי גם בכל מה שאין גופו ממון ואיתמעט משומרים וכוותיה אינו יוצא ידי חובה:

סימן תרצו

ש"ע ס"ף א. **פורים מותר בעשיית מלאכה**. בשו"ע כתב שאין נוהגים למנוע מלאכה ב"ד באדר ראשון רק הובא שם שנכון למנוע מלאכה. מי שמורה לאחרים בזה מוטל עליו להודיעו שמותר כי אילו היה מנהג למנוע היו צריכים להורות איסור, והמידת חסידות ע"י מ"ש האחרונים ז"ל אין חל על ידי זה מה שאמרו חז"ל אודות אינו רואה סימן ברכה, וצ"ל על כרחך היטב:

מ"א ס"ף. **וצריך עיון דהא אמרינן**. אולי יש ליישב מה שהקשה המג"א על מה שכתב הרשב"א היתר נשואין בפורים מצד שלא משהה על חד יומא, שלפי פירוש רש"י [מועד קטן ט, א ד"ה לחד יומא] כוונת הש"ס רק שאינו מגביל יום נשואיו ליום שלמחרתו לא יוכל לעשות אם יהיה עכוב ובפורים לא שייך כן. ולומר שכוונה הרשב"א היא מצד שכיון דאם החופה בסוף היום אין לו ריוח ע"י מה שמשהה שהרי תמיד סוף היום עולה לחשבון ז' ימי איסור מלאכה לחתן. וצ"ל שהכוונה מצד שלפעמים אצלו דוקא שתהיה החופה בלילה או תחילת היום, כן היה מקום לומר אם נחמיר גם ביום אחר שאסור במלאכה, ולכך הביא ראייה מהש"ס שהגבלת יום חופה אינו דוקא בנהוג, ובדעתו או ביום או במחרתו, וא"כ ממילא אין תו ריוח ע"י פורים. וזולת פורים לא שייך יום אחר כיון דאין נושאים ביו"ט, ועיקר החשש רק על ריוח מלאכה שע"י יום החופה שהרי נושאים סמוך ליו"ט לפניו:

אולי טעם שהעיקר חשש שהיו שע"י ריוח מלאכה הוא רק מצד יום החופה, י"ל מצד שיהיה כן גם בנושאי אלמנה שיהיה שייך התקנה בלא פלוג ושכיח, ובאלמנה אין לו ריוח רק יום א' כי אם בערב יום טוב ובלאו הכי אין רגילות מלאכה אין דוקא כן וכיון דאין איסור הוא בכלל ימי מלאכה, ומשום ריוח יום א' הרי סברת הרשב"א דאין חוששין. ובערב יום טוב מותר לישא משום שלא ישהה כנ"ל:

ומכל מקום אשה אלמנה עשירה שרצה לקיים מצוות מתנות לאציונים ליתן לנשואה, נראה דשפיר עבדא, דכיון דלבעלה אין נכון לה לשלוח, לזה היא שולחת להאשה. ואם האשה יצאה לבעלה לית לן בה, ויוצאת ידי חובת מתנות לאציונים כראוי ע"י וכן קטנים שהגיעו לחינוך, מחנכים אותם במשלות מנות, ואין חוששים צמתנות לאציונים, כיון שאין להם על פי הרוב מעות שלהם כלל, ולא שייך בזה חינוך. וכמו כל בני עניים שפטורים מחינוך בזה דלא גריעו מגדולי עניים. וגם בגדולים הסמוכים על שלחן אחרים מקילים בזה, מצד שמשלות מנות שייך בצעה"כ שהכינו לעצמם מנות, ולע"ע בזה:

במדומה שבמקום אחר כתבתי אודות משלות מנות, ללא דוקא על ידי שליח, רק כשנתן מיד ליד עדיף טפי. ונראה, שגם דלא שייך בזה לומר, שאלו על ידי עצמו אינו מקיים המצוה יהיה שייך בזה מידי דאיהו לא מצי עביד לא מצי עביד שלוחא, כיון שאנו אומרים שכן הוא עיקר המצוה רק על ידי שליח, ועל מה שנקבע כן דרך המצוה להדיא, אין להשיב עוד. על כל זה נראה, שיוצא ידי חובתו גם על ידי עצמו לכו"ל עלמא, והשליחות הוא לקולא, שלא יצטרך להושיט בעצמו מצד מצוה זו יותר מבשלוחו, מצד דלא מצינו שיהיה שלוחו עדיף מגופו ומעין כלל הנ"ל דמידי דהוא לא מצי עביד כו', ואלו היה מצוות משלות מנות דוקא על ידי שליח ולא על ידי עצמו, היה כלל זה בטל, שהרי מצינו להדיא מה דאיהו לא מצי עביד ושליח מצי עביד, והגם דגבי מתנות לאציונים היה סברא שיהיה ע"י שליח עדיף, וכעין מדרגות האמורות בצדקה [יו"ד סימן רמט ס"ף ז] שלא יהיה יודע ממי מקבל או למי נתן, שגם שמתנות לאציונים על ידי שליח גם כן הוא יודע למי נתן ויודע ממי מקבל, על כל זה מעין זה יש בזה על כל פנים מצד שאין לו בזה כל כך כמו כשמקבל ממנו מיד ליד, על כל זה גבי משלות מנות לרעהו, שאין בזה משום דבזוהה כלל, אין סברא כלל שיהיה על ידי שליח עדיף, ואם כן ממילא כן הדין גם גבי מתנות לאציונים. וכן לשון של מחלפי סעודתיהו אהדדי [מגילה ז, ב] משמע שלא על ידי שליח, ומכל מקום היו יוצאים ידי חובת משלות מנות בזה, ולע"ע:

צריך ע"י עיון אם יוצאים ידי חובת משלות מנות בשולח שני מנות שוות, צהעובדות שדצברי חז"ל [שם] היו השני מנות אינן שוות, ומכל מקום אולי יוצא ידי חובתו גם בשוות. גם כל"ע אם יוצא ידי חובתו צמנות ששולח, ודעתו שח"יין יהיה משום מתנות לאציונים שהרי זהו כסף ככסף. אך בזה משמע ממה שאמרו חז"ל [שם] קיימת בזה רצונו משלות מנות ומתנות לאציונים, שיוצא ידי חובתו. ובשוות, נוטה שאינו יוצא ידי חובתו ולע"ע:

שם. **ע"י הנסים**. בסעודה ג' שסופה בליל א' דחנוכה או פורים כתבו האחרונים [מ"א סימן קפ"ח ס"ק יח] שלא לומר על הנסים בברכת המזון, י"ל הטעם גם מצד דאין להקדים זכירה, ובבחינת נעשה קודם לנשמע, מה שאין כן על הנסים שבתפילה שהיא במקום אברים דקרבנות, י"ל דהוה ליה כעשיה כי כשבעיקמת שפתיו היא מעשה הוה ליה הדיבור מעשה. וכן מקרא מגילה י"ל דהוה ליה כעשיה כיון דמברכים עליה, והרי היא אחר על הנסים שבתפילה דהוה ליה כעשיה. אך יהיה הטעם כמה שאמרו חז"ל [מגילה ט, ב] אין משגיחין בחנוכה ופורים ומאיזה טעם על כך. יהיה מה שיהיה משמע שאין לחלק בהנ"ל בין לא היה עיכול תחילת הסעודה בזמן סוף הסעודה שבלילה, ואכל בתחילה שיעור, בין אכל תחילה פחות מכשיעור, והיה שיעור עיכול עד סוף הסעודה, כיון דכתבתי במקום אחר שהעיכול אינו מפסיק הסעודה לברך שנית וכמו שכתבו הפוסקים באכילת כרפס, ממילא אין לחלק עוד, והגם ש"ל שבדיעבד אם הזכיר על הנסים בכנ"ל אין חשש ואינו כמזכיר מאורע זמן אחר כיון שמכל מקום אז ליל חנוכה או פורים, מכל מקום מספק טוב שלא להזכיר כיון שהאחרונים כתבו סתם. וטוב להרהר על הנסים בהודאה או אחר ברכת המזון בהרחמן:

שם ס"ף ד. **שתי מנות**. משלוח מנות משמע דצריך להיות מנה חשובה בגדר חתיכה הראויה להתכבד. ובמיני מתיקה מה שרגילין ליתן

ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה. שחוקני ואמצני לברך על המוגמר בהדפסת הספר הנכחי. ובפי פרושות ליוצרי שיוכני להוציא לאור יתר חידושי תורה סא"י הנאון הקדוש וצלה"ה אשר הם תחת ידי וזכותו יעמוד לי ולורעי שנזכה לעבוד הש"ת בבריאות השלימות ובהרחבת הרעת אמן כן יהי רצון. דברי המשתעב ומסדר ומביא לבית הדפוס:

י. **לענין כרפס**, עיין טור סימן תעה עמוד תקי, שאין מברכים בורא פרי האדמה על המרור, כי כבר נפטר בברכת הכרפס. ולעצם הענין אם כשעבר שיעור עיכול חיוב לברך שנית עיין באחרונים שדנו בזה.

ולא לאבלות וסו' וכתב בסעיף ה' אם חל פורים במוצאי שבת והאבל יושב בביהכ"נ בשבת במנחה לא יצא משם עד שיתפלל תפלת ערבית וישמע קריאת מגילה ולמחר לא יצא מביתו עכ"ל כלומר דכיון דמגילה בזמנה קורין ביחוד מוטב שהאבר יקראנה בביתו ולא ילך לביהכ"נ אך כשיושב בביהכ"נ בשבת במנחה וכבר אכל סעודה שלישית מוטב שימתין בביהכ"נ בקריאת הילכה ולמחר יקרא בעצמו בביתו וה"ה אם צריך לילך לאכול סעודה שלישית יקרא גם בלידה ביחוד בביתו אבר זהו פשיטא דאם אין לו מגילה כשרה או שאינו בקי לקרותה דאפילו בחול הולך לביהכ"נ לשמוע המגילה בלידה וביום ואם יוכל לאסוף מנין לביתו לקרא המגילה עדיף מפי וזהו כוונת הנ"י והרמ"א ועמ"ל סק"ו וסק"י שמה עליהם ולפמ"ש ח"ט וד"ק :

ז אבל השאלות והר"ם סר"ב והר"א ש והטור והמרדכי פסקו דאין אבלות בפורים וכן פסק רבינו הר"מ"א בסעיף ד' וז"ל וי"א שאין אבלות נוהג בפורים לא בי"ד ולא בט"ו אפילו אבלות יום ראשון נדחה מפני פורים אבל דברים שבצינעא נוהג ואע"פ שאינו נוהג אבלות בפורים מ"ס עולין לו למנין אבלות של שבעה כמו שבת עכ"ל ופלא על רבינו חב"י שבי"ד ס"ס ת"א פסק ג"כ כן שאין אבלות נוהג בפורים ולא הביא דיעה אחרת ובכאן פסק להיפך וולן יט מי שכתב שכתבן הוא סה"ד וכל"ל טהגים בלינעא כפורים :

ח יש מי שאומר שהאבר חייב לשלוח מנות כלומר אע"ג דשילוח מנות הוא שמחה ואבל אסור בשמחה מ"ס סוף סוף הרי היא מצות עשה ורבנן ולכן הוא חייב לשלוח מנות אפילו תוך שבעה ומ"ס לא ישלח דבר שר שמחה אבל לדאבל לא ישלחו משלוח מנות כל ימי האבלות והיינו כל לי יום ולאביו ולאמו כל י"ב חדש שהרי יכולים לשלוח לאחר ולכן במקום שאין שם רק האבר ועוד אחד בהכרח שישלח להאבר כדי לקיים המצוה רק לא ישלח לו דבר של שמחה אבל אם האבל הוא עני מותר ליחן לו כל דבר כמו כל נתינת צדקה והרמ"א בסעיף ו' כתב דכשחין למי לשלוח רק להאכל ישלח לו אפי"כ מחל האכל על מנתו עכ"ל ואין הכוונה שצריך לעשות כן ולמחול אלף דאם מחל ילף כמ"ש לעיל :

ט ודע דבי"ד ס"ס שפ"ה כתב רבינו הר"מ"א דאסור לשלוח מנות לאבל על אביו ואמו כל

החנות בפורים ויש יראי ד' שאין פותחין החנות בפורים וע"י א"י מותר לעשות מלאכה :

י יראה לי דלצאת לדרך מביתו בפורים אינו נכון דעיקר שמחה הוא עם בני ביתו כדכתיב ושמחת אתה וביתך במעשר שני וברגלים כתיב ושמחת אתה ובנך ובתך אם לא שהנסיעה נחוצה היא לו ומצוה להיות פורים בביתו עם אשתו וזרעו וגם הנוסע בדרך והוא מוכרח לעמוד באיזה מקום לקריאת המגילה יראה לעמוד גם איזה שעות ולקיים סעודת פורים ומשלוח מנות ומתנות לאביונים ואינו מועיל מה שכביתו נותנים בשבילו ואפשר דבמתנות לאביונים יצא אבר בשילוח מנות שלא בפניו ודאי דלאו כלום הוא •

יא וכתב רבינו חב"י בסעיף ב' אפילו במקום שנהגו לא נהגו אלא ביום מקרא מגילה בלבד אבל לאסור את של זה בזה אינו מנהג עכ"ל ויש להסתפק בכונתו אם כוונתו שאין מנהג בשום מקום לאסור מ"ו בפורים וי"ד במקפין וא"כ אם נמצא מקום שנהגו כן אסור או שכונתו דאף אם נהגו כן אינו מנהג ולא משנחנין במנהג גריע כזה דיש מנהגים שאין לסמוך עליהם כדאיתא בספ"ד ממ"ס סופרים דכל מנהג שאין לו ראייה מן התורה הוי כמזעזע בשיקול הדעת ע"ש והנשים נהגו שלא לעשות מלאכה גם בט"ו שנקרא אצלינו שושן פורים וז"מ גמס אנוהיהסו ולא נתברר לי איך המנהג אצלינו :

יב יום י"ד ויום ט"ו אסורים בהספד ותענית בכך מקום ולכל אדם בין בכרכים המוקפות חומה מימות יב"ג שקורין בט"ו בין לרוב העולם שקורין בי"ד שזהו ממגילת תענית דלא במלה לענין חנוכה ופורים והנשים המקוננות מענות בהם שכולן קוננות כאחת ומטפחות שמכות כף אל כף אבל לא מקוננות שתהא אחת מדברת וכוון עונות אחריה וכשנקבר המת לא מענות ולא מקוננות לבר ת"ח בפניו מותר כמ"ש בי"ד סי' ת"א וכן אין אומרים צידוק הדין ולא קדיש על הקברות אך לת"ח בפניו שדורשים עליו אומרים קדיש [לנוש] :

יג רבינו חב"י בסעיף ד' פסק שכל דברי אבלות נוהגים בחנוכה ובפורים שכן פסק הרמב"ם בפ"א מאבלות ע"ש וכן פסקו רגמ"ה והרוקח והגמ"י סו' ואע"ג דהוא יום משתה ושמחה הא תניא נה' :ו שמחה מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור בתענית ע"ש

כג. יוצאין ידי חובת מתנות לאביונים בנתינת המחאת בנק (צ"ק) לו⁷².
כד. אין אדם יוצא ידי חובת מתנות לאביונים במחילת חוב שיש לו על העני לו⁷⁴.

משתה ושמחה

כה. ציוה האב לבנו שלא ישתכר בפורים - ישמע לו לח⁷⁷.

דבר הלכה

המעוט צעין ואין כאן נתינה לענין זה, ומו
דהמנוה ליתן לו מעות שיוכל להשתמש בהם
כרצונו ולא כשנותן לו למטרה מסוימת בלבד.
ומשום כך ה"ה צנותן מעות צעין לאציון אלא
שמתנה עמו שיפרע בהם חובו, או מוקרס
לחנוני לפרוע ככך צסתר חובותיו של האציון,
וכל כיו"ב, דאינו יוצא בזה מצות מתנות
לאציונים, כי המנוה היא ליתנם לו שיעשה
בהם כרצונו⁷⁵.

לח. ויקיים המנוה על ידי שמית יין⁷⁶ יותר

ישתמש בהן לצורך היום או לא, ואף אם לא
ישתמש בהן כלל שפיר קיים הנותן מצות
מתנות לאציונים, מכל מקום לא יתנם קודם
יום הפורים כלל⁷¹.

לו. ואין חילוק בין אם הגיע כבר זמן פרעונו
אם לאו, וכן אם הצנק פחוס עדיין צו
ציום או לאו, אלא כל שאם ירצה יוכל לקבל
תמורתו צו ציום משכנו או מצעל החנות
וכדו', שפיר מיקרי נתינה⁷³.

לז. דמלוה להוצאה ניתנה ולכן דיינין ליה כאין

ארחות הלכה

המאור שלא יתן קודם פורים דילמא אכלי להו (וראה בה"ל שם ד"ה לשני), ובפמ"ג סי' תרצ"ד
בא"א סק"א כתב - לענין פורים - דבי"ג מהני כיון שלא יאכלם עד פורים, אבל הברכ"י שם וכן
בערוך השלחן סי' תרצ"ה סי"ז כתבו דתהא הנתינה ביום הפורים דוקא (וגם מדברי הפמ"ג גופי' סי'
תרצ"ה א"א סקי"ג משמע לכאוי דאין ליתן אלא ביום עיי"ש וצ"ע). ולכאוי יש לדייק כן מדברי
הרא"ש שכתב דעיקר פרסומי ניסא הוא ביום, בזמן משתה ושמחה ומשל"מ ומתנות לאביונים, דמיני'
דייק הרמ"א דאין ליתן משלוח מנות אלא ביום י"ד, ולכאוי ה"ה לענין מתנל"א, ועיין בביאור הגר"א
סו"ס תרצ"ה (ועיין פמ"ג סי' תרצ"ד הנ"ל), וצ"ע. 71. רשימות. וכן לענין משלוח מנות השיב רבנו
לשואל דאין ענין כלל בנתינה עד יום הפורים עצמו. ועיין מ"ב סי' תרצ"ה סקכ"ב (ועיין לבושי שרד
סו"ס תרצ"ה דאם נתן קודם הפורים ועדיין לא נאכלו קיים המצוה). 72. רשימות. 73. שם. ועיין
מנחת שלמה תנינא סי' קכ"ג אות ד' אם דינו כגבוי לענין שמיטת כספים. וע"ע בס' נתיבות שלום
(רבית) עמ' תמ"ט בשם רבנו דמכירת שטר צ"ק חשיב דרך מקח וממכר הואיל והמסחר בהם רגיל
ומצוי, עיי"ש באריכות. וע"ד כתיבת התאריך בשטר ההמחאה, נזהר רבנו - וכן הורה לאחרים -
לכתוב התאריך רק ע"פ מנינו ולא ע"פ מנין הגויים, ומיהו כשכותב בלית ברירה ע"פ מנינם א"צ
להזהר לכתוב חדשיהם בשמותם ורשאי לכתוב גם מנין החודש. רשימות. 74. כתבי תלמידים. ועיין
שו"ת תשורת שי ח"א סי' ט'. 75. שם. ולכן מה שנהגו ישראל קדושים להרבות בנתינת צדקה
ביום הפורים עבור הדחוקים בפרנסתם מפני החובות שרובצים עליהם, הורה בזה רבנו שביום הפורים
עצמו ידקדקו הגבאים ליתן המעות בסתם לעשות בהם כחפצם, ורק לאחר מכן יבואו עמם בדברים
וישדלו להשתמש במעות אלו לפריעת חובותיהם. 76. ובתשובה לשואל אמר רבנו שבשתיית
מיץ ענבים פשוט שאין מקיימים מצות היום. 77. כתבי תלמידים. והשאלה היתה לענין בחור